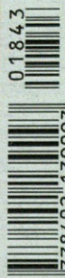

Ikusi bazenu: Sagardoak zipriztindutako gau baten kronika

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

OTSAILEKO

larrun

AUT

ETERMI

NAZI A

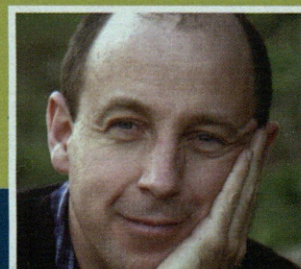

Munduan eta Euskal Herrian

Mahai ingurua: Luis Sanzo, Karmelo Landa, Mikel Urkiola

Ramon Irizar "Elvi":

"Gidoitik irteten jakiteak erakusten du nor den ona"

EUSKAL KULTURAREN
urtekarria

Liburu dendetan
salgai

ARGIA

Diseinua: antza S.A.L.

■ Sabin Arana: "Guretzat Quebeceko eredia Irlandakoa baino egokiagoa da." 9

■ Mintza praktika lantokian 15

■ Dendrokronologia: Eratzunen sekretuak 24

■ Amatxo, noiz joango gara antzerkira? 40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	5
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Sabin Arana.	9
Joseba Arruti	9

EKONOMIA

LAB eta ELAk erdia baino gehiago dute.	12
Daniel Udalaiz	12

EUSKARA

Mintza praktika lantokian.	15
Gontzal Landa	15

GIZARTEA

Sagardotegian: Upeletan herrenka.	19
Estitxu Izagirre / Ixiar Eizagirre	19
Dendrokronolia: Eratzunen sekretuak.	24
Gontzal Landa	24
Elkarriketa: Ramon Irizar, "Elvi".	28
Estitxu Izagirre / Ixiar Eizagirre	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Elkarriketa: Kuraia.	37
Jon Gurrutxaga	37
Amatxo, noiz joango gara antzerkira?	40
Ainara Gurrutxaga	40
Orain dela 30 urte	44
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Iñigo Santxo Uriarte	8
Kultura: Jorge Gimenez Bech	36
Azkena: Tere Irastortza	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
 diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
 Kirol Departamentua

kutxa

zuri esker
 gracias a ti

gizarte ekintza
 obra social

Iruñeko Udalak ele biz argitaratu beharko ditu jakinarazpen eta informazio publikoko oharrek

ele biz bai, baina...

...ESPAINIERAZ
ETA
ALEMANIERAZ?

ESPAINIERAZ
ETA
SERBOKROATERAZ?

ESPAINIERAZ
ETA
VOLAPUKERAZ?

ESPAINIERAZ
ETA
ALGONKINERAZ?

ESPAINIERAZ
ETA
RUNA ELFIKOEZ?

ASIEKOKO

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
 Zuzendaria: Pello Zubiria.
 Zuzendari orde: Xabier Letona.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produkzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonarriz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarte.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
 IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.
 NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
 POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com Komertziala: komertzial@argia.com
 WEB ORRIALDEA: www.argia.com
 LEGE GORDAILUA: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X.
 BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
 INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

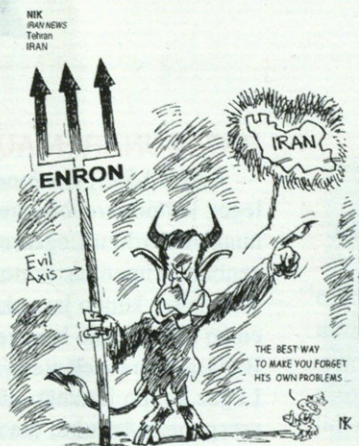
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria104 euro
 Ipar Euskal Herria126 euro
 Espainia104 euro
 Beste atzerriak133 euro
 Airez208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

■ Nik, Irango "Iran News" egunkarian

Behean: Haren arazoak zuei ahaztarazteko modurik onena.

■ Raeside, Kanadako "Victoria Times-Colonist" egunkarian

Goian: Patinaje artistikoa
 Gonan: Politika
 Elastikoan: Korruptzioa

Hiruko Txikian

GAZTE ALENAK

Zuek, asteburutako mozkor publiko heldu prestuen lotsa zareten horiek. Edari merkez arraildurik gure plaza eta parke txukunak zeuen izaera zikin ustel gizatxarren parkingak bilakatu dituzuenak, azkenik zuen tamainako neurri legala duzue. Ezin izan duzue gehiago zuen botilez gure loa zapuztu, goizetik kopa ederretan markako edariz hornitzen garenona, egunero ko arratsetako ajea berdintze aldera hain beharrezkoa dugun gau-loa. Gurea ez da mozkorra, gurea ogibidearen ardurak sortutako estresaren gorputzaldi txarra da, eliteko kirolarien antzera esfortzua-ren ondorengo ezinbesteko indarberri-

tzea da, ezkutuko prestakuntza pasiboa. Eta ongi esanak gogoan hartzeko gai ez zaretenez, zigorbidea duzue merezi guk gaztetan ez bezala, gu ez baikinena aitzurtzen. Gu, horretan ere eredu, zuen laineza gaiztoan onartzen ez badiguzue ere. Beharrik, zuek zuzenduko zaituzten gobernamentu egokia aukeratu dizuegula, gogor eginen dizuen gerora behar bezala ondu zaitetzten. Zeuen onerako noski. Gure terrazetan onetik eta basoka edateko kapaz ez zareten bitartean, mezu elektronikoka horni zaitzekete idazketa landuz ahal baduzue ortografia hutsak egin gabeen. Izan zoriontsu ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

IRANEN HILTZEA

Fagor eta MCC taldeko langileak, Arrasate eta Euskal Herri osoa, hunkituta geratu ziren, enpresa kooperatiboko lau kide hil zirela jakin eta gero. Iranen erori zen hegazkinean, beste 113 pertsonekin zihozen. Fagorreko langileak automobilentzako prensen hiru lerro promozionatzera zihozen enpresa irandar batekin. Fagor Arrasatek bere produkzioaren hiru laurdenak esportaziora bideratzen ditu, eta bere eginbehar garrantzitsuetako bat beste herrialde batzuetan proiektuak garatzearena da. Fagor eta MCC taldea bezala, asko dira esportaziorako lan egiten duten euskal enpresak. Horrexegatik, euskaldun asko bidaiatzera behartuak daude. Fagorreko langileak lan horretan hil ziren. Egun berean Altsasun hil zen beste langile baten antzera, bezperan Sestaon hildakoaren moduan eta Bermeen egun batzuk lehenago hildakoa bezala. Iaz Hego Euskal Herrian lan istripuengatik hil ziren 121 pertsonak bezala. Lanak lotzen zituen Iranen hildako Fagorreko langileak eta Euskal Herrian lan istripuengatik hildako guztiak. Heriotza ekarri zien lanak. Gure elkartasuna familiei eta lankideei. Hobe azkeneo hildakoak balira! ●

◆ DANIEL UDALAITZ

BATASUNAREN AURKA

BALTASAR Garzonek Segi eta Askatasuna legez kanpo jarri ondoren, Espainiako Gobernuak Alderdien Legearen erreformari ekiteko zenbait ekimen jarri ditu abian, nagusiki Batasuna legez kanpo jartzeko asmoarekin. PSOEk eman beharko dio baietza lehenbizi eta ondoren Baltasar Garzonek ateak zabalik izango lituzke. Legez kanpo jartzeko giltza biolentziaren gaitzespenean legoke, eta hori egingo ez lukete alderdiek, besteak beste, ezingo lukete hauteskundeetara aurkeztu. Datozen asteotan ikusiko da nola bukatzen duen saio honek, baina PPren gobernuak Batasuna legez kanpo jartzeko erabaki irmoa hartu bide du jada.

2003KO UDAL HAUTESKUNDEEI BEGIRA IBARRETXEREN EKIMENA

ETA-REN mehatxupean diren zinegotzien segurtasuna eta 2003ko udal hauteskueez aritzeko bilera deitu du Ibarretxe lehendakariak ostiralerako. Batasuna baztertu duen deialditik segurtasun neurriak eta zinegotzien jardunerako neurri administratiboen azterketa espero daitezke, baina horren agerian ez diren beste helburu batzuk ere badituela ematen du. EAJk PSE-EE erakartzeko ahalegina egiten duen bitartean, Ibarretxe lehendakariaren ekimen batean parte hartzea behartzen du PP, ikusi behar zein mailatako ordezkari zarekin. Ajuria Eneko Itunaren garaiak oso atzean geratu dira, baina ez da zalantzarik bilera hartako kide zenbaitek itun horren gisako zerbaitekin amets egiten duela.

GOSE GREBAREN HEDAPENA

IRUÑEAN Segiko gazteak egiten ari diren gose greba Baiona, Bilbo, Gasteiz eta Donostia-ira hedatuko da hilaren 24tik aurrera eta beste sektore batzuk ere parte hartuko dute baraualdian. Iruñean 18/98 sumarioaren ordezkari batzuek ordezkatzeko du Mahai Nazionalaren ordezkari batzuek eta Bilbon LAB, ESK eta Hiru sin-

dikatuko kideek ekingo diote baraualdiari.

JAVIER ROJO ETA PATXI LOPEZ

HAUTAGAI posibleek ezetz diote, baina martxoko lehen egunak hurbil direla, PSE-EEren idazkaritza nagusirako hautagai garrantzitsuenen izenak laster aterako dira plazara. Horien artean hasieran ez aurkeztekoan zegoen Patxi Lopez eta kontsentsuaren hautagaia izan nahi duen Javier Rojo, askoren ustez Redondo Terrerosen sektorearen alde atsegina.

EGI-ZALEEN AMETSAK ETA KRITIKAK LONDRESETIK

LONDON School of Economics-eko EGiko zenbait militante eta zaleek euskal egoera politikoaren hausnarketa egin dute ezagutzera

B A H E A

• Rafa Diez, LABeko idazkari nagusiak 'Egunkaria'n balizko su-eten eszenatoki bati buruz: "ETak eszenatoki horretan har ditzakeen erabakiak berari dagozkio. Baina argi daukat hurrengo urteetan testuinguru politiko honetan eragile handia izango dela ETA kontestu hau mugiarazteko, bere garaian Lizarraren aurretik egin zuen bezala. ETak konpromiso handi bat dauka, eta hala erakutsi du, herri honekin. Baldintza batzuk ematen badira, ETak bere aportazioak egingo ditu, horretan ez daukat inolako zalantzarik".

M E T R O A

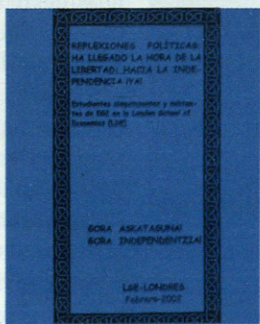

PENTSIOAK

Eusko Legebiltzarrean EAJ, PSE-EE eta PPren botoekin parlamentarien pentsioez hartutako erabakiak ez dira batere gustuko izan euskal gizartean. Zenbait gauzez ohartzeko ez da sondeo edo inkesta berezirik behar. Baina gustuko ez izateaz gain, neurriok onartu zituzten parlamentarien irudi kaskarra geratu da. Laster ohartu ziren PPkoak, eta EAJ eta PSE-EEK ere ez dute atzean geratu nahi izan, bakardade gorrian. Ikusi behar orain zertan geratzen den onartutakoa eta joan den astean erabakitakoaren murrizketa norainokoa den. Batzuetan behintzat - eta agian uste baino gehiagotan - hautatuak eta hautesleen iritzia antipodetan dira.

emandako argitalpen batean. Burujabetza eta independentziarako aldarrikapen sendoak egiteaz gain, indarkeria bideak kritikatu eta EAJri Gernikako Estatutuaren bideak gaingitu eta burujabetzarantzko pauso sendoak hartzeko eskaera egiten dio.

Hona hemen hausnarketaren azken hamar lerroen itzulpena: "EGiko erki-deok: iazko kongresu etsigarri eta kontinuitaren ondoren hausnar dezagu berriz. Erabaki dezagun zer nahi dugun: gure

alderdietako kuadroek kudeatzen duten administrazio espainiarrean erdimailako postu bat lortuko duen belaundaldi ordezkatzeara, edo, bestalde, ea gure zeregin garrantzitsuena gure nagusien jarrera zerbitzariari erronka egitea den, eta gure patua askatasuna".

UPN ETA PSN-REN ZAILTASUNAK

BILERAK bilera, UPN eta PSNren datozen hilabeteetako harremana lehia gogorrarena da. PSNren erronka ez da makala: UPNtik ihesi beharrean da 2003ko udal eta foru hauteskundeetara begira, baina biolentzia eta abertzaleekiko gaiei dagokienez inoiz baino zorrotzago ere agertu beharko da, aurkari politikoak zirrikitu txikienarekin egingo diolako eraso ahal duen bakoitzean eta bere bitarteko guztietan.

■ M.A. Iztueta.

IZPIAK

Maria Angeles Iztueta Jaurilaritzako Hezkuntza kontseilariaren aurkako kanpaina gogorra jarri dute abian zenbait sektore politikotatik. Errebalidaren lege proiektuaz "terrorismo instituzionala" erabiltzeagatik piztu da bere aurkako kanpaina. Sakonean, aldiz, PPren Gobernutik erakutsi duten zenbait jarrerari aurre egitea eta euskarazko perfilen defentsan kontseilariak erakutsitako jarrera daude.

Jose Maria Gorordo izango ei da Kontu Publikoen Euskal Auzitegirako EAJk izendatuko duen kidea. Modu honetan, bestek beste, Gorordoren ICV alderdia ez litzateke datozen udal hauteskundeetara aurkeztuko.

Francisco Letamendia 'Ortzi' EHuko irakasleak gogor salatu du hedabide ez abertzaleetatik bere aurka egiten ari den kanpaina eta bera erabiltzen ari direla oro har unibertsitatean abertzaletasuna jipoitzeko.

■ F. Letamendia.

• **Roman Knörr**, Confevaskeko lehendakariak 'El Diario Vasco'n: "Instituzioak ados jarritzen ez badira, Kontzertu Ekonomikoaren historiaren 123 urteetan ados jarriko ez diren lehenengo aldia da, eta hori ohore tristea da".

• **Joseba Egibar**, EAJko EBBko bozeramaileak 'Deia'n: "Demokrata den edozein arduratu beharko litzateke Aznarren estrategiaz; Espainiako lehendakariari sistema juridiko demokratikoa zabal datorkio eta bere neurri moldatzen ari da (...) Beren ustez gaizki eman ziren botereen berreskurapenean ari da PP".

Justizia administrazioak ofizialtasunetik at

Hego Euskal Herrian euskararen ofizialkidetasuna lotua dator Konstituzioa ezartzearekin batera, testu horretan aginterazko aurreikuspena egiten baitzen. Konstituzioaren ostean beraz, Madrilen onartu zituzten bi Lege Organikoek, Nafarroako Amejoramentuarenak eta Gernikako Estatutuarenak, agindu konstituzionala berretsi zuten, lurralde hauetan euskararen ofizialkidetasunaren hasiera ezarri.

Gasteizen Euskararen Legea onartu ostean Estatuko Gobernuak helegitea tartekatu zuen, horren ondorioz, Auzitegi Konstituzionalak argitaratutako 82/86 zenbakidun epaiak zehaztu zuen Euskararen Legeak izango zuen, duen helmuga: "... no impone obligación alguna del uso del euskara a la Administración de Justicia ...", hori ere aplikagarria zaió Nafarroako Euskararen Legeari.

Indarreko legedia kontutan hartuta, esan daiteke Hego Euskal Herrian epaileek badutela gaztelera erabiltzeko eskubide subjektiboa, eta horrek baldintzatuko du abian ipini nahi den edozein normalizazio prozesua, eskubide hori beti gailenduko litzatekeelako normalizazioaren aldeko edozein arauen gainetik.

HERRITARRAK ere, izan, eskubide berdina du, hau da, herritarrak euskaraz egin dezake epaitegiaren aurrean, baina indarreko ordenamendu juridikoaren bitartez herritarrari ez zaio bermatzen epaileek ezer ulertuko diotenik.

Paradoxa moduan argi geratzen da, herritarrak, euskaraz egin, egin dezakeela baina zuzenean ulertua izateko inolako bermerik gabe.

Bestalde, Konstituzioak estatu osorako Jurisdikzio Batasunaren printzipioa ezartzen du. Printzipio horren ondorioz, epaileen taldea bakarra da estatu osoan eta epaitegiak ere egitura bakarrean daude antolatuta. Epaileen lanpostuak ez daude sailkatuta hizkuntza-irizpideen arabera eta hizkuntza koofizialen ezagutza lekualdaketetan bakarrik saritzen da merezimendu gisan. Hortaz, gerta daiteke Hego Euskal Herrian dagoen epaile euskaldun bat hemendik kanpora joan

behar izatea, bere lanpostua berak baino merezimendu handiagoak dituen beste epaile batek eskuratzen duelako. Hizkuntza ez da lanpostuari lotutako merezimendu objektiboa, Epaile bakoitzaren merezimendu subjektiboa baizik, eta horren ondorioz ez dago Hego Euskal Herriko epaileen gainean hizkuntzaren normalizazio plangintza bat egiterik.

Egoera kafkianoa da, herritarren eskubideak bermatzen direla zaindu behar duten instituzioek sistematikoki urratu

egiten dituzte euskaldunen funtsezko eskubide prozesagarriak, berdintasuna, babes eraginkorra, eta, oro har, defentsa eskubidea.

BESTALDE, exekutibo autonomikoez dituzten eskuduntzak murrizten dira oso, eta hala ere, oraindik ez da sumatu euskaldunen defentsa eskubideak babestearren, exekutiboan aldetik eskuduntza horiek gaintzeko inolako ahalegin ausartik. Hor dugu Jaurilaritzak argitaratu zuen dekretua, zeinaren bitartez agintzen ziguten 10 urte barruan epaitegiaren langileen % 40a euskalduna izango zela, epaileak dekretuaren aplikazio eremutik kanpo utziz. Ez zen denbora asko behar izan Estatuko Gobernuak dekretu hura Auzitegi Konstituzionalaren aurrean aurkezteko eta horren ondorioz suspentsioan uzteko.

Auzi hau ulertu ahal izateko gure herriaren egoeraren testuinguruan kokatu behar da, eta testuinguru horretan botere judizialak

-estatuaren hirugarren zutabea izanik-, dituen zereginak eta dituen helburuak errepasatu. Botere judizialak uste du hizkuntzaren errebindikazioa Justizia Administrazioan errebindikazio soberanista dela eta, beraz, deuseztatu beharrekoa, eta horretara ipini dituzte bere tresnak, nahiz eta indarreko zuzenbidearen gainetik pasatu behar izan.

Zentzu horretan, hor dago Baltasar Garzonek argitaratu duen azkenaren autoa, bere potestate jurisdikzionala era maltzurrez erabiliz, Abokatu Euskaldunen Sindikatua markatzeko erabili duena, baina, hala ere, ez dago zalantzarik, Sindikatua segituko baitu lanean euskaldunontzako "justizia propioa" lortu arte. Ea lan hori azkar amaitzen dugun! ●

INIGO AZKONA

Iñigo Santxo Uriarte
Abokatu Euskaldunen
Sindikatuak Idazkaria

**"Herritarrak ere, izan,
eskobide berdina du, (...) baina
indarreko ordenamendu
juridikoaren bitartez
herritarrari ez zaio bermatzen
epaileek ezer ulertuko
diotenik"**

S A B I N A R A N A

Urte mingotsak gainditu ostean, Eak bi ordezkari ditu Bizkaiko foru gobernuan. Sabin Arana Lan eta Trebakuntza sailaz arduratzen da, baina tekniko bat izatetik oso urrun dago, ideia eta ikuspegi berezkoz betetako sen politikoak gidatzen baitu bere ibilbidea.

“GURETZAT QUEBECEKO EREDUA IRLANDAKOA BAINO EGOKIAGOA DA”

Bizkaiko aurrekontuak onartzea lortu duzue, PSE-EEren abstentzioarekin, eta Gipuzkoan EAJ-EAk sozialisten babesa jaso du gai berean. Zer esanahi du honek politikoki?

Aldez aurretik zegoen urruntasuna murrizteko, PSOEn eta PSE-EEen zenbait pertsona saiatzen ari direla adierazten du horrek. Aurrera begira, sozialistekin normaltasunerako espazio batzuk zabalduko diren itxaropena daukagu, azken hiru urteotako konfrontazio hutsa gaindituz. PSE barruan mugimendu asko gertatzen ari da eta, behintzat, Bizkaian eta Gipuzkoan egoera baretzea lortu dugu, nahiz eta Gasteizen oraindik aurrez aurre jarraitzen dugun. Elkarrik berak ere luzatu egin du bere Bake Konferentzia, PSEren baitan gertatzen denaren zain.

■ Eta zer gerta daiteke?

Ez dakit, baina nik nahiko nuke 1977an lurraldetasunaren edo autodeterminazioaren inguruan esaten zuten hartara hurbiltzea. Ez dut esan gura gauza bera pentsatu behar dutenik orain, baina herri honetan gauza asko konpontzeko aukera euren esku dagoela uste dut. Epe ertainera edo luzera Nafarroarekin konfederazio bat osatzea edo erreferendumak egin ahal izateko oinarriak jartzea topagune egokia izan liteke. Baina, agian, boluntarismoak bulztatuta ari naiz.

■ Batasunarekin zer nolako harremana daukazu Bizkaiko Batzar Nagusietan?

Eusko Alkartasuna bezala, nahiko

INIGO AZKONA

■ “Independentzia ongizate maila hobetzearekin lotu behar da, baita enpresarioen aurrean ere”.

harreman ona daukagu eurekin eta batzartu ere egiten gara noizean behin. Foru gobernu bezala ere baditugu harremanak.

□ “Erreferendumak egiteko lege esparru bat sortzea falta da Espainian, baina PPren filosofia ahalik eta lur gutxien galtzea da”

■ EAJ zatitzerakoan, gelditu zirenen eta EA osatu zutenen arteko harremana oso txarra izan zen Bizkaian. Orain elkarrekin ari zarete gobernuan. Zein egoeratan zaudete?

Momentu onean gaude. Bakoi-tzak bere proiektua defendatzen du, guk independentziaren kontzeptua defendatzen dugu esparru sozialdemokrata batetik, eta EAJk berearen alde egiten du. Azken hauteskundeetan pentsatu zen ona izango zela elkarrekin aurkeztea eta hala egin genuen. Ikusiko dugu hurrengo urteek nora garatzen, baina guk argi daukagu bakoitzak bere proiektu estrategikoa duela Euskal Herriarentzat.

■ Berriro ere elkarren arteko zerrendak osatzeko aukerarik ikusten al duzu?

Orain ezin daiteke esan zer gertatuko den udal eta foru hauteskundeak datozen arte. Gu saiatuko gara gure kabuz ahalik eta zerrenda gehien osatzen. Tarte honetan euskal politikagintzan gauza asko gerta daitekeenez, zaila da ezer aurreratzea.

■ PSE ezinbestekoa izango al da Lizarra-Garaziren antzeko beste saiakera bat egiteko?

Ahalik eta gehienek parte hartzea ona da. Lurraldetasunaren arazoan edo erreferendumak egiteko aukera ahalbiderakoan PSE-EEK bere egungo jarrera aldatuko balu, beharbada Batasunak ere beste era batera ulertuko lituzke sozialistenganako harremanak. Azken finean, demokratagoak izatea da gakoa. Erreferendumak

demokrazian sakontzeko tresnak dira eta, bakea lortzeko, normaltasunez baliatu beharko dira tresna horiek. Borondate kontua da.

■ Zergatik egin zuen huts 1998ko aha-

□ **“Sozialistekin nor- maltasunerako espa- zio batzuk zabalduko diren itxaropena daukagu, azken hiru urteotako konfronta- zio hutsa gaindituz”**

leginak? Borondate faltagatik?

Beharbada, denbora kontua izan zen. Gauza onak bideratzeko hila bete batzuk ez dira nahikoa. Espainiako Gobernuak oso ondo ulertu zuen hori, gauzak noran-tza zihoazen ikusi zuelako, baina ETak ez zuen nahikoa itxaron bitarteko demo-kratikoak erabiliz noraino joateko aukera genuen ikusteko.

■ **Batasunak bere bake proposamena ezagutarazi zuen otsailaren azken asteburuan, Iruñean. Aurrerapauso-rik ikusten al duzu?**

Bakea lortzeko Espainiak eta Fran-tziak autodeterminazioa aurretiaz onartu beharrean, gure iritziz aldi berean ekin behar diegu arazo biei. Horren ostean, konfrontazio demokratikoaren aldeko apustua egin behar da. Horrek hitzaren eta ideien berrindartzea emango liguke, indarkeriaren aitzakia bazter utzita. Aurrerapau-so batzuk baditu dokumentuak, baina ez dugu ahaztu behar ager-tokiak oso garrantzitsuak direla. Adibidez, momentuon, PSE-EEko jendearentzako, mehatxatuta dau-delako.

Espainia demokrazia bat dela esan izan da, eta kontrakoa esatea ez da egia, baina demokrazien artean ere batzuk beste batzuk baino demokratagoak izan daitez-ke. Adibidez, Kanadak Quebecen erreferendumak egiteko aukera nolabait egituratu duen bitartean, Espainiak ez du horrelako urratsik egiten. Horrek adierazten du Kanada Espainia baino demokra-tikoagoa dela. Erreferendumak egiteko lege esparru bat sortzea falta da Espainian. Baina PPren filosofia Carlos V.arena da: ahalik eta lur gutxien galtzea.

■ **Batasuna prozesuaren emai-tzatik at Aralar sortu berri da. Nolako lankidetzaren esparrua**

aurreikusten duzu EAren eta Arala-rreren artean?

Itxaron egin beharko dugu egitekotan dauden sorrerako Biltzarrean euren egi-tura sendotu arte. Dena den, Aralarrek eredu demokratikoen inguruan esaten dituenak azken urteotan Eusko Alkarta-sunak esan dituen gauza berberak dira. Harremanetan gaude eta izango dugu horretan sakontzeko aukera. Baina ideiez aparte pertsonak ere oso garrantzitsuak dira eta euren norabidea zehazten duten bitartean zain egongo gara.

■ **Eusko Alkartasunak ere bere Kon-gresua egingo du urte honen amaie-ran, Bilbon. Aurrekoan bi sektore azaldu ziren. Zer gertatu da tarte honetan?**

Momentu batean egon ziren bi ten-dentzia horiek normaltasunez saiatu gara elkarlanean aritzen eta ikusi egin beharko da zein borondaterekin hurbiltzen den horietako bakoitza Kongresura. Nire iri-tziz, aurrekoaren antzeko filosofia nagu-situko da, gure proiektua defendatu behar dugula eta horretarako beste alderdi batzuekin lankidetzan aritzeko agerto-kiak bilatu beharko direla, alegia. Hori izan zen aurreko Kongresuko ardatz

□ **“PSE-EEK bere egun-go jarrera aldatuko balu, beharbada Batasunak ere beste era batera uler- tuko lituzke sozialisten- ganako harremanak”**

estrategiko nagusia. Tarte honetan nor-maltasunez aritu izan gara eta alderdiaren gehiengoak zehaztutako bidea jorratu da.

■ **Kontzertuaren inguruan ika-mika galanta sortu da Espainiako Gober-nuaren eta Eusko Jaurlaritzaren artean. Bizkaiko Aldundian Lan eta Trebakuntzako diputatua zaren alde-tik, zer irizten diozu?**

Kontzertua Foruak kendu zitzaizki-gunetik datoz, Gobernu zentralarentzat errazagoa zelako zergak hemen biltzea. Bi alderen akordioa behar duen zerbait da Kontzertua eta Madrilak printzipio hori hautsi du. Beharbada, mobilizazioa jo beharko dugu. Eredu bat apurtu dute, eta horrek arazoak ekarriko ditu.

■ **Arabak bere aldetik jotzeko aukera aipatu du Rabanerak...**

Berak ezin du hori negoziatu, Eusko Jaurlaritzak hiru aldundiekin batera bete behar baitu zeregin hori. Madrilak esaten diona egingo du Arabako PPK, baina ez Arabari interesatzen zaiolako, Madrilak hala agintzen duelako baizik. Ara-bak jakin beharko du horri erantzute-n.

■ **Beste tentsio puntu bat EAEko aurrekontuek ekarri dute. Proze-sua bitxia izan da, ezta?**

Bizkaian eta Gipuzkoan nahiko erraz lortu dira akordioak PSE-EErekin aurrekontuak onartu ahal izateko, baina Gasteizen ez da posi-ble izan. Nire iritziz, Batasunak bere eskaintza azaltzeko biltzea eskatu zuenean, hobe izango zen Jaurlaritzak bilera hori egiteari baietza eman izana. Horrelakoek normalizaziora joateko espazioak ematen dituzte. PPTik eta PSOEtik ez zen laguntzeko inolako asmorik ikusten. Batasunak zerbait origina-la egin du, inork espero ez zuena. Nik puntu guztietan abstenitzea espero nuen, keinu bat izango zela-

INIGO AZKONA

■ **“Udal hauteskundeetan gu saiaturako gara zerrenda gehien gure kabuz osatzen”.**

INIGO AZKONA

■ “Guk argi daukagu, EAJk eta EAK bakoitzak bere proiektu estrategikoa duela Euskal Herriarentzat”.

ko, baina puntu batzuetan baino ez zuten horrela jokatu. Hala ere, ez dut uste arazorik egongo denik gobernatzeko eta jendea lasai egon daiteke alde horretatik. Hala ere, egoera horrek ahul itxura ematen dio Jaurilaritzari.

■ Batasunak esan du Jaurilaritza osatzen duten alderdiek elkarrizketa izan zutela goiburua nagusi hauteskunde kanpaina eta orain ez dutela eurekin berba egin nahi...

Batasunak ere, bi urtetan zehar, esan zuen bitarteko demokratikoak baliatu behar direla autodeterminaziora abiatzeko eta orain ez du hori esaten. Norberak ikusi beharko du noraino mugitzen den momentu bakoitzean eta orain non dago-

en. Eurek eman duten jauzia handiagoa da. Guk jarraituko dugu guztiekin berba egiten, baina bakea eta autodeterminazioa lortzeko garrantzitsuagoa da euren atzerapausoa.

■ Jaurilaritzak ere ez du ematen iragarritako herri kontsulta legegintzaldion egiteko prest...

Ez gara ibili behar herri kontsulta zehatz baten atzetik, erreferendumak egin ahal izateko egitura demokratiko baten atzetik baizik. Horrek ekarriko luke egungo demokrazia demokratagoa izatea. Azken finean, euskal herritarrek aukera izan behar dute euren etorkizuna modu dinamikoan erabakitzeko. Niretzat askoz egokiagoa da Quebec-eko eredia

Irlandakoa baino. Izan ere, Irlandan badago estatu bat eta bere lurraldearen zati bat da arazoa. Euskal Herria ez da estatua eta Quebec ere ez. Abiapuntua berbera da.

■ Prozesu horrek abiadura bakarra izan behar al du Euskal Herri osoan?

Kontua urratsak egitea da, lurraldetasuna aintzat hartuta. Dena den, Iparraldean adibidez, horrelako kontsultak egiteko aukera izango duen erakunde bat beharko da lehenengo, egun ez dagoena. Abiadura ezberdinak egon beharko lirake Hegoaldearen eta Iparraldearen artean, ditugun tresnen arabera.

■ Zu ekonomia munduan ari zara eta, ondo ezagutzen duzun, ez du ematen euskal enpresarioak oso prest daudenik horrelako urratsik egiteko. Nolako jarrera ikusten diezu?

Oso kezkatuta daude, kasu askotan euren eta euren familien bizitzak arriskutan daudelako eta zerga iraultzailea deitutakoa ere jasaten dutelako. Nire iritziz, beldurra kendu behar zaie autodeterminazioari dagokionez. Maila ekonomikoan ere, Kupoaren bitartez gu ordaintzaile netoak gara, eta beste agertoki hipotetiko batean diru hori Euskal Herrian geratuko litzateke. Gurea bezalako herri txiki batek tamaina egokia du ekonomikoki azkarra izateko. Munduan diren berrehundik gora estatuen artean, erdia baino gehiago hamar milioi biztanle baino gutxiagokoak dira. Gu beti konparatzen gara Espainiarekin eta Frantziare-

□ **“Bi alderen akordioa behar duen zer-bait da Kontzertua eta Madrilek printzipio hori hautsi du. Beharbada mobilizaziora jo beharko dugu. Eredu bat apurtu dute, eta horrek arazoak ekarriko ditu”**

kin, baina Europa Batuan lauzpabost estatu gurea baino txikiagoak izango dira. Beraz, beste alde batera begiratu behar dugu. Gure errenta mailarekin ondo kokatuta egon gitezke European estatu gisa. Kontua da Europako Batasunarekin negoziatzea gu bertan egoteko beste estatus horrekin. Eta hori lortzeko ezinbestekoa da lortzen duguna bide demokratikoetatik eskuratzea, Europak ez dituelako indarkeriazko bideak onartzen. Guztiok izan dezakegu gauden bezala geratzeko inertzia, baina independentzia ongizate maila hobetzearekin lotu behar da, baita enpresarioen aurrean ere. Inork ez du mugitu nahi txarrago egoteko ●

◆ JOSEBA ARRUTI

ETORKIZUNEN GIZONA

EAJ zatitzean Bizkaian gutxi izan ziren Garaikoetxeari jarraitu ziotenak. Bere izen-abizenek aurkakoa adieraz lezaketan arren, Sabin Arana ez da sekula EAJko militantea izan eta euskal sozialdemokraziaren esparrua bete nahi duen alderdian hartu zuen bere bataio politikoa. EAKo lema hartu duen belaunaldi berriko ordezkari garrantzitsuenetakoa izateko aukera asko ditu.

Iaz sindikatu abertzaleek gehitu egin zuten ordezkarien kopurua Hego Euskal Herrian. Horretaz gain afiliatuena ere gehitu zuten; hala, 128.000 lagunetik gora dituzte dagoeneko. ELA da gehiengoa duen sindikatua, eta hari darraizkio, UGT, CCOO eta LAB.

LAB ETA ELAK ERDIA BAINO GEHIAGO DUTE

Sindikatu abertzaleek (ELA eta LAB) areagotu egin dituzte Hegoaldeko Euskal Herriko sektore guztietan dituzten ordezkariak 2001. urtean, guztira 12.129 ordezkari dituzte eta %50,84raino heldu da haien ordezkari-tza; UGTk eta CCOOk, berriz, %38,62ko ordezkari-tza lortu zuten, guztira 9.215 delegatu. Beste 2.515 ordezkariak, %10,54ko ordezkari-tzarekin, gainerako sindikatu txikietakoak dira (LSB-USO, ESK, EILAS eta abar). Horien artean ere badira ordezkari abertzaleak, eta, beraz, indartu egiten dute sindikatu abertzaleen ordezkari-tza. ELA sindikatua finkatu da, guztira 8.567 delegaturekin eta %35,91ko ordezkari-tzarekin, Hegoaldeko Euskal Herriko gehiengoa duen sindikatu bezala. Hari darraizkio UGT, 4.663 delegaturekin eta %19,54ko ordezkari-tzarekin, CCOO, 4.552 delegaturekin eta %19,08ko ordezkari-tzarekin, eta LAB, 3.562 delegaturekin eta %14,93ko ordezkari-tzarekin.

Datu horiek dira 2001. urtean zehar EAEn nahiz Nafarroan egin diren hauteskunde sindikaletatik atera diren emaitzak, eta hauteskunde sindikalen komitea

Gasteizen eta Iruñean bildu eta gero eman dituzte aditzera. Orain arte bildutako datuek joera bat markatzen badute ere, logikaz, 2002. urtearen bukaera arte itxaron beharko da, zeren Arabako, Bizkaiako, Gipuzkoako eta Nafarroako lantoki guztietako hauteskunde sindikalen bloke nagusia aurtengo udaberritik aurrera izango baita, baina, batez ere, irailetik aurrera eta urtearen bukaera bitartean.

Hegoaldean, guztira, 9.827 lantokitan egiten dira hauteskunde sindikalak, eta, 2001. urtean, 23.859 ordezkari ziren guzti-

■ ELA eta LABek Hego Euskal Herrian iaz 12.129 ordezkari zituzten, %50,84.

□ Hegoaldean Euskal Herrian hautetsitako 23.859 ordezkarietatik, 8.567 ELAkoak dira eta beste 3.562 LABekoak

Horrek, hauteskundeetako emaitzak eza-gutza eman zituzten ELAko arduradunen iritziz, zera frogatzen du: "Hemen, gure historiagatik eta errealitate soziologiko, laboral eta politikoagatik, sindikalismoa oso finkatua dago". Kalkuluen arabera, lanean ari direnen %70ek parte hartu dute, batez beste, hauteskunde horietan.

NAFARROAN, UGT ETA CCOO IRABAZTEN. Orain arte, sindikatuak Hegoaldeko Euskal Herrian oro har duten ordezkari-tza ikuspegi orokorraz

aritu gara. Ordezkari-tza, ordea, ez da bera erreferentziako esparrua Hegoaldeko Euskal Herriko lau probintzien multzoa bada, orain arte adierazitakoa, edota esparru hori EAEko edo Nafarroako bada. Horrela, Hegoaldeko nahiz EAEko datu orokorreari erreparatuz gero, sindikalismo abertzalea da ordezkariak irabaziz eta finkatuz doana; Nafarroako datu eskusiboeke ordea, sindikalismo ez abertzalea egiten dute irabazle; hots, UGT eta CCOO.

Horrela, EAEn, ELAren ordezkari-tza, 7.435 delegaturekin, %48,3koa da. Atzetik doazkio CCOO, 3.280 delegaturekin (%18,01), LAB, 2.871 delegaturekin (%15,7) eta UGT, 2.784 delegaturekin (%15,29). Beste 1.840 ordezkariak gainerako sindikatuetakoa dira. Nafarroan, ordea, lehen indar sindikala UGT da,

■ Ordezkaritzaren proportzioko diru laguntza publikoak

Gaur egun, sindikatuak aparatu burokratiko handia izaten dute. Zona guztietan dituzte egoitzak; pertsona liberatuak dituzte sindikatuan lan egiteko; horietako askok bidaiak egiten dituzte etengabe; kongresuak egiten dituzte biltzar jauregietan eta abar. Horrek guztiak finantziarioa eskatzen du. Nola finantzatzen dira sindikatuetak? Funtsean, bi dira finantza iturriak: sindikatuko kuotaren hileroko ordaina eta gobernuen diru laguntza publikoa. Espainiako Estatuko gehiengoa duten sindikatuen kasuan, finantziariozko kapitulari ondare sindikal metatua erantsi behar zaio. Espainiako lurralde osoan banatutako eraikin mordo bat dira, Francoren garaian erosiak; 1939tik 1975era bitartean enpresetako langileek eta ugazabek ordaindutako kuotekin erosiak, hain zuzen.

Afiliatuen hileko kuota 5 eta 12 euro bitartekoa izan daiteke, kasuen eta egoeren arabera. Alegia, afiliatu bakoitzak urtean 60 eurotik 144 eurora ordainduko dizkio bere sindikatuari. ELAk, esate baterako, honela ezarri ditu aurtengo kuotak: 11,21 eurotan B kuota, 8,41 eurotan M kuota eta 5,62 eurotan P kuota. Estatu mailan funtzionatzen duten CCOO eta UGT sindikatuen kasuan, seinalatzekoa da 2000. urtean 60 milioi bat euro jaso zituela bakoitzak. ELAren kasuan, kalkula daiteke 2002. urtean afiliatuen kuotetatik hamar bat milioi euro jasoko dituela; LABen kasuan, berriz, hiru bat milioi euro.

Administrazio publikoetatik jasotzen dituzten diru lagun-

tzak ere handiak dira eta ordezkaritzaren proportziokoak. Horrela, Espainiako PPren Gobernuak urtean 12,02 milioi euroko diru laguntza ematen die sindikatuari, eta sindikatu bakoitzari ematen dion kopurua ordezkaritzaren proportziokoa da. Horrela, sindikatuari xedatutako ehun pezetako bakoitzetik, 37 CCOOk jaso ditu, 35 UGTk, 3,7 USOk eta 3,5 baino gutxiago funtzionarioen CSI/CSIF sindikatuak. Autonomia erkidegoetako sindikatuak, hala nola Galiziako CIGek eta Euskal Herriko LABek eta ELAk, ehun pezetako bakoitzeko, lau jaso dituzte denen artean; hau da, pezeta bat baino gutxi gehiago bakoitzak.

1982-2000 bitartean, aipatutako erakunde sindikalek, guztira, 150,55 milioi euro jaso zituzten Espainiako Gobernutik, aurrekontu orokorren bidez. PSOEren Gobernuaren garaian, sindikatuak 100,93 milioi euro jaso zituzten. PPren Gobernuaren lehen agintaldian bertan, sindikatuak 49,62 milioi euro jaso zituzten. Beraz, PPekin, sindikatuentzako diru laguntzak handituz joan dira. Badira diru laguntza horien gainean ironiaz mintzatzen direnak, esanez

PPren Gobernuak horrela "harrapatuta" dauzkala CCOO eta UGT. Izan ere, sindikatu horiek oraindik ez dute greba orokorrerako deialdirik egin Aznarren agintaldian.

Hego Euskal Herrian ere sindikatuak badituzte zeinek bere gobernuaren diru laguntzak, baina askoz kopuru txikiagokoak, eta hemen ere sindikatu bakoitzaren ordezkaritzaren proportziokoak izaten dira ●

■ PPren Gobernuak Gonzalezenak baino askoz diru gehiagorekin finantzatzen ditu sindikatuak.

1.879 delegaturekin (%33,26ko ordezkaritza). Ondotik darraizkio CCOO, 1.272 delegaturekin (%22,52), ELA-STV, 1.132 delegaturekin (%20,04), eta, laugarren, LAB, 691 delegaturekin (%12,23). Badira beste 675 delegatu Nafarroan, beste sindikatu minoritario batzuetakoak, %11,95eko ordezkaritza dutenak.

Federaziok ere, Hegoaldeko Euskal Herrian, ELA da haietako bakoitzean gailendu dena. Adibide pare bat jartzearen,

metaleko sektorean, ELAk 2.693 delegatu lortu zituen (%36,99). Ondotik doazkio CCOO, 1.490 delegaturekin (%20,47),

□ Sindikatuetakoa afiliazioa ere hazten ari da, eta, dagoeneko, ELAk 97.000 afiliatu ditu eta LABek 31.000 baino gehiago

UGT, 1.322 delegaturekin (%18,16), eta LAB, 1.221ekin (%16,77). Hezkuntzako sektorean ere lehen indar bezala geratu da ELA, 549 delegaturekin (%39,10). Atzetik

darraizkio LAB, 273 delegaturekin (%19,44), CCOO, 175 delegaturekin (%12,54) eta UGT, 128 delegaturekin (%9,12).

Azkenik, aipatzekoa da ELA izan dela, halaber, 2001. urtean ordezkaritza gehikuntzarik handiena lortu zuen zentral sindikala, 393 ordez-

kari gehiagorekin. Horrek ehuneko 0,29ko hazkundea adierazten du. UGTk eta CCOOk, berriz, %0,19ko eta %0,07ko hazkundea izan zuten, 222 eta

HAUTESKUNDE SINDIKALAK

	ELA	UGT	CCOO	LAB	Besteak	Guztizkoa
Hego E.H.	8.567 %35,91	4.663 %19,54	4.552 %19,08	3.562 %14,93	2.515 %10,54	23.859 %100
Araba	1.026 %32,38	746 %23,54	576 %18,18	349 %11,01	472 %14,89	3.169 %100
Bizkaia	3.674 %41,27	1.452 %16,31	1.756 %19,72	1.029 %11,56	992 %11,14	8.903 %100
Gipuzkoa	2.735 %44,56	586 %9,55	948 %15,44	1.493 %24,32	376 %6,13	6.138 %100
Nafarroa	1.132 %20,04	1.879 %33,26	1.272 %22,52	691 %12,23	675 %11,95	5.649 %100

Oharra: 2001eko urtarilaren 31 arteko emaitzak

190 ordezkari gehiagorekin, hurrenez hurren. LABek, bestalde, 85 ordezkari gehiago izan bazituen ere, %0,22 atzeratu zen aurreko urtearen aldean. Gainerako sindikatuak, 23 ordezkari gehiagorekin, %0,32 egin zuten atzera.

Emaitza horiek balioztatzeko garaian, Euskal Herriko sindikatu guztiek positibotzat jo zituzten zeinek bere emaitzak, betiere 2002. urte honen bukaerarako hobetuko zituzten esperantzaz.

SINDIKATU ABERTZALEETA-KO AFILIAZIOA ERE GEHITU EGINDA. Mugimendu sindikal abertzalea Hegoaldeko enpresa eta lantokietan pix-

kana finkatuz joan ez ezik, barruko afiliazioa ere areagotuz doa gehiengoa duten bi sindikatu abertzaleetan: ELA eta LAB. Bi sindikatuen artean gaur egun guztira duten afiliazioa 128.000 lagunetik gorakoa da. Horietatik, 96.000 baino gehiago ELAri dagozkio eta 31.000 baino gehiago LAB sindikatuari.

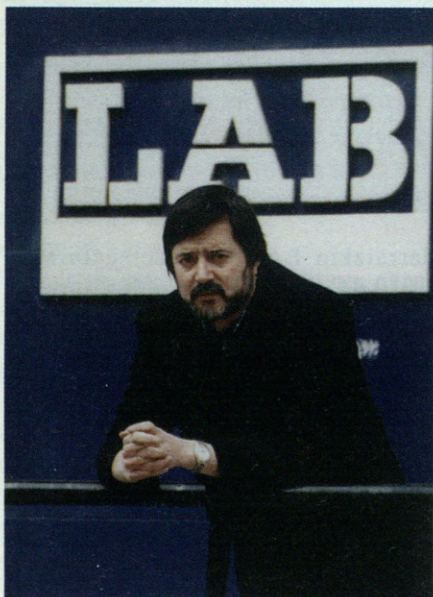
ELA da, dudarik gabe, azken urteotan gehien hazten ari dena, ia 97.000 afiliatu izatera iritsi baitzen 2001. urtearen bukaeran. ELAk 96.945 lagun afiliaturekin bukatu zuen 2001. urtea. Horrek esan nahi du aurreko urtean baino 5.869 kide gehiago zituela eta %6,45 hazi zela. Afiliatu horietatik asko gazteak (3.659 lagun;

beraz, %35,75eko hazkundea) eta emakumeak (2.876; beraz, %10,19ko hazkundea) izan dira. Afiliatuen batez besteko adina ia 44 urtekoa da; %67,93 gizonezkoak dira eta %32,07 emakumezkoak. Hazkundea orokorra izan da sektore eta eskualde guztietan. Araba izan da afiliazioa gehien hazi den probintzia: %10,17. Ondotik doazkio Nafarroa (%9,02), Bizkaia (%6,56) eta Gipuzkoa (%4,48).

Bestalde, LAB sindikatua ere haziz joan da; bereziki, azken hiru urte hauetan: 1999an, 26.679 lagun zeuden LABen afiliatuak; 2000. urtean, 28.684 lagun izatera iritsi ziren; eta, 2001. urtean,

31.052 lagun izatera. Horrek esan nahi du azken hiru urte hauetan urteko bi mila lagun baino gehiago hazi dela. Hazkunde horretan, nabarmena da gazteen afiliazioa, %13,89rekin, bai eta emakumeena ere, %29,54rekin. Sindikatu horren helburuetako bat erretiratuen eta pentsiodunen sektoreari ere egitura antolatua ematearen alde lan egitea da. Sektore horretan eremu garrantzitsu bat dago joratzeko, zeren, LABek kalkulatu duenez, bere garaian lan egin zuten 12.000 lagun inguru dira sindikatu horretan afiliatuak zeudenak eta gero utzi zutenak jardunik gabe geldituta. ●

◆ DANIEL UDALAITZ

ALBERTO ELOSEGI

■ LAB azken hiru urte hauetan hazi da batez ere.

JOXE LACALLE

■ ELA azken urteetan gehien hazi den sindikatu da.

Lan mundua gizarteak bizi zuen euskalduntzetik kanpo izan da duela hamar bat urte arte. Elhuyarreko Aholkularitza saila, Artez enpresa eta Emun kooperatibarekin izan gara enpresa eta erakundeetan euskararen erabilera sustatzeko egiten dituzten planak ezagutzeko.

MINTZA PRAKTIKA LANTOKIAN

Lehendabizi frankismoaren atzaparrak saihesten zituzten gau eskolak eta ikastolak izan ziren. Gero, joan den mendearen 80. hamarkadan indartutako ikastolak, euskaltegiak eta komunikabideak euskararen erabileraren normalizaziorako gune bilakatu ziren. Euskal gizarteak bertoko hizkuntza berreskuratzeari ekin zion, eta euskal hiztunen kopuruak gora egin zuen. Euskaltzaleek egin lan eskergak bere fruituak ematen hasi zen, batez ere belaunaldi gazteenetan. Baina gaztetxo hauek hazi eta gaztelera nagusi zen lan-mundura sartu ahala, eguneroko eginberrak gaztelera burutzeroa ohitu ziren. Egun ere lan munduan gaztelania da nagusi, baina pixkana euskara areagotzen ari da.

Joseba Sarrionandiak euskara "gure territorio libre bakarra" dela idatzi zuen, baina garai hartako lan mundua, antza, territorio hartatik kanpo zegoen. Behintzat Euskal Herriko enpresa gehienak hala zeuden. Arazo honetaz jabeturik zenbait euskaltzalek lan mundua euskalduntzeko planak egiten dituzten enpresak sortu zituzten. Elhuyar zientzia eta teknologia elkarrekin 1991.ean Aholkularitza saila martxan jarri zuen, enpresei hainbat zerbitzu eskainiz: itzulpen eta terminologia arloko aholkularitza, langileen euskara trebakuntza, eta hauek guztiak kontuan harturik baita euskara planak ere. Egun hogeita bost lagunek berrogeita hamar proiektu dituzte esku artean. 1991.ean bertan Deustun bi lagunek, ez

■ Arrasateko Emun enpresako kideak bilera batean planak zehazten.

bakarrrik euskara planak, baizik eta euskal papergintza eta argitalpengintza ere jorratzen dituen enpresa sortu zuten, Artez izenekoa, hain zuzen ere. Arrasateko Emun, berriz, kooperatiben mugimenduen magalean jaioa, berrogeita bost lagunek osatzen dute.

Euskara plana, enpresa nahiz erakunde bateko langileak euskalduntzeaz gain, euskararen erabilera sustatzea eta bere egoera normalizatzea helburu duen plana litzateke. Emuneko Merkataritza saileko Juan Luis Arexolaleibaren iritziz, planaren helburua ez da soilik euskararen erabilera normalizatzea, baizik eta "enpre-

sak berak barne funtzionamenduan euskara ofizializatzea eta produkzioa, salmentak edo garrantzizko beste alor bat baliatzea bezala kudeatzen hastea". Helburua, beraz, ez da langile oro euskalduntzea, besteak beste posible izango ez zelako, baizik eta euskaldunak beraien artean euskaraz mintzatzea.

Hego Euskal Herriko lan mundua osatzen duten enpresa eta erakundeen artean asko dira Emun, Elhuyar eta Artezen bezero: besteak beste, Oiartzungo eta Sestaoko Udalak, lau mila langile dituen Fagor Elektratresnak kooperatiba, dendarri elkarrekin... Aniztasun honen aurrean, plangintzak bezeroen ezaugarri eta berezitasunetara egokitutakoak izan ohi dira, nahiz eta kasu guztietan erabilitako metodologia bera izan. Metodologia, urteetako lanak emandako eskarmentuari esker etengabe hobetzen doa. Planok lehen fasean hiruzpalau urte iraun dezakete, eta bertan nahi duen orok parte har dezake, borondatezkoak baitira.

Euskara sailaren babeslea:

Hernaniko Udala

Hernaniko herriak ere
Bai Euskarari

■ Gauza txikienetatik hasita

ALBERTO ELOSEGI

■ Jon Zeziaga.

Jon Zeziaga arrasatearra da, 39 urte ditu eta Fagor Automation lantegiko ekoizpen arduraduna da. Orain bi urte martxan jarritako euskara planean hartzen du parte, zuzenean, Fagor Automation-eko Erabilera batzordeko kide baita. Batzorde honek hilero ordu bateko bilera egiten du Emuneko teknikariari langileen zalantzak agertzeko. Hitz teknikoak dira zalantza gehien sortzen dutenak, langileek batzutan ez dakitelako euskara zuzenean nola deitu tresna honi edo makina hari.

Zeziagaren iritziz, jendea kontzientzia hartzen ari da, eta lehen gaztelera hutsez aritzen ziren euskaldun zaharrek gero eta gehiagotan euskarara jotzen dute. Nahiz eta tailerretan hobekuntza hainbestekoa ez izan, "lantegian gero eta euskal hitz gehiago daude, eta sartzear dauden hasiberri euskaldunendako ingurugiro egokiagoa" sortzen ari dela dio hamalau urtez Fagorren lanean izandako Jon Zeziagak. Bere ustez, era berean, gauzarik txikiena euskaraz egitea nahikoa da ahozko nahiz idatzizko harremanak euskaldunen artean euskaraz izan daitezkeen: "Telefonoz erantzuterakoan lehen hitza edo ohartxoren bat uzterakoan euskara erabiltzea". Gauza txikienetatik hasita ●

Plangintzaren lehenbiziko fasea diagnostikoa egitea da eta tekniko, irakasle eta enparauek plana ezarriko den enpresaren inguruan garrantzizko datuak lortzea dute helburu: organigrama nolakoa den, langileen ezaugarriak zein diren eta euskararen eta plangintzaren inguruan duten iritzia zein den, ea proposamenik duten jakitea... Egoera soziolinguistikoa ere oso kontuan hartzekoa da. Artezko sortzaileetako bat izan zen Patxi Alañak dioenez, "*oso zaila izaten da langile batek etxean eta kalean gaztelera egin, eta lantokian gero euskaraz aritzea*".

□ Etorkizuneko langileek beren lantokian gaztelera jo ez dezaten, etengabeko lana beharrezkoa da orain

LANGILEAK, PLANGINTZAREN BULTZATZAILE NAGUSIAK. Bigarren fasea, berriz, diseinua da. Alde batetik, planak diseinatzen dituen enpresako teknikari bat izendatzen da eta, beste aldetik, euskalduntzea nahi duen enpre-

Plangintzan esku hartzen duen beste eragile bat erabilera edo euskara taldea da. Hamar langile baino gutxiagoz osaturiko talde honetan teknikariak langileek dituzten galderei erantzuten die. Motibazio lanetan lagun diezaieke, baina langileak beraiek dira euskararekiko konpromisoa hartu eta plangintza aurrera bultzatu behar dutenak.

Halaber, euskara planak betebeharrak baino gehiago du: alde batetik, hala nahi duten erdaldunak klaseen bidez euskalduntzea; beste batetik, euskaldun zaharrak alfabetatzea eta hauen artean ere euskararen erabilera sustatzea; eta azkenik, langile euskaldunek eguneroko lanean berriak zaizkien hitzen inguruko zalantzak argitzea. Zentzu horretan, lantokietan ohikoak diren hitzak zuzen euskaratzeko teknikariak terminologia zerrendak osatzen dituzte, eta itzulpengintza zerbi-

ALBERTO ELOSEGI

■ Lehen fasean, euskararen erabileraren diagnostikoa egiten da.

sak koordinatzaile bat hautatzen du. Bi arduradun hauen zeregina plangintzaren jarraipena egitea da (sei hilero jarraipen batzordeari ebaluazio txostena bidaltzen diote) eta, ahal duten heinean, langileei eguneroko jarduerak sor dakizkiekeen arazoak konpontzea.

tzua ere erabilgarriak izan ohi dira. Era berean, arazoak sortzen dituen alorretako bat informatika da, programa gehienak erdaraz daudelako.

Plangintzaren azken fasea ezarpena da. Euskararen presentzia tailerlean nahiz bulegoan nabarmena izaterakoan,

ALBERTO ELOSEGI

■ Emuneko Jose Luis Arexolaleiba.

eta enpresak euskara kudeatzeko beharrezkoak dituen tresna eta egiturak eskuratzeko, plana ezar daiteke. Ordutik plangintzaren kudeaketa osoa enpresa, erakunde nahiz udalari dagokio.

EMAITZA POZGARRIAK.

"Orain euskara eguneroko zereginetan kontuan hartzen da. Bezero ditugun enpresetan bilerak hasi aurretik berau euskaraz egitea planteatzen da, nahiz eta gero gaztelera hutsez egitea gerta daitekeen. Baina orain hamar urte bilerak bat euskaraz egitea ez zen planteatzen ere". Elhuyar Aholkularitza saileko arduradun Itziar Nogeras euskararen erabilera lan munduan areagotu delakoa dago. Iritzi berekoak dira Artez eta Emuneko kideak, enpresetako euskal hiztunen kopuruak kasu batzuetan % 25 gora egin baitu, Antzuolako Elay enpresan adibidez. Euskara planak diseinatzeko dituzten enpresetako arduradunak, gainera, etorkizunari begira itxaropen tsu dira gaztetxo gehienak ikastola edo etxean euskaldundu direlako, baina, era berean, etorkizuneko langileek beren lantokian gaztelarara jo ez dezaten orain etengabeko lana beharrezkoa dela ohartarazten dute. Horretarako enpresen planak aurrera eramateko beharrezkoak diren baliabideak jarri beharko dituzte, eta langileek duten dena eman beharko dute: denbora, konpromisoa eta lana ●

◆ GONTZAL LANDA

Arturoren kaiera

14 POSTU ELEBIDUN GEHIAGO

Paueko Akademia Ikuskaritzak 2002-2003rako eskola kartak argitaratu ditu. 43 gela elebidun irekitzea eta aurretik frantsesez soilik aritzen ziren zortzi gela desagertzea dira Akademia Ikuskaritzaren xedeak. Aldizkaria ixterakoan, oraindik ez genekien Frantziako Hezkuntza Departamentuko Batzordeak onartu ote zituen. 14 gela horietarako egun erdiko 14 postu elebidun sortuko lirakeke.

HELDUEN EUSKALDUNTZEAREN I. MINTEGIA

Udako Euskal Unibertsitateko Glotodidaktika sailak antolatuta, Helduen Euskalduntzearen I. Mintegia egingo da Eibarko Markeskua Jauretxean, martxoaren 1ean. Mintegiak segida izango du on-line, HABEren plataforma telematikoaren erabiliz. Euskararen mailaketa sistema izango du mintegiak ardatz. 1998tik HABEk eta UEUKo Glotodidaktika sailak Helduen Euskalduntzearen jardunaldiak antolatu ditu urtero. Orain bestelako lan prozedurak erabiltzea hobetsi du UEUK, helduen euskalduntzean ari diren profesionalen ezaugarria foro berri bat eskaintzeko.

EUSKARA ATZERRIAN IKAS-TEKO GELA BIRTUALAK

HABEK abiatutako "Euskara-eskolak munduan" ekimenaren baitan, autoikaskuntzarako eta urrutiko irakaskuntzarako sistemak garatuko dira Hego eta Ipar Ameriketako zazpi estatutan. Dagoeneko, sistema horiek Espainia eta Europaren ezarritako daude, baita Argentina eta Uruguain ere. Hil honetan eta hurrengoan, Sao Paulon, Txileko Santiagon, Caracasen eta San Frantziskon jarriko dituzte hañako sistemak.

DANI BLANCO

■ Atzeritarrak euskara ikasten Lazkaon.

34.000 ELEBIKO NORTASUN AGIRI

Abenduaren 3tik otsailaren 9a bitarte, Euskal Autonomia Erkidegoko 33.984 pertsonen eskatu dute euskaraz eta gaztelaniaz idatzita dagoen Espainiako nortasun agiria. Bizkaian eskatu dituzte elebiko NA elebidun gehien (22.281) eta ondoren Gipuzkoan (6.143) eta Araban (5.923).

Urrea

■ Goenaga jogurtak Donostiako Igara auzoko Pokopandegi baserrian egiten dira. Goenaga familiak esnekiak egiten ditu 1983etik. Aste honetan urrea eman nahi diogu ekoizten dituen produktuei euskarazko etiketak ipintzen dizkietelako. Web gunea ere ele bitan dute.

■ Bakio herriaren web guneetatik osteratxo bat egin dugu, eta Bakioko Udalaren orrian (www.bakio.org) ez bezala, www.bakio.com web gunean euskararen erabilera oso eskasa da. Atalen tituluak ele bietan (euskaraz eta gaztelaniaz) daude, baina edukia gaztelania hutsean.

Ikatz

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

Behar duzun informazioa

Elkarrizketak, denbora-pasak, ibilaldiak, umorea, erreportajeak, eta beste mila kontu, euskaraz eta astero zure etxean.

• **URTEBETEKO HARPIDETZA**

HEGO EUSKAL HERRIAN
104 €

IPAR EUSKAL HERRIAN
126 €

ARGIA HILABETEZ DOAN EZAGUTZEKO
AUKERA ERE ESKAINTZEN DIZUGU
ETA HARPIDETZA EGINEZ GERO OPARI
HAUETAKO BAT JASOKO DUZU:

ESKAERAK EGITEKO

943 37 15 45 ☎ • harpide@argia.com

ikusi bazenu...

*“Inoiz zabalik ikusten badet
sagardotegiko atea
iruditzen zait pekatu dala
han sartu gabe joatea”*

Txirritaren bertsoa moldatuta

UPELETAN HERRENKA

Sagardotegiko atea ireki orduko, panorama esperpentiko batek harrapatu gaitu. Sagardoaren graziak eraldatu egin ditu Euskal Herriko Asterix eta Obelix guztiak. Bakailao tortilaren gazia sagardotan beratzen du tribuak, eta haragiari tenedoreekin baino lehen erasaten dio haginekin. Denekin mutur joka ibiltzen ohituta bagaude ere, mahaia elkartzeko herria. Edozein aitzakia da ona: lanerako tximu bakarra, bileretarako lau katu, eta afaritarako berrogei piraña elkartzeko gara. Nola ukatu sagardoa dela gure “edabe magikoa”?

Horratx, sagardotegi boladak dakartzan zipriztin batzuk.

ZIRITIK DATOR ZIRIA. Ilaran jarrita eta txanda galdu gabe, ez dugu tiantta bat alferrik erortzen utziko.

□ Sagardotegira joandako lehen aldi birjin horretan, badira kondarrak biltzeko baldetik edan dutenak

“Gutxi eta maiz” esaerari, bakoitzak hartzen dio bere neurria. Badira, sagardotegira joandako lehen aldi birjin horretan, kondarrak biltzeko baldetik edan dutenak.

Begiak bizitu, eta mingaina arindu ahala, zukuari zukua ateratzen saiatzen dira edaleak. Upel arteko paseak euskaldunon hotz fama arriskuan jartzen du. Gainera, tabernetan baino errazago egoten gara tragoa gonbidatzeko prest. Gaztearena edo zaharrena, haragia hoztu baino lehen harrapatu beharra dago! Horitzak zorrozten ikus dezakegu, txotxaren ondoko gaztea.

ALBERTO HOSEGI

HANKAK ARINAK ETA... Tenperaturak gora egin ahala, sagardoa borborka zainetan, balantza egiteko modu dotoreago baten bila hasten gara. Altxa besoak, eta euskaldun gerri lehorrari primeran datozkion fandangoa eta (ez hain) arin-arinari ekiten diogu. Kalejirak beti dira integratzailagoak, pauso bakarra ikasi beharra baitago.

Trikitixa ez bada filarmonika, ez da arpa jolerik faltatzen. Txistulariak ere oso dira profesionalak. Begira, bestela, zuriz jantzitakoari, txistu jotzeko moduak asko dira eta.

SERBILETA BURUAN...

Txirritaren eskola zaharra, Liza-so eta Egañaren plazarik gogokoenak, eta etorkizuneko harrobi da sagardotegia. Hamaika espon-taneo eta promesa gazte inguratuko zaizkizu upel arte-ra, belarria jatera. Txirritaren bertso ezezagunen bat, lizuna ziur asko, kantari hasiko zaizkizu. Ondoren, sinesteko eta sinesteko errepikatuko dizute, baietz, eurenak direla, oraintxe, bat-batean okurritutakoak. Eta azkenik, euren bertsoak Txirritaren izenean kantatzera iritsiko dira.

Horrelakoetan umorez hartzea da onena, "zu ere bertsolari" kanpainari men egin, eta bertso txapelketak utzitako biharamunari eta lezioei probetxu

atereaz, nola-hala punturen bat erantzuten saiatzea. Beti dago, gainera, intxaurren bat kontrako zulora joango zaion esperantza.

HAU DA FAUNA! Sagardotegietatik makina bat jende pasatzen da, baina denak katalogatu daitezke espezie bitxi hauekoren batean.

✓ "Zakur zaharrak". Hauek astean zehar joaten dira afari-merienda egitera eta txuletaren gauzarik onena hezurra dela konbentziturik daude oraindik. Aho sabaia usaimena bezain fina dute, eta sagardotegiari lau jira ematen dizkiote, atzeko gelako upel ezkutuen bila. Aditu

petoak, "gazi-gozo antzekoa" edo "indarra falta zaio" bezalako definizio joriekin, gai dira sagardoa egiteko zukututako sagarren zutarrak zenbat pipita zituen asmatzeko.

✓ "Oilar espon-jiformeak". Gau osoa gandortuta pasatu ondoren, goizaldera jotzen dute kukurrik onena. Zalapartak zorutzen ditu, eta gehien gustatzen zaien hotsa, intxaurrak ipurdiarekin kraskatzean lortzen dena da. Lumak harro-harro oilanda denen begiradak bereganatzen saiatzen dira. Baina buila asko ateragatik, azeriak eramaten die laguna. Gibela esponja bihurtuta, pixa egiten ez dute denborarik galtzen. Eta lau mokadu probatuta asetzen dira. Azkenean, zopatura bukatzen dute.

✓ "Lapak". Sagardotegian eseri egin

□ Sagardotegietatik makina bat jende pasatzen da, baina denak katalogatu daitezke hiru espezie bitxitan

www.kaiixo.com

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

□ Sagardoa euskal kulturaren zati dela onartzen bada, herri honetan jende kultu asko dago

behar den edo egoerari zutik eutsi behar zaion betiko eztabaida antzu horretan, lapek oso garbi dute: ipurdia oholari itsatsi, eta eutsi! Sagardoa hartzera ere ez dira altxatuko, aldamenekoa bidaliko dute euren basoa betetzera. Besteren euforia eta upeletarako buelta aprobetxatzen dute, platerari puska handiagoa kentzeko. Baldintza klimatologiko berrietara ohitzea kostatzen zaie, eta oraindik ez dute ulertzen sagardotegietan zergatik ez dagoen mantelik, berogailurik eta girotzeko musikarik.

TURISMO MOTA BAT. “Sagardoaren ruta”ko herriak autobusez betetzen dira. Inersokoak, Espainiako futbol taldeak, Guggenheimdik bigarren jauzian iritsitako amerikarrak... San Ferminetara erromesaldia ere garaiz hasi dute aurtengo batzuk, eta abiatzerako harrapatu dituzte zezenak. Astebururo dira herriko festak “Sagardoaren lurraldean”. Afaltzera joan aurretik hasten dira koadrila asko beroketarako egiten. Afaltzera ondo bero joaten dira, eta sulfuratuta itzuli. Kaleak parrandazale olatuz betetzen dira, eta zurrumbilo horren erdian marea jaisteko zain geratu behar tabernetara sartzeko.

Beti bezala, batzuek zaparradarekin gustura, herritik atera gabe Euskal Herria ezagutzeko moduko mestizajea sortzen baita astebururo. Euskalkiak salatzen dituzte turistak, eta euskaltegietako ikasleak dira gehien etortzen direnak, mintza praktika egiteko aitzakian.

Herritar beteranoenek, berriz, gazte-tako erritmoari eutsi ezinda, kostako herrietarantz emigratzen dute. Aspertu dira Benidormeko indigena sentitzeaz, eta gogorra egiten zaie Joxemariren tabernara sartu, eta aurpegi ezagun bat ere ez topatzea.

Baina “aurten ez naiz sagardotegira sartu ere egingo” promesa egiten duenak ere ez du denboraldia libratzen upeletara lau edo bost buelta egin gabe. Konpromi-

so sozialagatik bakarrik, taldetik bidaltzea nahi ez duenak ez dauka koadrilako afarira edo enpresako balantze osteko sagardotegira huts egiterik. Sagardoa gure kulturaren zati da, eta herri honetan jende kultu asko dago.

ETXEAN TXOTX. Garai bateko sagardotegiak taberna modukoak ziren. Kanpotik ekartzen zen jatekoa, jada presatuta, edo nork bere txuleta eramaten zuen sagardotegian erretzeko. Gaur, jate-txe profesionalak dira, mila kalitate kontrol eta berrikuntzari aurre egin behar izan diotenak.

Baina oraindik eusten zaio garai bateko sagardogintza amateurrari. Bailarako baserri gehienek egiten dute etxerako sagardoa. Barrika txikietan ontzen dituzte inguruko sagarrak, eta bizilagunari harrapatuak. Etxekoek nahi adina edateko izaten dute. Barrika hustu beharra dago sagardoa ozpindu baino lehen, eta koadrilak ere prest egoten dira "mesede" hori egiteko. Barrikotea da garaiko kirol praktikatuena.

SAGARRARI BUELTA. Sagar mikatz batek ekarri omen gintuen mundu honetara. Oraindik ere, bere zukuak zerura edo infernura bidaltzen gaitu.

Mila aldiz irakurri dugu zer bide egiten duen sagarrak gure ora urtuta iris-terako: sagarra bildu, jo, upeletan sartu, eta txorrotan atera. Baina ugalketa prozesua lore eta erletxoekin azaltzen digutenean bezala, ipuin horrek ere misterioen bat ezkututzen du. Non bukatzen du sagarrak, sagardo bihurtuta edan eta gero?

Bizitzaren kontzeptu ezberdinei jarraiki, sagarrak bi destino ditu. Bata, ezkerreko orriko argazkiak erakusten duenez, zikloaren hasierara itzultzea da, "aldapeko sagarraren adarraren punta, puntaren punta"ra.

Eta sagarraren beste bukaera da bere garapenarekin jarraituz materia eralda-

Oraindik eusten zaio sagardogintza amateurrari. Bailarako baserri gehienek egiten dute etxerako sagardoa

ALBERTO ELOSEGI

■ Sagardoaren prozesuko azken fasea.

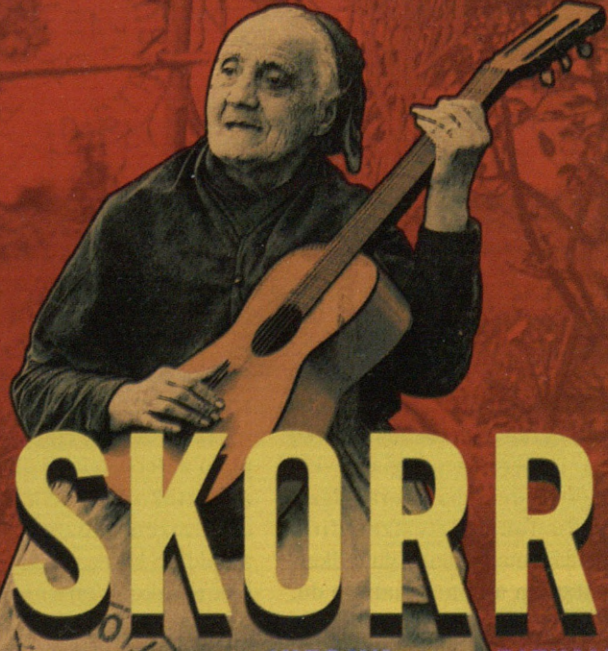
tzen joatea.

Sagardoazaleoi, aditu eta adiktuoi, berdin gertatuko zaigu. Sagardotegiko atea ixten digutenean, hurrengo asteburuan berriro irekitzeko zain geratuko gara. Sagardo bolada osoa bukatzen

denean, berriz, hurrengo denboraldirako egunak kontatzeari ekingo diogu. Bizitza zorionez ziklikoa delako, eta harro, giza-kiok harri berean berriro estropezu egiteko bezain inozoak garelako ●

◆ ESTITXU ETA IXIAR EIZAGIRRE

ARGIA ren eskutik

OSKORRI

VIZCAYATIK ... BIZKAIARA

Laguntzaile:
 euskadirrati euskadigaztea radioeuskadi radiovitoria

Mendi sail soilduetan, ebakitako pinu enborrei begira egon izan gara, enborreko eraztunek zuhaitzaren adina esan zain-edo. Orain dendrokronologia izeneko zientziak aztertzen ditu eraztunok, eta zuhaitzez gain, aztarna arkeologikoak zein baserriak datatzeko erabiltzen da.

ERAZTUNEN SEKRETUAK

ALBERTO ELOSEGI

■ Enborraren eraztunak oso baliagarriak dira zientzia honetan, baina kontuz ibili behar da, eraztun faltsuak ere badira-eta.

Izena luzea eta aldrebes xamarra dauka zientzia honek, baina ez da horregatik eraginkortasunik gabeko zientzia. Dendrokronologiari esker zuhaitzen enborraren ebakiduran agertzen diren eraztunak aztertzen dira. Azterketa hauek emaitza anitz dute. Ikerlariak zuhaitzaren adina asmatuko du, edo zuhaitz hori bizi izan denean zein klima egiten zuen jakingo du, besteak beste. Ikerlariak oraindik zutik dauden zuhaitzen eraztunak neurtzen dituzte (enborrean zulo bat eginda), baina baita hil zirenak ere. Esate baterako, baserri

bateko egurrezko habea erabil daiteke eraikineren data jakiteko.

Esan bezala, enborren eraztunen gaineko azterketak ez du zuhaitzen adina zehazteko bakarrik balio. Eraztunek eskaintzen dituzten hazkunde-datuak aspaldiko klima, ekologia edo baita erreka nolakoak ziren jakiteko ere tresna baliagarriak dira. Karbono 14arekin batera, dendrokronologia zientzia askoren datazio tresnarik nagusia bihurtu da. Horren adibide dira ondoko aplikazioak: dendroarkeologia, dendroklimatologia, dendrogeomorfologia, dendrohi-

drologia, dendropirokronologia eta dendroekologia.

Sarritan aztarna arkeologikoetan zurezko eraikuntza eta tresnak (aizkoren kirtanak, orraziak...) azaldu dira. Objektu hauetan ere enborren eraztunak topa daitezke, eta, beraz, arkeologia aztarnak datatzerakoan dendrokronologiak berebiziko garrantzia izaten du.

Dendrokronologiaren aitzindari Andrew E. Douglass bera AEBetako indioen kanpamenduen aztarnetan lan egiten zuen arkeologoa zen. Zuhaitzen eraztunak aztarnak datatzeko baliaga-

ALBERTO ELOSEGI

■ “Dendro”ak ez ditu zuhaitz hilak soilik aztertzen, baita bizidunak ere.

riak izan zitezkeela ohartu zenez, Arizonako eskualde hartako arbolik zaharreneetatik laginak atera zituen, eta 1284ra arte atzera egiten zuen kronologia osatu zuen. Baina zurezko aztarna arkeologikoen eraztunek ez ziren kronologia hartan egoitzen, eta, beraz, aztarnok 1284. urtekoak baino zaharragoak zirela ondorioztatu zuen Douglasssek. Hau da, zientzialari estatubatuarrak eraztunak osatutako bi kronologia ezberdin zituen (bizirauteen zuten zuhaitzenak eta indioen bizigunee-tako aztarna arkeologikoenak), baina bion artean ez zegoen harreman zuzenik. Douglasssek eskuartearen puzzle bat zuen, baina fitxa bat falta zuen. Fitxa hori lokatz artean ongi kontserbatutako enborzati bat izan zen, eta aurkikuntza honi esker herri indioak eraikitako kanpamendua datatu zuen.

Bestalde, jakina denez klimaren eta basoaren arteko harremana oso estua da. Hala, egiten duen eguraldiak zuhaitzaren hazkundera, eta, beraz, eraztunen lodieran ere eragin nabarmena izaten du. Horregatik dendrokronologiak eraikitzen dituen erreferentzia-kurbak edo kronologiak oso baliagarriak dira lurralde batean historian izan diren ziklo eta gora-behera klimatikoak ezagutzeko, eta baita berauen iraupena, garrantzia eta maiztasuna ere.

Dendroklimatologia ere gaurkotasun handiko eztabaida batean epaile izan daiteke. Azken urteetan Lurra sufritzen ari den berokuntza prozesuaren inguruan bi ikuspuntu nagusi daude: bata dio, ziklo

klimatiko beroago batean sartzen ari garela, eta halakoak historian zehar epeka errepikatu direla; besteak dioenaren arabera, ordea, tenperaturaren igoera negutegi efektuari dagokio, hots, gizakia- ren jardura industrialak, baso eremuen murrizketak eta Mendebaldeko bizimoduak eragindako kutsaduraren ondorio da.

Azterketa dendrokronologikoen geologiaren esparruan ere interes handia piztu dute, zuhaitzari bere sustraipetan gertatutakoak zuzenki eragiten baitiote. Dendrogeomorfologiari dagokio, adibidez, lubizi batek zuhaitzarengan zernolako ondorioak izan ditzakeen aztertzea. Aldapa batean sustraituta dagoen arbola

baten azpiko lurra beheara dihoanean, zuhaitzak ere norabide bera hartuko du, baina tente mantentzen saiatuko da. Horretarako enborraren alde batean beste bano egur gehiago pilatuko du, eraztunaren ohiko zirkulu forma desitxuraturaz.

Era berean, enbordon landareak orokorrean lurrikarekiko oso sentiberak dira. Intentsitate handiko lurrikara batek arbolak hazkundera erabat moteldu dezake, eraztunen lodiera erabat murriztuz.

Dendrohidrologiak, izenak berak dioen bezala, enborretako eraztunen bidez erreka eta ibaien gora-beherak aztertzea eta ulertaraztea du helburu. Gizakiak ur-emari handiko ibaietako ibilbide naturala aldatu nahi duenerako baliagarria izan daiteke.

Zuhaitz eta zuhaixken etsai handienetakoak zurez elikatzen diren intsektuak dira. Dendroekologiak frogatu du lodiera txikiko eraztunak sortzen direla intsektuen erasoak irauten duen bitartean. Halaber, inguruko zuhaitzak hiltzerakoan eraztunak loditu egiten dira, konpetentzia gutxitu denez arbolak eguzki-izpi eta lurrazpitik jasotzen dituen bizirauteko gehiago bereganatzen dituelako.

Dendropirokronologiak berezko suteek nahiz gizakiak eragindakoek zuhaitzengan dituzten ondorioak ikertzen ditu.

ZIENTZIA HASIBERRIA EUSKAL HERRIAN. Dendrokronologia Arizonan (AEB) jaio zen Andrew E. Douglass-en eskutik. XX. mendeko

ALBERTO ELOSEGI

■ Dendropirokronologiak berezko zein nahita egindako suteak ikertzen ditu.

■ Nola aztertzen ditu dendrokronologia zientziak zuhaitz enborrak?

Euskal Herriko basoetako ia zuhaitz guztiek negu oro eraztun berri bat sortzen dute. Landareek neguan hazkuntzan etenaldia izaten dute, eta eraztuna atsedean horren seinale da. Baina beste lurralde batzuetan ez da gauza bera gertatzen, uda oso lehorra duten lekuetan, adibidez, enborretan bi eraztun azaltzen direlako, eta oihan tropikaletan bat ere ez, bertako landareen hazkundearen etengabea delako.

Era berean, enbor bereko eraztunak ez dira berdinak izaten. Eraztunaren lodierak urtearen gogortasunarekin zerikusi zuzena du. Hala, lehorte handia izan den urteko eraztuna nahikoa mehea izango da, eta bere inguruko arbola guztiak moztu badituzte, ordea, eraztun lodia sortuko du, konpetentzia faltari esker. Dendrokronologian adituek ere jakin badakite arbolak euren eraztun faltsuak sortu eta ikerketetan nahasmenak eragin ditzaketela. Horregatik zientzialariek aztertutako zuhaitzen eraztunen datuak (lodiera, batik bat) ordenagailuan sartzen dituzte. Datu-base horrek erreferentzia kurba bat osatuko du, eta lagin berriek emandako emaitzak kurba horrekin alderatuak izango dira emaitzak zuzen daudenentz jakiteko. Erreferentzia kurba edo kronologia, beraz, basoak historian zehar izandako gora-beheren "artxiboa" litzateke. Dendrokronologoen helburua berau osatzea da.

■ Eraztunaren lodiera aldakorra da.

Dendrokronologian edo "dendro"an (zientzialariek hala deitzen diote) ere bada beste hitz potolo bat: sinkronizazioa. Sinkronizazioa lagin jaso berriak datatzeko asmoz, jasotako eraztunen datu berriok erreferentzia-kurbarekin alderatzea litzateke. Hala, zuhaitz bizia, hila edo zurezko aztarna arkeologikoak eskaintako datuak datatzea posible izango

dugu erreferentzia-kurbaren datuekin bat badatoz. Bi arrazoi egon daitezke datuak bat ez etortzeko: alde batetik, enborraren eraztun-sekuentzian eraztun faltsuren bat egotea; bestetik, aztergai den lagina erreferentzia-kurbak eskaintzen dituen datu zaharrenak baino zaharragoa izatea.

Baina lor daiteke harreman zuzenik ez duten datuon arteko sinkronizazioa egitea? Har dezagun bi zati edo lagin ditugula: bata zuhaitz bizi batetik eta bestea hildako batetik. Eta pentsa dezagun bizirik dirauena hildakoa hil baino lehenago jaio zela. Horrek esan nahi du zuhaitz biziaren lehen urteetako eraztunen ezaugarriak edo datuak eta hildako arbolaren azken urteetako eraztunen tasu-

nak berdinak direla. Hala balitz, sinkronia luzeago bat lortuko genuke, bizirauten duen zuhaitzaren jaiotza baino haratago, hildako arbola jaio artekoa, hain zuzen. Irlandan, kasu, Kristo aurreko milagarren urterainoko neurketak egin dituzte ●

30eko hamarkadan Europara iritsi zen, eta Frantzia, Alemania, Suitza, Ingalaterra eta Irlandan zientzia berria lantzeko laborategi ugari zabaldu zituzten, publikoak nahiz pribatuak. Suitzako unibertsitate bakoitzak tankera honetako laborategi propioa du. Dendrokronologoen lan eskergak K.a. 5.000 urtera arte heltzen diren kurba dendrokronologikoak osatzea ahalbideratu du.

Espainiari dagokionez, Madrilan eta Jakan badira laborategi espezializatuak, eta Asturiasen erromatarren garaiko kronologia txiki bat osatua dute. Galizian ere zenbait ikerketa egin dira, eta Katalunian Bartzelonako Unibertsitateko Ekologia Sailean diharduen Emilia Gutierrez irakasleak dendroekologiari buruzko zenbait lan burutu du.

Euskal Herrian, berriz, zientzialari

■ Lurrikara handiek arbolaren hazkundearen moteldu dezakete.

bakan batzuek baino ez dute dendrokronologiaren inguruan lan egiten. Nahikoa berria eta ezezaguna da oraino, nahiz eta gurean egindako lehenbiziko ikerketa joan den mendeko 90eko hamarkada hasierakoa izan. Nafarroako Alaiz eta Leire mendikateetan egin zen, pagoaren hazkuntzaren eta prezipitazio eta tenperaturen arteko erlazioa zehazteko asmoz.

□ Eraztunen azterketak ez du zuhaitzen adina zehazteko bakarrik balio. Aspaldiko klima, ekologia eta baita errekek nolakoak ziren jakiteko ere tresna baliogarriak dira eraztunak

Garai berean Frédéric Guibal-ek bere lana aditzera eman zuen. Gipuzkoako eta Bizkaiko hamazortzi eraikuntzetatik zenbait lagin atera zituen, XV. eta XVI. gizaldietako kronologiak osatzeko. Ez zuen bere helburua lortzerik izan. Iruñean Joseba Lizeaga irakasleak orain dela zazpi urtetik hona haritzen kurba kronologikoa eraikitzen dihardu. Nafarrak aurkitutako eraztunik zaharrena 1420.ekoa da. Aipatzekoa da ere Javier Herrerak Urkiolako pagadietan burututakoaz idatzirik lanak. Hego Euskal Herrian dendrokronologiaz era jarraian arduratzen den elkarte bakarra Gipuzkoako Iruñen egoitza duen Arkeolan da.

ARKEOLAN ETA OIASO ERROMATARRA.

1989.ean gazte talde batek Arkeolan sortu zuen arkeologo profesional bezala lan egiteko asmoz. Hiru urte geroago, Iruñen bertan, erromatarren garaiko Oiaso-ko portuko zurezko zenbait oinarri sendo aurkitu zituzten, besteak beste. Datazioa Bordelen egin behar izan zuten. 1998an agertutakoak txikiagoak, urriagoak eta egoera kaxkarrean zeuden bizkarroiek bereak eta bi egina baitzuten. Ikerketen arabera, portuaren bigarren zati hau urkietako zurez egina zegoen.

■ Irungo Arkeolanen enbor, puska hilak ikertuak izateko zain. Haritzaren egurra ikertzen dute soilik.

■ Dendrohidrokronologiak ibai eta erreken gorabeherak aztertzen ditu.

Arkeolanen, berriz, haritzekin baino ez dute lanik egiten. Susana Prado eta Josue Susperregi dira bertako dendrokronologiako arduradunak, eta Susanaren ustez, kronologia edo erreferentzia-kurba osatzeko zuhaitz espezie bakarrarekin lan egitea komenigarria da. Hala, nahasme-

nak saihesten dira, eta, gainera, haritzek urtero eraztun bakarra sortzen dute.

Gipuzkoako erreferentzia-kurba osatzeko lanetan ari dira, baina zailtasun franko topatu dituzte, Iruñ eta Oñatiko zuhaitzetako laginak hartu ostean, emaitza oso ezberdinak lortu dituztelako. Susana Pradok dioenez, "*kurba berdina-goak espero genituen, baina Gipuzkoan bertan mikroklima anitz daude*".

Laginak hartu zituzten bi lekuen artean ehun kilometro baino ez dago, baina badirudi Gipuzkoako ibar bakoitzak bere ezaugarri propioak dituela, eta horrek asko zailtzen du herrialde osorako kronologia komun bat eraikitzea. Gainera, kronologia XVI. mendera arte heltzea nahi dute. Lan horretan Hondarribiko eta Zarauzko parroketan agertu arrasto arkeologikoak lagungarri izango zaizkielakoan daude.

◆ GONTZAL LANDA

Ramon Irizar, "Elvi"

"Gidoitik irteten jakiteak erakusten du nor den ona"

P E R F I L A

Sabeliztunak zalantzarik gabe egia dio beti. Ramonek, behintzat, tripetatik atera bezalaxe esan dizkigu denak. Ekonomista hau pailazoa da, eta harro dio gainera, esaten hasita mingarriagoa baita "hi politiko bat haiz!" entzutea. Zirkoaren pista erdian egotea zer den askotan probatu du, eta gaur berari esker karabana barruraino sartuko gara. Has dadila ikuskizuna!

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Alberto Elozegi

Sabeliztuna zara. Sabelarekin hitz egite hori ikasi daitekeen teknika da ala berezko dohaina?

Teknika bat dago, baina sekretua da eta ez dizuet kontatuko! Ez da ikasteko zaila, baina mantentzea ez da erraza. Izan ere konstantzia handia behar duzu, eta egunero-egunero landu. Bestela, esatera-

ko ahots tonu altu bat bi edo lau egunetan lantzen ez baduzu, gero ezin duzu bat-batean errekuaratu, eta zerotik hasi behar berriz ere!

■ **Bentrilokia nondik dator eta zein bilakaera izan du?**

Hasieran bentrilokia oso lotua zegoen "vodeville"arekin. "Vodeville"ak konpainia batzuk ziren, antzokietara oso

artista ezberdinak eramaten zituztenak: abeslari bat, dantzari bat, itzalekin formak egiten dituen, magoa... eta artista horietako bat sabeliztuna zen. Garai hartan, sabeliztuna sorgindutako artista bezala ikusten zen, efektu bereziak egiten zituen. Esaterako, ura edan bitartean abestu egiten zuten, erre bitartean hitz egin, edo abestu bitartean kandelak itzal-

“Umetan zirkoa etortzean karabanetara joaten nintzen, grabagailu eta guzti, pailazoei galderak egitera”

tzen zituzten. Nik erretzearena oraindik ez dut lortu, baina edan bitartean abestu dezaket. Bentrilokia modernoa Edgar Bergen amerikarrak ekarri zuen, munduko sabeliztunik onenak. Bergen izan zen bentrilokia umorera eramane zuena, eta egun ikusleak ez du umorerik erabiltzen ez duen sabeliztunik onartzen.

■ **Sabeliztun gisa helduentzat hasi zinen emankizunak eskaintzen. Zer alde dago ikuslea haurra denean?**

Oso ezberdina da. Normalean helduekin txistek, ironia eta gaur egungo gaiak erabiltzen dira. Umeekin ez, umeekin oso zuzena izan behar duzu umorean, eta keinu asko egin behar dituzu. Eta ez da erraza, zeren normalean sabeliztunen posizioa oso zurruna izaten da, panpina da mugitzen dena. Umeentzat, berriz, hitz gutxiko gidoia asmatu behar duzu, eta batez ere soinu edo onomatopeia asko erabili. Panpinaren mugimenduak hartzen du garrantzia, eta ez hainbeste txistek. Haurren arreta lortzeko ahotsa modulatzeko ere ondo jakin behar da.

■ **Inoiz gertatu zaizu ikusleak zure umorearekin mintzea?**

Ez. Ikusleekin zuzenean sartzen naiz, baina ez zait sekula inor haserretu. Behin Valladolid-eko sabeliztun bat ikusten ari nintzen Bilboko areto batean. Goizeko 3:00etatik aurrera

sekulako fauna elkartzen den areto horietako bat zen. Valladolid-eko sabeliztun hau benetan ona da, asko inprobisatzen du. Bere panpina ume bihurri bat zen, baina nazkagarri amorratua! Ikusle artean mozkor bat zegoen, sekulako zepelarekin. Mozkorra panpinari builan hasi zitzaion. Halako batean, umeak buelta erdi eman, eta sekulakoak bota zizkion

CURRICULUMA

- **Jaio:** Bilbon, 1960. urtean.
- **Bizi:** Donostian.
- **Pailazoa, sabeliztuna eta Osasun Saileko kontularia.**
- **Pailazo:** 12 urterekin hasi zen emankizunak eskaintzen. 17 urterekin Hermanos Donosti taldea osatu zuten, eta azken 8 urteotan Gari, Montxu eta Joxelontxo hirukotean dabil.
- **Zirkoa:** beste askoren artean, Raluy, Bouglione, Mundial, Rudy Bros, Italiano, Holliday edo Angel Cristoren Circo Ruso-n aritu izan da pailazo lanetan.
- **Sabeliztun:** “Elvi” izenarekin aurkeztu du bere burua. Helduentzat emankizunak eskaintzen ditu. Telebistan umeen saioetan aritu da: “Barrebusa”n hasi, eta aurten “Altza Porru”n dihardu.

mozkorrari, ixildu gabe, bere irain zerrenda ezin bukatu. Jendea algara batean. Sabeliztunak panpinari errieta egin zion: “Mesedez, errespetu pixka bat ikusleekiko...”. Eta mozkorrak, bere onetik irtenda: “Ixil hadi heu eta panpinak jarrai dezala hizketan!”.

■ **Euskaldun berria zara. Zer esan nahi du zuretzat ikuskizuna euskaraz egiteak?**

Oso ezberdina da niretzat. Ordubete-ko ikuskizuna eman behar duzunean

behar izaten dut. Horregatik une honetan ez naiz ausartzen helduen aurrean euskaraz emanaldirik eskaintzera.

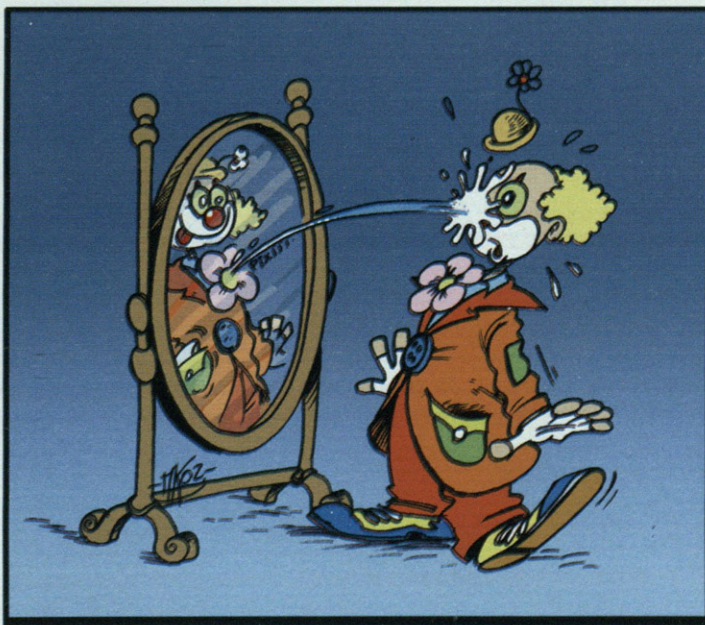
■ **Sabeliztuna eta pailazoa zara. Nola sartu zinen mundu horretan?**

12 urterekin Bilbon pailazo talde bat ikusi nuen, lehengusuaren jaunartzean. Ez dakit zer gertatu zitzaidan, baina txundituta utzi ninduten. Bi astetara jada nire pailazo jantzia egin nuen. Pixkanaka eskolan emankizunak eskaintzen hasi, eta geroxeago lagunak elkartuta talde bat

osatu genuen, zahar eta gaitxotutako umeentzako emankizunak eskaintzeko. Lagunetako bat magoa zen, bestea akordeoilaria, eta beste saio bat behar genuen showa osatzeko. Nik banuen bentrilokiari buruzko liburu bat, eta liburu hura irakurrita hasi nintzen sabeliztun gisa.

■ **Nola trebatu zinen pailazo lanetan?**

Umetan karabanetara sartu eta pailazoei enbarazu egiten! Eskolan Mundaizen nenbilen, apaizetan. Burdinazko zubia zeharkatuta, hortxe kokatzen zituzten karabanak zirkoak. Ikasgelatik ihes egin eta karabanetara joaten nintzen pailazoei hankapera, ikasi egin nahi nuelako. Grabagailu bat hartuta denetarik galdeztzen nien. Esketxak nola egiten zituzten, edo nola makilatzen ziren azaltzen zidaten. Jende asko ezagutzeko zortea izan nuen, oso onak ziren pailazoak gainera, nahiz eta gero ahaztu ditugun. Elkarriketa horiez gain, etxean bideo eta liburu piloa ditut.

benetan garrantzitsua da inprobisatzen jakitea. Egokiena da gidoitik atera eta ikusle batekin zuzenean sartzeko, hor ikusten da artista ona zaren edo ez. Nire lehen hizkuntza gaztelera da, eta beraz panpinarekin dudak elkarriketa ez da hain freskoa. Nire inprobisazio ahalmena oso txikia da, eta horregatik elkarriketa dena buruz oso ondo ikasita eramane

■ Ramon bere panpinez inguratuta. Ezkerretik hasita: Mattin umea, Sisi ahatea, Ritxi untxia eta Lester tximua. Horiez gain, Xexilio Iturbe apaiza eta Gogo txori mozoloa ere sabeliztun honen pertsonaiak dira.

■ **Zein pertsonaia ditu pailazoen hirukote klasikoak?**

Aurpegi zurikoa Clown da, eta besteak Augusto lehena eta Augusto bigarre-na dira. Sekretua kontrastean dago. Clown argia da, Augustoak berriz tontoak. Augusto lehena pailazo barregarria da, baina erasokorragoa. Augusto bigarena on puska bat da, inozenteagoa.

Augusto izena nondik datorren ziur

ez dakigu, baina diotenez Alemaniatik dator. Teoria baten arabera, pailazoak zaldien ikuskizun batean sortu ziren. Bat-batean gizon mozkor bat pista erdian agertu omen zen, eta ikusle denak barrez, noski. Mozkor hark Augusto izena omen zuen, eta badirudi hortik jaso dutela pailazoen hirukote klasikoko bi pertsonaiek Augusto izena.

■ **Zirko askotan egin duzu lan. Nola-ko giroa bizitzen da zirkoan? Nolakoa**

da artista-jende hori?

Zirkokoa oso giro berezia da. Bizimodu nomada da. Galdetu bestela Joxe Mari Mendizabal bilbotarrari, zirkoko apaizari! Mendizabalek garai batean bazuen bere karabana, eta zirkoarekin joaten zen. Meza ematen zuen, eta ez zen batere erraza bere lana. Ezkontzeko, bikoteen erregistro zibila eskatzen dizute, non jaio zaren dioen agiria. Baina zir-

BIZITZAREN PASARTEA

Ni 13 urterekin Nojara joan nintzen oporrak pasatzera, familiarekin. Herriko enparantzaren gauetan titiriteroak etortzen ziren karabanatan, "La licha" egitera (mota guztietako ikuskizunak eskaini, eta gero borondatea eskatzen zuten). Enparantza erdian zirkoko pista moduko bat jartzen zuten, fokoak eta megafonia jarri, eta jendea nor bere aulkiarekin etortzen zen ikustera. Izugarri gozatu nuen, inpresionatuta utzi ninduen. Urteak pasata, Kopenhagera joan nintzen Cirque du Soleil zirkoa ikustera. Gauean, artista batzuren aitarekin bizketan ari nintzela pasarte hauxe kontatu nion eta, asko espero ez nuela, esan zidan: "Kontxo! Horietako bat ni nintzen eta!". Gaur oso lagun mina dut.

BERTSOA

Doinua: Haiziak bidali du

**Zirkoak liluratuta
pailazo zen egin,
gero taldea osatuz
joan da denborakin.
Orain zuen zirkoari
nahi diozue ekin,
ea laster entzuten den:
"eta orain zuekin..."**

Aitor Mendiluze

koko jende askok ez daki nongoa den, eta apaizak bilatu behar izaten zuen zein parrokiatan erroldatua zegoen! Neroni ere berak ezkondu ninduen eta esaten dutenez zirkoko apaizak ezkonduak denak banandu egiten dira azkenean.

Betiko artistek etxea badute euren herrian, eta euren ametsa lursailtxo bat edukitzea izaten da, karabana sartu ahal izateko modukoa. Baina segun eta zer motatako artista zaren, eta zer mailatakoa zaren, hainbeste kobratzen duzu. Zirkuitu batzuetan asko kobratzen da, dela Alemaniako kabaretetan, edo Karibeko ontzien zirkuituan. Baina kasu askotan familiako semeak dira soldata altu hori lortzera iristen direnak, ez familiako aitak. Aldiz, beste familia batzuk ez dira sekula zirko txikitik irteten. Oso bizimodu gogorra da, baina batzuk izugarri irabazten dute.

■ Zirkoko artista izatea, familiako tradizioak dakar?

Orain dela 10-15 urtera arte hemen ez zegoen zirko eskolarik, eta beraz familiako tradizioetik ikasten zen. Txinan eta Errusian, berriz, betidanik egon izan dira zirko eskolak. Errusiarrak teknikoki oso onak dira, baina berotasuna, goxotasuna falta zaie. European orain sortu dira eskolak, zirkoak teknika handia eskatzen duelako.

■ Zirkoaren inguruan mafia omen dago...

Artistak eta familiak oso jende fina dira, benetako lagunak ditut. Baina gero beti daude elementu ederrak, jende horren kontura aberasten direnak. Mafia dago zirkoaren inguruan.

Orain dela lau urte, Frantzian zehar emanaldiak eskaintzen ari ginela, Madame Zabata andere dirudunak eskaintza bat egin zigun, Poitier-en aktuatzekoa.

"Zirkoko familiak oso jende fina dira, baina beti dago jende horren kontura aberasten denik. Mafia dago"

Gu pozik. Eskaini genituen emankizunak, baina kobratzerako orduan ez zidan agindutako diru guztia eman. Kargu hartzera joan eta berak itxurak egiten zituen, guk kopurua gaizki ulertu geniola esanaz. Bat-batean bere atzean bi morrosko puska jarri ziren. Muturrekoka hartu behar gintuztela ikusita, ospa egin genuen. Gainera Madame Zabataren senarra bera ere "scroquer" bat da, alegia kotxeak lapurtu eta osteria saltzen dituen iruzurgile horietakoa! Beste herri batera alde egin genuen lotara, lagunek esan

“Telebistari irabazteko zirkoak duen modu bakarra sentimenduak transmititzea da, emozioa eskaintzea”

Zirko europarra (Knie suitzarra, edo Frantzian Arlette Gruss, Alemanian Roncalli), elegantea da, ni bezalako zirko tradizionalista zaleentzat gustukoenak direnak. Ez dira haurrentzat pentsatutako zirkoak, helduentzat baizik. Jada zirkoa umeei zuzendutako espektakulua dela sinetsia dugu, baina ez, zirkoa familia guztientzat da. Baina nik uste bereziki helduei zuzendua behar duela, helduek bakarrik apreziatu dezaketelako zer dagoen artista baten atzean. Haur bat ez da hainbeste harritzen ekilibrista soka gainean ikusita, heldu bat gehiago jabetzen da arriskuaz eta merituz. Umeei pailazoak ikusi nahi dituzte, eta batez ere animaliak.

■ Zuri berriz ez dizu graziaz egiten zirkoan abereak erabiltzeak...

Ez zait batere gustatzen animaliak zirkoan edukitzea, pena ematen dit lehoiak kartzelan preso dauzkatala ikus-teak. Zaldiak bakarrik gustatzen zaizkit zirkorako. Jakina, gero alde ederra dago animaliak zaintzeko moduan! Austriako zirkoetan animaliak oso ondo zainduak dituzte, baina beste askorena lotsagarria da! Zirko asko ezjakinen eskutan dago, zirkoa maite ez dutenen eskutan. Eta zirko bat ondo eramateko zirkoa maite beharra dago, edo bestela txapuza galantak egingo ditu.

■ Holliday zirkoak ez ditu animaliak oso ondo zaintzen...

Tarteka borondatez joaten naiz pailazo emankizunak eskaintzera, zirkoan oso ondo pasatzen dudalako. Hori bai, Holliday benetan zirko txarra da. Cascanten lehoi guztiek ihes egin zuten, eta Goardia Zibila denak harrapatu nahian ibili zen! Eta Castron ere berdin, oraindik oroitzen ditut ikusleen orroak!

Beste behin krokodiloen ikuskizunak sortu zuen ederra. Aurkezleak (familia bateko aitak) bere hitzak esan bitartean, "Eta orain, zuekin, Indiatik ekarritako krokodiloak...", semeak kaxa ireki, eta krokodiloak agertu behar zuen. Krokodiloa zinta isolatzailearekin ahoa estalita

baitziguten bertan geldituz gero ederki berotuko gintuztela.

■ Nondik dator zirkoa?

Ingalaterratik datorrela esaten dute, eta batez ere zaldiarekin oso lotuta dago. Hasieran zirkoa ez zen borobila, hipodromoko pistetan egiten zen. Gerora zirko borobilak sortu ziren, baina finkoak, erai-kinak direnak. Mota guztietako espektakuluak eskaintzen ziren bertan, eta hain zuzen zirkoaren egitura oso egokia da areto gisa, borobila izanik jende guztiak ikus dezakeelako eszena. Paris halako zirko-zetara dago. Donostian ere bazeuden. Gipuzkoa plazaren ondoko Jesuiten eliza, esaterako, zirko finko bat da. Beste bat Grosen zegoen, bestea udaletxe atzean...

■ Zein zirko mota bereizten dituzu gaur egun?

Alde batetik, Cirque du Soleil dago, gaur egungo famatuena. Zirkoaren mundura antzerkiaren efektuak edo tresnak sartu ditu (argia, musika, historia). Baina niretzat iluna da, tristura ematen dit. Eta beharbada, jende gehiegi agertzen da pista erdian.

Gero bada beste estilo bat, zirko amerikarra, AEBetako. Pistan jende andana agertzen da, sartu-irtenean, eta ez duzu apreziatzen. Niri gustatzen zait pistan artista bakarra, edo bi-hiru soilik agertzen diren zirkoa, ondo ikus dezakezuna, garbi, askoz gehiago komunikatzen duelako.

zegoen. Aurkezleak jarraitzen zuen: "Begira, krokodiloa nola datorren aurre-ra", eta krokodiloa geldi. "Hara, gero eta aurrerago dator" eta krokodiloa geldi. Aitak semeari, ahopeka, "Zer gertatzen da?", eta osterako mikroa hartuta, "Tira, badirudi arazotxo batzuk daudela...". "Arazotxo" zen krokodiloa hilda zegoe-la! Semeak isatsetik tiraka atera behar izan zuen!

■ Angel Cristoren zirkoan ere aritu izan zinen. Nola erre zen bere zirkoa?

Lehen Donostiako Amara auzoan bizi nintzen, eta bertan jartzen zituzten zirko guztiak. Goiz batean, irratian entzun nuen Angel Cristoren zirkoa sutan zegoe-la, eta ni jantzi eta arrapaladan atera nintzen etxetik, laguntzeko asmotan. Iritsi nintzen zirkoan, eta denak lo, karabanak erredurarik gabe, eta su apur bat baino ez zegoen. Gero jakin nuen Angel Cristok berak eman ziola su bere zirkoari, seguruaren dirua kobratzeagatik.

■ Zein egoeratan dago orain zirkoa?

Ez dago oso memento onean. Badaude oso zirko onak, baina gutxi dira. Gainera Ekialdeko artistek oso gutxi kobratzen dute (errusiarrek, poloniarrek), eta soldatak jaitsi dituzte. Gaur egun jende eta tramankulu askorekin ikuskizuna egitea ez da errentagarria. Egungo antzerki taldeak ere jende gutxiz osatuak daude. Gainera, zirko bat jartzeko egun hirietan ez dago ia lekuri. Aldi berean, konpetentzia handia egiten dio telebistak, eta irudimena da behar dena eta justu horretatik egun gutxi dago! Sekretua hortxe dago: telebistari zirkoarekin edo zuzeneko beste ikuskizun batekin irabazteko modu bakarra da sentimendua eskaintzea, emozioa. Telebistak zailago du ikusleengana iristeko, zirrara sorrarazte-

■ Zirko pista honekin herrietan emanaldiak eskaintzen hasiko dira. Artista taldean pailazo, malabarista, mago eta mendiko bizikletako txapelduna daude.

ko. Horregatik, esaterako Raluy zirkoak beti hartzen duen estiloa joan zen mende-koa izaten da, lasaia, goxotasuna duena.

“Zirkoa bereziki helduei zuzendu behar zaie, helduek bakarrik aprezia dezaketelako artista baten atzean dagoena”

Zirko italiar eta espainiarrek, berriz, ikuskizun erdian zozketa bat sartzen dizute, edo gaizki tratatutako animaliak atera!

■ Etorkizunik izango du zirkoak?

Bai, zirko onen esperientziak badaudelako eta jendeari gustatzen zaiolako. Hori bai, jendeari gustatzen ez zaiona gerra osteko eredu jarraitzen duten zirkoak dira. Gerra osteko zirkoan harmail kaxkarrak erabiltzen ziren eta behin baino gehiagotan ikusi nuen ikusleren bat hankaz gora lurrera erortzen. Langile askok ikuskizunak iraun bitartean harmail azpian paseatzen zuen, neskei kule-roak ikusteko. Orain, sarreran kobratzen dutena ikusita, ez dut onartzen erosotasun minimo batzuek ez dituen zirkorik. Zirko "titi" inprobisatu horiek, jendea engainatzen dutenek desagertu egin behar dute. Espektakulu gisa bere erritmoa izan behar du... alegia, zirkoa ez dadila atzean gelditu. Zineak, antzerkiak, magiak eta musikak aurreratu badu, guk ere berritu beharko dugu ●

Megadenda
zure aukera musika eta liburutan

arriaga bertso-hop bilintx

herriak mattin ramos

urretxindorra xalbador xalem

E Z P A

PRINTZA

EUSKARA MAITEA

Jose Manuel Bujandak "El Diario Vasco"n idatzitako artikulua da honakoa:

"Bada batzuen artean tentazio benetan nabaria, euskara hizkuntza bera helburu eta xede absolutu bihurtzeko joera duena hain zuzen. Toki goxo, sekretu eta ezkutu bat, han, bihotzondo ezti eta xamurra euskararentzat gordez, baina aldi berean komunikaziorako mintzabide, tresna eta adiera-gailu gaztelera aukeratzen duena. Itxurarako bakarrik erabiltzen duena bere euskara maitea, erakustoki baten ohorez horniturik aurkezteko gisan (...). Asko hitz egin da euskarari buruz, ikerketan objektu bezala hartu ere bai, eta ongi da, baina tresnari benetako esker ona emateko modua berau erabiltzea da, hiritar arruntak izan ditzakeen esan-beharrekoak adierazteko erremintatzat hartzea. Hartzea eta erabiltzea. (...)

Jakin, badakigu gizakiz osatutako komunitate batek hizkuntzan bere nortasunaren ispilu edo irudia ikusi ohi duela eta herri kontzientzia pizteko bide eraginkorrenetako del mintzaira. Hori hala da. Eta egiago bereziki, administrazio ezberdinetan zatiturik eta beraz estatuturik gabeko nazio eta herrietan. (...) Baina hizkuntzaren alderdi hau bereziki eta bakarrik bilatzen -eta praktikatzen- denean, hizkuntzak bere egitez eta sortzen duen xedeaz kontu gutxi eginik, ez goaz bide onetik. Azkenean esku hutsik gelditze bidea hartzen dugu eta (...)"

MARRAZKIRRI BIDEAN

HAMAHIRUGARREN aldia du aurten Marrazkirri erakusketak. Hilaren 15ean zabaldu, eta hilabete amaieran itxiko da Izuran, Nafarroa Beherean. Hamabost marrazkilari bilduko dira. Nafarroa Beherekoak dira nagusi, baina Nafarroako Asisko Urmeneta ere han izango da. Aurtengoak bidea hartu du gai nagusitzat, Izura Donejakue bidearen bidegurutze garrantzitsua delako batik bat. Marrazkilarietz gain, Sustrai Colina eta Amets Arzallus bertsolariak ere bertan izango dira.

ASISKO URMENETA

ARTE ESZENIKOEN ZIRKUITUA

FORMATO txikiko obrak zabaltzeko eta arte eszenikoen zirkuitu iraunkor bat osatzeko xedez antolatu du Bilboko Udalak "Zirkuitua" izeneko programa. "Zirkuitua"k lau agertoki izango ditu: Begoña eta San Frantzisko auzoetxeak, Rekaldeko kultur aretoa eta Barrainkuako kultur etxea. Horietan guztietan, hilaren 15ean hasi eta maitzaren 16a bitarte, hamaika ikuskizun eskainiko dituzte Bilbo bertako bederatzi taldek. Hain zuzen ere hauexek: Felipe Lozak "El misero prospero" eta "La calle del remolino", Antzerkiola Imaginarioak "Ardoaz" eta "Un minuto", Gaitzerdik "Fantasiak", Itziar Lazkanok "Dulce puta", Txusma Teatroak "Irakurle ambulanteak", Burbujas tal-

deak "Sara y Eleonora", El Tenderetek "Menuencias", Pakidermok "Betizu" eta "Quien te selle los labios" eta Claro de Lunak "Mañana seremos".

PENTSAMENDUAREN DIBULGAZIOA

JAKIN Irakurgaia bildumak hiru liburu plaza-ratu ditu. Javier Alonsok, Jon Etxaidek eta Hannot Rodriguezek itzuli dute Platonen "Ion" obra. Ibon Uribarrik idatzi du "Kanten ezagutzaren teoria". Azkenik, Jenaro Garatek "Gizakia maitagogoia da (nire aitopen filosofikoa)" idatzi du.

KONTZERTUEN MARATOIA

BRETAINIAKO Naoned hiriak urteak daramatza "La fousse journée" jaialdia antolatzen. Bi egunetan zehar etenik gabe orkestra eta artista ezagunek konpositore jakin baten piezak jotzen dituzte. Lisboa ere orain bi urte hasi zen horrelako ekitaldiak antolatzen. Bilbok berriz, Naonedekoen oniritzia jaso, eta aurten antolatuko du. Martxoaren 2an arratsaldean hasi eta igandeko gaueko hamarrak arte, orkestrak, bakarlariak, ganbera taldeak... denetarik izango da. Guztiek ordea, Mozart eta Haydnen piezak eskainiko dituzte "Musika-Música" izeneko jaialdian. Sarrerak salgai daude dagoeneko.

DANI BLANCO

H I T Z B I T A N

- Mikel Herzog abeslari bergararrak dioenez, "kantariak lehenengo sortu egiten dira, eta gero egin. Edonork ezin du kantari izan". Hitzok "Goienkaria"n esan zituen.
- Maialen Lujanbiok zera dio "Bertsolari" aldizkarian: "Gure finaleko exito txikia, perfektua izango zatekeen, zoramenaren ostean, dena lehengora itzuliko balitz. Barkatu, lehengora itzuli ez. Sentitutakoaren, sortutakoaren, eraikitakoaren muina geratuko balitz, eta azalkeria eta espantua haizeak eraman".

L A K

ATAL BERRIAK

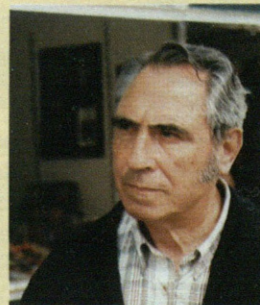
Oteiza Fundazioaren telesaila aspaldi hasi zen. Baina urtarrilaren 31n jazotako atala da latzena. Patronatuko lau kidek Carlos Catalan, Oteizak espreski izendatutako ordezkaria, egun horretan egin zen bileratik kanpo uztea erabaki zuten. Patronatuak zortzi kide ditu, baina egun bitan banaturik dago. Batetik, Juan Huarte presidentea, Jesus Laguna, Juan Ramon Corpas eta Marisa Saenz daude. Bestetik, Jaione Apalategi, Xabier Morras, Jose Angel Irigarai, Juan Antonio Urbeltz eta Carlos Catalan bera. Erabakiak presidentearen kalitatezko botoa baliatuz hartu ziren. Ondorioz, aipatutako azken lau kideek salaketa aurkeztea erabaki zuten. Oraindik, ez dute jarri. Tarte horretan, Oteizak berak salaketa jarriko zuela esan zuen eta lau Principe de Viana sariak hura sinatuko zutela plazaratu zen, beranduago gezurtatzeko. Orain zera dakigu soilik: Nafarroako Unibertsitatean Jorge Oteiza Katedra abian jartzea onartu duela Nafarroako Gobernuak. Hurrengo atalean, gehiago.

Perez de Albeniz eta Trayecto galeriak. Zenbakiei dagokienez, ale hau ixterakoan ez zegoen garbi oraindik ere azokaren XI. edizioa, aurtengoa, onuragarria izan ote den euskal artista eta galerientzat. Baina datu bat eman genezake. Lehen egunean beste urteetan baino kazetari gutxiago hurbildu ziren.

EUSKAL GALERIAK ARCON

ZORTZI galeria joan dira Euskal Herritik aurtien Arte Garaikidearen Nazioarteko Azokara, Arcora. Madrilan izan dira hilaren 13tik 19ra. Vanguardia, Colon XVI, Windsor Kulturgintza, Altxerri, Dieciseis, DV, Moises

- Yolanda Mazkieran dokumental zuzendariaren aburuz, "Espainian dokumentala gutxietsi egiten da, baina European ospe handia du. Agian kultura falta da. (...) Edo agian errealtateaz eta arazoetaz hitz egitea ez zaigula gustatzen". "El Pais"en eginiko adierazpena da.
- Aingeru Epaltza idazleak "Euskaldunon Egunkaria"n: "Egunkariak idazleen labe bilakatzen dira, trebaleku, eskola. Eta hori joan den mendetik hona ari da gertatzen, eta egun, inoiz baino gehiago. Eta hori, euskal literaturan ikusten ari gara. Nolabait ere, ofizioa ematen dio kazetari-tzak idazleari: idazteaz bizitzeko aukera ematen dio".

■ Bitoriano Gandiaga.

IZENAK

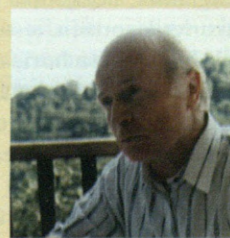
Bitoriano Gandiagaren omenezko kontzertua eskainiko dute hilaren 23an Gernikako Santa Maria Elizan. Gontzal Mendibilek, Urkok, Oskarrik, Gorka Knör-ek, Peio Zabalak eta Antton Valverdek.

Esther Ferrer artistaren lanak Interneten ipini dituzte, Arteleku.net helbidean. Ferrerren biografia, bere erakusketa eta *performance*-en katalogoa eta zenbait testu daude bertan.

Jose Miguel Corral margolari iruindarraren erakusketa bat ireki berri dute Madrilera Jan Bravo aretoan. Gainera, Moises Perez de Albeniz galeriak Arcon erakutsi du artista honen lana.

Kepa Muruak "Cardiole-mas" izeneko poema liburua plazaratu berri du Calambur argitaletxearen eskutik.

Jean Louis Davantek Zube-roako XX. mendeko idazle zenduen antologia kaleratu du, Elkarlaneanen eskutik.

■ J.L. Davant.

Duintasunez lotsagabetzea

Bi dira, funtsean, historian zehar literaturak bete dituen eginkizunak: jakituria transmititzea eta artegintzari dagokiona. Bi zeregin horien arteko orekaren arabera dator literatur ekoizlearen eta irakurlearen arteko itunaren zer-nolakotasuna.

Begira diezaiozun, bada, itun horren bilakabideari: literatura idatzia eliteak eta eliterako sortua izan bazen ere, iraultza frantziarra bideratzen hasi zen demokraziaren urratsak jarraitu ditu, oso gertutik jarraitu ere, ordutik honako mendeetan. Eta demokraziaren beraren aje-abantailak bereganatu ditu. Esate baterako, hezkuntzaren garapenarekin batera, zabaldu egin dira, ikaragarri, hartzaileen unibertsoa eta, hein beretsuan, sortzaile izateko gaitutakoen kopurua, gaur egun ezagutzen dugun industria osatu arte. Industria diodanez gero, baina, ezin baztertuko ditut hitz horren hainbat esanahi, literaturaren bidean arrotz gertatzen direnak: merkatuaren aginpide estua, fribolizazioarako joera, literaturarekin apenas zerikusirik duen parafernalia hedabidezkoa, idazlearen eta iritzi-emailearen arteko nahasketak...

BAINA zertan da honezkero, gorago aipatzen nuen itun hura? Zertan, irakurketa guztiz demokratizatu eta argitalgintza guztiz industrializatu diren honetan, komunikazioa artearen mailara jasotzeko ahalgina oinarri zuen kontratua?

Itun hori, esango nuke nik, Gutenbergen garaiko ezaugarrietara itzulbidean dago, eliteak elitearentzat sorturiko barne-kode berriz ere bilakatzeko bidean alegia. Informazioa eta testu idatzia gero eta urrutiago dabilta elkarrengandik; hezkuntza sistemak -gurean bederen- ez du irakurlerik sortzen, testua arazotzat bizi duten datu-irensleak baizik -eta hori, onenean-; analfabeto funtzional kualifikatuez betetzen ari zaigu gizartea, gozamen estetiko eta hausnarketarako bideak -onenean, berriz ere- irakurketatik guztiz aldentzearekin batera; literaturaren merkaturaren, zaratak eta orbelak hartu dute, aspalditik, ur freskoaren murmurioaren eta arrisku-loreaken tokia; pertsonaia izateraino iristen diren idazle apurrak, gehiago

dira star-system bitxi baten partaide are bitxiagoak, beste deus baino...

Ez da harritzekoa. Harrigarriagoa litzateke, alegia, gauzak bestelakoak balira. Izan ere, literaturak gaur-gaurko paradoxa zitala onartu beharra dauka: literaturak proposatzen duen joko estetiko-intelektualerako prestatutako kopurua goia jotzekotan den honetan, gero eta gutxiago dira ariketa horretan plazerra bilatzen dakitenak. Bestela esanda, komunikazioaren urrezko lege bilakatzen ari den erritmo gero eta bizkorragoaren nagusitasun orojaleak, tokirik uzten ote dio irakurketak ezinbestekoa duen barne

erritmo patxadatsuago horri? Datu pilaketa zatatsua eta eza-gutza berdintzen dituen joera ezinago modernoak, biderik ematen ote dio pentsamenduaren joan-etorri askotan kontraesankorren zurrumbilo bakartiarri?

Jorge Gimenez Bech
Editorea

“Komunikazioaren urrezko lege bilakatzen ari den erritmo gero eta bizkorragoaren nagusitasun orojaleak, tokirik uzten ote dio irakurketak ezinbestekoa duen barne erritmo patxadatsuago horri?”

dagoela, edota arazorik ez balego bezala bizitzen asmatzen dugula; demagun kulturgintza orok berez dakarren simulakroaren legeak onartzen ditugula, Vartsoviako getoko edozein juduk esan zezakeenaren ildotik: kontua ez da kanpogan giro dagoen ala ez, bertako giroari eusteko adina lotsagabetzeko gai garen baizik.

Lotsagabetzea, literaturgintzaren kasuan, duintasunez jokatzearen sinonimoa da. Nahikoa lotsagabetu zaizkigu eta, dagoeneko, "informazioaren gizartearen" izenean zarata baizik saldu ez digutenak, kulturaren demokratizazioaren izenean errazkeria irentsarazi digutenak, irakurketa eta kontsumoa nahasi dutenak... ●

ALBERTO ELOSEGI

DANI BLANCO

K U R A I A

Dut, Anestesia, El Corazón del Sapo eta Negu Gorriak taldeetan aritutako musikariak bildu dira Kuraia izena daraman taldean. Eta hauxe izan da talde berriaren emaitza: indarrez beteriko doinuak, gizarteari kritika egiten dioten letra intimistak eta aragoiar bat euskaraz.

“ESTILOEN GAINETIK, INDARRA DA DAUKAGUNA”

Kuraia" du izena Joseba Poncek (Dut) eta Fernando Jimeno (El Corazón el Sapo) abeslari aragoiarrak sortu duten proiektu berriak. Horretarako, aski ezagunak diren beste bi musikarirekin elkartu da bikotea: Mikel Kazalis baxuan (Anestesia, 2 Kate, Negu Gorriak) eta Galder Izagirre (Dut) baterian. Pasa den urteko azaroan argitaratu zuten taldearen izen bereko diskoa, Metaken eskutik. Artean Euskal Herrian ez zenez, ezinezkoa egin zitzaigun Fernandorekin solastea. Mikel, Galder eta Joseba, ordea, izerdi patsetan topatu genituen Zarauzko entsegu lokalean.

■ **Joseba, nola bururatu zitzaizun horrelako proiektu bat sortzea?**

JOSEBA PONCE: Etxean gitarra jotzen kanta batzuk ateratzen hasi nintzen, baina Dut-entzat ez zirela aproposak ikusi nuen. Zortzi pistako mahai bat daukat eta besterik gabe grabatzen joan

nintzen. Eta bat batean dozena erdi abesti eginak nituela konturatu nintzen, baita abeslari bat behar nuela ohartu ere. Garai hartan, orain dela urtebete eta gutxi, Dut-en jotzen Corazón-ekin dezentetan elkartu ginen zuzenean. Hortaz, Fernandori abestietan ahotsa sartzea nahi ote zuen galdetu nion. Berak baietz. Animatu egin zen. Gainera, euskaraz egin nahi zuela ere esan zidan. Horrela sortu zen ideia. Ideia bat zen, besterik gabe. Ni zintak pasatzen hasi nintzaion. Berak banatzaile moduan-edo lan egiten zuen, beraz, kotxean zihoala pila bat entzuten zituen. Horrela, ahotsaren melodiak ateratzen joan zen. Noizbehinka igotzen zenean, etxean gelditu eta ahotsak zentzurik ez zuten letrekin grabatzen zituen. Horrela joan zen ideia gorpuzten. Abesti gehiago egin, hitzak atera... eta bat batean maketa bat geneukan esku artean. Beraz, grabatzea pentsatu genuen, proiektua polita

DANI BLANCO

zelako. Fernando Aragoikoa da eta kola-borazioa polita zen. Orduan, grabatzeko banda bat behar genuenez, Mikel eta Galderri komentatu genien. Lehendik ere bageneukan elkartzeko gogo. Gitarra jo nahi nuen eta Mikel ere baxuarekin gogotsu zebilenez, batzuetan elkartu eta besterik gabe soinua egiteko gogo geneukan. Hortaz, aukera hau aproposa zela ikusi genuen. Horrela hasi zen guztia, ez zen hasieratik finkaturik genuen ideia bat, prozesu bat izan da.

■ **Zergatik Galder, Mikel eta Fernando? Zerk erakarri zaitu?**

J. PONCE: Fernando oso abeslari ona

diskoa grabatzea.

J. PONCE: Hasiera batean ideia ez zen Galderrek grabatzea, urte askoan egon naizelako berarekin jotzen eta nik ere probatu nahi nuen beste estilo bat. Baina besterik gabe.

■ **Zergatik Kuraia?**

J. PONCE: Hori ere besterik gabe. Hiztegian begiratzen aritu ginen eta gus-tatu egin zitzaigun, bai esanahia eta bai fonetikoki zuen soinua ere.

M. KAZALIS: Lehengoan entzun nuen abesti batean, Iparraldeko abesti batean. Euzkitzek eta Panpi Laduchek abesten zuten Iparraldeko pilotari buruz: "Kuraiaz beterik frontoira goaz..."

J. PONCE: Printzipioz "Kuraia" hitza gehienbat Iparraldean erabiltzen dute. Beharbada, hemen ez da ezaguna. Frantseseko "courage" hitzetik dator, gaztele-raz, "corage" izango litzateke.

■ **Gero eta talde gehiagok grabatzen du entsegu lokalean. Zuek ere hala egin duzue, hemen Zarautzen.**

M. KAZALIS: Grabaketa hemen egin genuen, baina berez grabaketa arduraduna Karlos Osinaga izan zen, Lisäbokoa. Berak Dut-en azken diskoa ere grabatu zuen. Nahiko kalitate oneko grabagailu domestiko batzuk dituenek, hona ekarri genituen. Izan ere, hau areto bezala nahiko aproposa zen, lekua dagoelako eta akustika nahiko ona duelako. Eta azke-nean grabaketa hemen egin genuen, hila-betez egon ginen hemen, oso lasai, gure erritmora. Gero grabatutakoa Garate estudioetara eraman genuen, lana bolkatu hango ekipora eta nahasketak bost egu-netan egin genituen.

J. PONCE: Zergatik egin genuen hemen? Gehienbat lasaitasun pixka bat bilatzeko. Estudio batean presio asko dagoelako eta hemen behintzat horrelako gauzak askoz ere lasaiago egin ditzake-zu. Badakizu kalitate aldetik, agian, galdu egiten duzula, baina, beharbada, beste gauza askotan irabazi egiten duzu.

■ **Hamaika abesti euskaraz, bat gazteleraz eta beste bat aragoieraz.**

J. PONCE: Finean, Fernandoren hizkuntza naturala gaztelera da eta gurea ere neurri batean bai. Nik ez daukat abesti bat gazteleraz ez sartzeko aurreiritzirik.

M. KAZALIS: Fernandok, nahiz eta Aragoikoa izan eta kanta bat aragoieraz abestu, haiek ez dute hizkuntza horretan hitz egiten beraien artean. Hizkuntza oso minoritarioa da Aragoien bertan ere.

Gaztelera bere hizkuntza naturala da eta orain arte bere taldean abestu duena beti gazteleraz izan da.

J. PONCE: Aragoieraz abesteak ilusioa egiten zion. Bere herriko kultura maite du eta bultzatzen du.

J. PONCE: Badaude aragoieraz abes-

□ **"Punk-rocka egiten dugula idatzi da. Hitz batean laburtu behar bada punk-rocka izango litzateke? Uste dut hori baino zabalagoa dela"**
M. KAZALIS

ten duten taldeak, Corazón-ek ere abestu ditu kanta batzuk aragoieraz.

■ **Nola moldatu da Fernando euskaraz abesteko?**

M. KAZALIS: Kontuan izan behar da berak aurretik ere Euskal Herriarekin harreman handia izan duela. Hemen askotan izan da jotzen, horrez gain, hemengo musika guztia ezagutzen du eta entzuten du, euskaldun askok baino hobeto. Eta horrek ere pentsatzen dut erraztu egingo ziola pixka bat hitz egiterako mementoan, hau da, doinuak-eta ezagunak egiten zitzaizkiola. Horrez gainera, Josebarekin egon zen entseatzen.

J. PONCE: Sortzen genituen hitzak, lehenengoz, grabatzean laguntzen nion, nola ahoskatu... Hori grabatu eta gero, zinta entzuten berari errazagoa egiten zitzaion. Bere aldetik asko jarri du eta niretzako "chapeau". Betiko euskalduna ematen du.

M. KAZALIS: Bai, jendea harrituta gelditu da.

■ **Hitzak intimistak eta egungo gizarte modernoarekiko nahiko kritikoak direla esan daiteke, ezta?**

M. KAZALIS: Bete-beteen asmatu duzu, bi ardatz horiek dira hain justu diskoa betetzen dutenak.

J. PONCE: Bai, bi ardatz horiek dira. Batetik, medioen indarraren aurrean gu non gauden, pentsamendu txikiak... Eta bestetik, maitasun testuak daude, nahiko pertsonalki landuak. Kritika beti egon da.

■ **Guztiak beste talde batzuetatik zatozte. Kuraia proiektu paralelo bat dela esan daiteke?**

DANI BLANCO

■ **Galder Izagirre, bateria jolea.**

da, punk edo hard-core arloan hemendik ezagutzen dudan onena. Guk hirurok hitzeginda genuen, Mikelek lokal hau zeukala aprobetxatuz, elkartzeko. Horregatik, jende interesgarria, aproposa iruditzen zitzaidan. Beharbada, honetarako Galderren jotzeko era ez zen aproposena, baina konfiantza nuen bere aukeretan.

G. IZAGIRRE: Ni kasu honetan berez hirugarren erreserba bezala nago, hau da, bi bateriek ezin izan zuten eta ni sartu nintzen. Patuak nahi izan zuen nik

M. KAZALIS: Ez dakit nora eramango gaituen honek, baina nik uste ez dagoela kalkulatuta noiz arte iraungo duen edota zer egingo duen talde honek. Hasieran bi edo hiru kontzertu eskaintzea pentsatzen genuen. Badirudi jada gehiago egin behar ditugula, auskalo, ez dakit.

G. IZAGIRRE: Ondo pasatzen dugun artean behintzat jarraituko dugu.

J. PONCE: Oraingoz jo eta gero auskalo. Askotan ea gero zer egingo dugun galdetzen digute. Ezin diegu erantzun, ez dakigu zer egingo dugun.

M. KAZALIS: Eta hori da onena, mementoan sentitzen duzuna egitea, hemendik hilabete batzuetara zer egingo duzun ez jakitea, mementoan ikusi.

■ **Sustrai gogorretatik zatozte, punk-rocka egiten duzuela esan daiteke?**

M. KAZALIS: Guztion nahastea da. Talde askotan gertatzen da, zaila da hitz batez zer egiten dugun esatea. Adibidez, punk-rocka egiten dugula idatzi da egunkari askotan. Denetatik dago. Hitz batean laburtu behar bada, agian, punk-rocka izango litzateke? Nik uste dut hori baino zabalagoa dela. Abesti batzuetan heavyaren edo hard-rockaren eragina ikusten da, besteetan garagearena, killer, noise... batzuek hardcore ukitua ere badute.

J. PONCE: Denetarik dago, betiko musika da, ez da batere berritzailea. Nik rocka dela esango nuke, itsatsirik aipatu ditugun adar horiek guztiak dituela.

■ **Noiz hasiko zarete zuzenean jotzen?**

J. PONCE: Apirilean hasiko gara. Badaukagu Italian bira bat. Eta gero, hemendik, oraindik egutegia egiten ari gara. Proposamen pila bat ditugu, baina oraindik ez gara horiek aztertzen jarri.

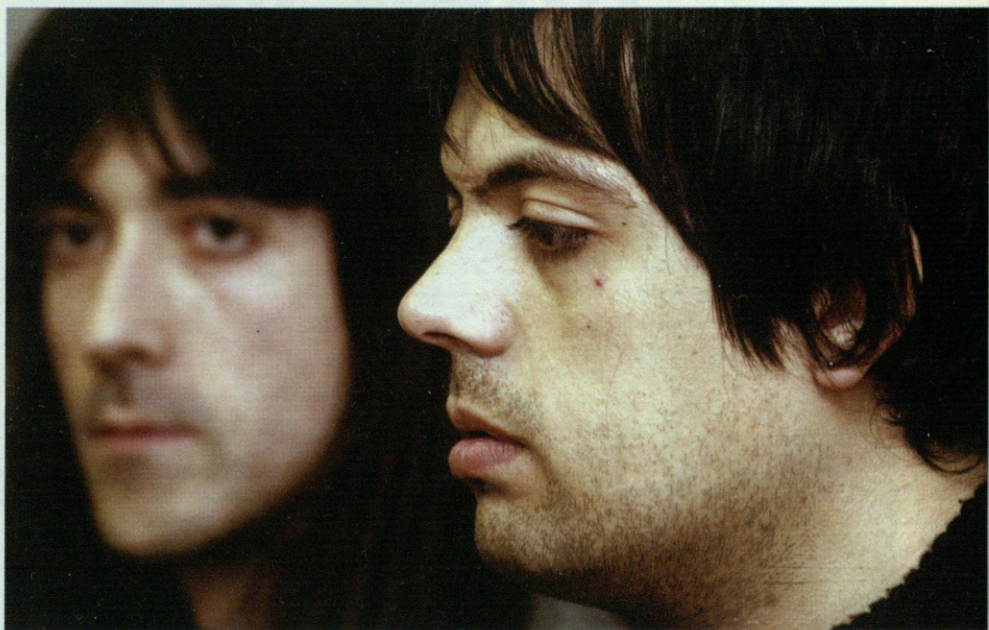
■ **Azkenaldian euskal merkatua dezentte zabaltzen ari da Italia aldetik.**

M. KAZALIS: Diskoetxe mailan egin dira gehienbat harreman horiek. Metakek aspalditik du harremana leku askorekin, Frantzia, Italia, Alemania, Suitza... Horren bitartez lortzen dira halako kontaktuak kontzertuak-eta egiteko. Egia esan, diskoak ere banatzen dira, saldu ez dakit.

■ **Apirilean hasiko zarete zuzenean. Zer eskainiko diozue publikoari zuen emanaldietan?**

HIRURAK: Indarra, energia!

M. KAZALIS: Estiloen gainetik hori da daukaguna, indarra. Gu ibili garen talde guztiak lotzen dituen haria denak indar-

■ Irudian, Mikel Kazalis eta Joseba Ponce.

J. PONCE: Betikoa gertatzen da, oso zaila da leku batean disko batek aurrera egitea ez bazara joaten jotzera. Ez bazaituzte ezagutzen...

J. PONCE: Egun musika eskaintza handia da maila eta estilo guztietan. Merkatu horretan muturra sartzea oso zaila da. Sartzeko garrantzitsua da jotea da. Bestela, kristoren dirutza eta marketing kanpaina handia behar duzu. Xumeki sartzeko bidea egin behar duzu, orduak sartu.

tsuak eta potenteak direla izango litzateke. Hau ere horrelako zerbait da, nahiz eta estilo ezberdina izan.

G. IZAGIRRE: Indar aldetik diskoarekin konparatzen, zuzenean irabazi egingo dugu. Azken finean lau entseguarekin grabatu genuen. Orduan, nahita nahiez orain diskoa grabatu aurretik baino gehiago entseatu behar dugu. Horrela, konpaktoago entzungo da ●

◆ JON GURRUTXAGA

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure artean euskaraz!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Salla

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Haurrentzat eginiko euskal antzerkia hiru hamarkadetan ia ez existitzetik oparoa izatera igaro da. Txikiarren beharrei erantzuteko espezialduz joan da, teknika eta eszenaratze aproposagoen mesedetan. Baina egoki garatzeko gainditu beharreko oztopo ugari du oraindik.

AMATXO, NOIZ JOANGO GARA ANTZERKIRA?

JOSEBA OLALDE

■ Goian, Kukubiltxoren antzeppen bat Deban. Taldeak 25 urte betetzen ditu aurtan.

Antzerkia jolasa dela esan izan da askotan, irudimenaren bidez pertsonen sentimendu eta gogoeta ezkutukoak azalera-tzeko gai den adierazpen artistikoa. Haurrek, jolaserako helduek baino gaitasun handiagoa izaki, antzerkiaren munduan murgiltzeko muga gutxiago dutela esan daiteke, hortaz. Haurren eta antzerkiaren arteko harremana, ordea, iraganean ez da hain erraza izan eta oraindik ere gure herrian gorabehera handiak dituen arloa da.

Euskal Herrian haurrentzat eginiko antzerki profesionalak hogeita hamar urte baino ez dituen oraindik etengabe hazten ari den adierazpide gaztea da, ia eredurik gabe ekinaz ikasi duen antzerkia, alegia.

Haurrei zuzendutako antzerkiak helduaren baliabide berak erabiltzen ditu. Honetan ere, lan bakoitzaren xedeen arabera genero ezberdinak lantzen dira: kale antzerkia, aretokoak, musikalak, txotxon-

□ **“Orain arte Euskal Herrian haur antzerkiko ikuskizunen estetika, gaiak eta tratamendua nahiko sinpleak ziren, haurrak inozoak balira bezala”**

JON KEPA ZUMALDE

giloak, pailazoak eta abar. Txotxongillo Taldean 32 urte lanean daramatzen Enkarni Genuaren aburuz, maiz kontrakoa pentsatu izan bada ere, haurrekin edozein gaiez hitz egin daiteke: “*Kontuan hartu beharreko bakarra gaia komunikatzeko duzun modua da, eta hein handi batean ikuskizunaren iraupena ere bai, ordu betetik gora haurrak aspertzen hasten baitira*”. Gijonen otsailaren 24tik aurrera burutuko den FETEN 2002an -Europa mailako haur antzerki azoka garrantzitsuenetakoa- parte hartuko duen Gasteizko Panta Rhei taldekoen iritziz, drama beraren baitan ere badago ezberdintasunik haur eta helduen antzerkiaren artean: “*Helduentzako ikuskizunetan dramaren oinarria ekintza izaten da,*

akzioa. Haurrentzat, aldiz, ekintzaz gain irudimena ere oinarritzakoa da". Kukubiltxokoentzat, berriz, haurrentzat aproposa den antzerkia publiko zabalarentzat ere egokia den hura da: "Haurrentzako antzerkiak ez du izan behar eurentzat soilik egindako lana, eta are gutxiago hizkuntza degradatua erabiltzen duena".

Haurrentzat eginiko antzerkia helduenaren alboan gutxietsia dela ere esan ohi da maiz. "Mambrú" edo "Kartoirak" bezalako lanengatik Euskal Herriatik kanpo sari mordoa jaso duen Markeliñe taldeko Jon Kepa Zumaldek, esaterako, gutxiespen hori nabaritu du, baina batez ere ikuslearen eta kultura arduradunen aldetik: "Batzuetan haurrentzat edozer gauzak balio duela uste izaten da. Hala ere, talde gehienok oso serio hartzen ditugu beraientzako egiten ditugun lanak". Takolo, Pirritx eta Porrotx pailazo taldeko Jose Mari Agirretxek gutxiespena baino arazoa beste bat dela iritzi dio: "Oro har, egungo gizartean haurrekin lotura zuzena ez duenak hauen munduari ez dio kasu handirik egiten, edozein arlotan. Ez dut uste bereziki haur antzerkia gutxietsita dagoenik".

ANTZOKIRA HELDUEN ESKUTIK. Haurrei zuzendutako antzerkiak badu beste ezaugarri berezi bat: haurrak antzerkira joateko heldu baten laguntza behar izaten du eta, beraz, gehienetan bigarren honek erabakitzen du noiz eta zer ikustera joan. Eskoletan ere hezitzaileen esku gelditzen da aukera hau. Enkarni Genuaren hitzetan gurasoek askotan ez dute benetako ahaleginik egiten haurrak antzerkira eramateko: "Herri oso fol-

■ Dar-dar-en "Alizia bitxikerien lurraldean".

klorista gara. Azken batean gehien gustatzen zaiguna ibiltzea da: Kilometroak-en, Nafarroa Oinezan... denok euskal kulturaren alde! Baina gerta daiteke hurrengo igandean herrian euskaraz antzerki lan bat antolatzea eta inortxo ere ez joatea".

Haur antzerkian ere administrazioaren aldetik hutsune handia dagoela uste du talde askok, batez ere adierazpide honekiko politika kultural zehatz bat falta dela argudiatuz. Oso gutxi omen dira haurrentzako programaketa berezia duten herriak. Ez dira egiten ez eskolara begira, ezta herriari zabaldua ere. "Honek, oso garrantzitsua den adierazpen kulturala baztertzeaz gain, antzerkiaren zaletasuna desagertzeko arriskua ekarriko du", dio Markeliñeko Jon Kepa Zumaldek. Helduentzat antzerki eskolen eskasia dagoen bezala haurrek ere ez dute antzerki eta gorputz espresioa bezalako gaiak lantzeko apenas aukerarik euren herrietan, ezta eskolan ere. Hala, haurrek antzerkiaren munduarekin duten harremana hutsaren hurrena da sarritan.

Euskal Herrian egiten den haur antzerkiak diru laguntza publikoaren beharra izaten du, helduentzako antzerkiak bezalaxe. Diru laguntzak batez ere taldea sortzeko garaian behar direla azpimarratu nahi izan du Joxe Mari Agirretxe pailazoak: "Guk ere, duela hamabost urte sortu ginenean, arazoak izan genituen: ez genuen inongo diru laguntzarik jasotzen eta irabazitako guztia materiala erosten erabiltzen genuen. Horregatik uste dugu proiektuak hasieran babestu behar direla batez ere, talde berriak sor daitezen". Diru laguntzen ordez haur antzerkian jarduten duten taldeei

■ Hamaika pertsonaia autore bila

Beste literatur generoekin alderatuz antzerki testu gutxi idazten bada, esan daiteke egun Euskal Herrian ia ez dela haur antzerki testurik argitaratzen. Hori dela-eta, antzerki taldeek batez ere euskal kondairetan, ipuin klasikoetan, literatura unibertsalean edo taldean bertan sortutako testuetan oinarritutako lanak

taularatzen dituzte. Testuak idazteko joera sustatu nahian, Nafarroako Antzerki Eskolak haur antzerki testuen lehiaketa antolatzen du urtero, euskaraz eta gazteleraz idatzitako lanentzat. Lehiaketak gero eta arrakasta handiagoa badu ere, oraindik partehartze kopurua oso baxua da (hamar testu baino gutxiago).

Egungo testuen artean aipatzekoak dira Alfonso Sastre antzerkigileak idatzitako "Teatro para niños" ("Haurrentzako antzerkia") eta "Muñeca 88" ("88 panpina") antzezlanak. Hiru argitaletxeak plazaratutako bi liburu hauetan, gainera, Sastrek haurrei zuzendutako antzerkiari buruzko gogoetak idatzi zituen ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Haurrak antzerkira joateko heldu baten laguntza behar du eta beraz, honek erabakitzen du noiz eta zer ikusi.

bestelako erraztasunak eman behar zaizkiela iritzi dio Panta Rhei taldeko Emilio Fernandezek: "Diru laguntzak politika kulturalak jarritako partxe batzuk besterik ez dira. Ikuskizunak egiteko zirkuitu berriak sortu beharko lirateke eta gaur egun daudenak hobetu".

Heldu zein haur antzerkiaren ekoizpenean esperientzia duten Markeliñe taldeko kideentzat haurrentzako antzerkia, oro har, formatu txikian ekoizten delako merkeago kontratatzen da. Taldeek ba omen dakite produkzio handientzako diru laguntzak lortzea oso zaila dela. Ondorioz, haur antzerki munduan produkzio txikiak egiteko joera nagusitu da. Eta era berean, programatzaileek kalitatearen arabera egin ordez formatuaren tamainaren arabera egiten omen dituzte ordainketak. Kukubiltxokoek ere antzerki mota honetan inbertsioak oro-

korrean baxuagoak direla aitortzen dute: "Orokorrean ez autoreek, ez ekoizpen konpainiek, ezta programatzaileek ere ez dugu inbertsio bera egiten haurrentzat diren lanetan eta nagusientzat direnetan".

EREINDAKOAREN UZTA. Hobe-tu beharreko gauza mordoa badago ere, euskal haur antzerkiak etengabeko hazkunde bizi du. Kasik haur antzerki talderik existitzen ez zen basamortuan Txotxongillo Taldea, Txirri, Mirri eta Txiribiton edo Eterno Paraiso bezalako taldeak izan ziren jardun honetan aitzindari. Gaur egun, berriz, antzez teknika eta adierazpide askotarikoak darabiltzaten taldeak daude. Ugalketarekin lanen kalitateak ere gora egin du Jon Kepa Zumalderen aburuz: "Orain arte Euskal Herrian haur antzerkiko ikuskizunen

estetika, gaiak eta tratamendu orokorra nahiko sinpleak ziren, haurrak inozoak balira bezala tratatzen ziren. Egoera hori erabat aldatuz doa, eta ikusleari garrantzia emateaz gain antzezteko era berriak ikertzen dira eta betiko topikoe-tatik aldentzen saiatzen ari gara". Panta Rheiko Emilio Fernandezek dioenez, dena den, azken urteetan sortutako taldeen artean kalitate ezberdineko lanak daude. Haur antzerkiak eskari handia du, eta ondorioz "kalitate txarreko ikuskizunak ere onartzen dira".

Antzerkiak berak aurrera egiteko dituen zailtasunen gainetik, euskal haur antzerkiaren etorkizuna "korapilotsua baina itzaropentsua" dela uste dute Markeliñeko kideek: "Gure erronka nagusia taldeek haur antzerkia maila txikiagokoa denaren ideia desager araztea da. Goi mailako produkzioak gero eta ohikoagoak

■ Ezkerretik eskuinera, Kukubiltxoren "Salba dezagun mundua", Markeliñeren "Entretejas" eta mimoa.

■ Josu Camara. Kukubiltxoko zuzendaria

“Betiko konpromisoei eutsi nahi diegu”

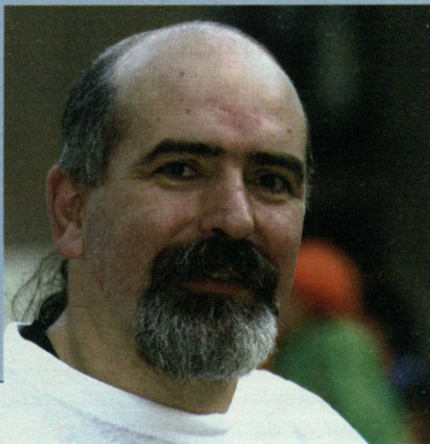
Larrabetzuko Kukubiltxo taldeak aurten 25 urte bete ditu eta ospatzeko ikuskizun berria estreinatuko du martxoan. Euskal ipuingintza tradizionalan oinarritutako hainbat muntaia egin ostean -“Bazen behin”, “Kukubel” edo “Txirrikiz”, kasu- Mikel Zarateren ipuin batean oinarritutako “Ekidazu. Lehoiek ez dakite bibolina jotzen” ikuskizuna aurkeztuko dute.

■ Zertan uste duzu nabari dela taldearen heldutasuna?

Taldeakideon bizkarreko minetan asko nabaritzen da hogeita bost urte pasa direla. Bestalde, urte horietan guztietan eskuratutako esperientziaren isla da gaur egun egiten duguna. Laster estreinatuko dugun “Ekidazu” lanean erabiliko ditugun teknika, panpinak, eszenografia, musika... guztiak urtetako esperientziaren isla dira.

■ Zein abantaila dituzte txotxongilo eta maskara teknikak?

Beste pertsonaia mota batzuk taulara eraman ahal izatea ahalbidetzen dute. Gure ikuskizun berrian, esaterako, astoak izango dira protagonista eta, beraz, moztaroen bidez nahi duguna lor dezakegu. Fantasiaren munduari kolore eta bizitasun gehiago emateko aukera duzu. Guretzat, dena den, teknika horiekin lan egitea hasieratik egindako hautu bat izan zen.

■ Josu Camara.

gai izango dituzte bertako haurrek eta hain haurrak ez direnek. Urte hasieran estreinatuko diren lanen artean dira Txa-

■ Bidean une gazi zein gozoak bizitzea egokitu izango zitzaizuen...

Une gozoren artean urte hauetan egin ditugun harreman guztiak aipatuko nituzke. Lekeitioko lehen antzerki jaialdian, esaterako, Suediako Odin Theatre-ren lana ezagutzeak mundu berri bat zabaldu zigun: animazioaren, zankoen eta koloreen mundua, hain zuzen. Ondoren Karraka, Ramon Barea, Erramun Landa, Mikel Diaz eta Estefa zein Oskorriren izandako harremanei esker Kukubiltxo gaur egun dena izatera iritsi da.

Memento txarrei dagokienez, berriz, Mikel Diaz eta Estefa gure lagun eta lankideak zendu zirenekoa oso gogorra izan zen taldearentzat. Gaur egun oraindik ere bi urtero Zugarramurdi beraien omenez txotxongilo jaialdia egiten da apirila aldera. Bestalde, duela lau urte gure kide bat atxilotu egin zuten eta oraindik ere kaiolatuta daukate. Hau ere kolpe gogorra izan da guretzat.

■ Zein dira taldeak aurrerantzean dituen erronkak?

Erronkarik handiena orain arte izan ditugun konpromiso berberekin jarraitzea da, hau da: haurrak, txotxongiloak eta euskara. Horiexek dira beste hogeita bost urtetarako mantendu nahi ditugun konpromisoak ●

muskinaren “Txintxa Rapiña”, Kukubiltxoren “Ekidazu. Lehoiek ez dakite bibolina jotzen”, Dar Dar-en “Eta Zer?”, eta Txotxongillo Taldeak uda baino lehen taularatuko duen “Kuku, aitona-ren erlojua” ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

izatea nahi dugu, haurra ikusle duen kalitatezko antzerkia eginaz”. Panta Rheikoak haruntzago doaz: “Gure lana duin dadin europar kultur korranteak gure herrira sartzen joan daitezen nahiko genuke”.

2002. urtean Euskal Herriko labean egositako antzerki ekoizpen berriak ikus-

■ Irudietan, “Txirri, Mirri eta Txiribiton” eta “Takolo, Pirritx eta Porrotx” pailazo taldeak.

EDURNE KOCH

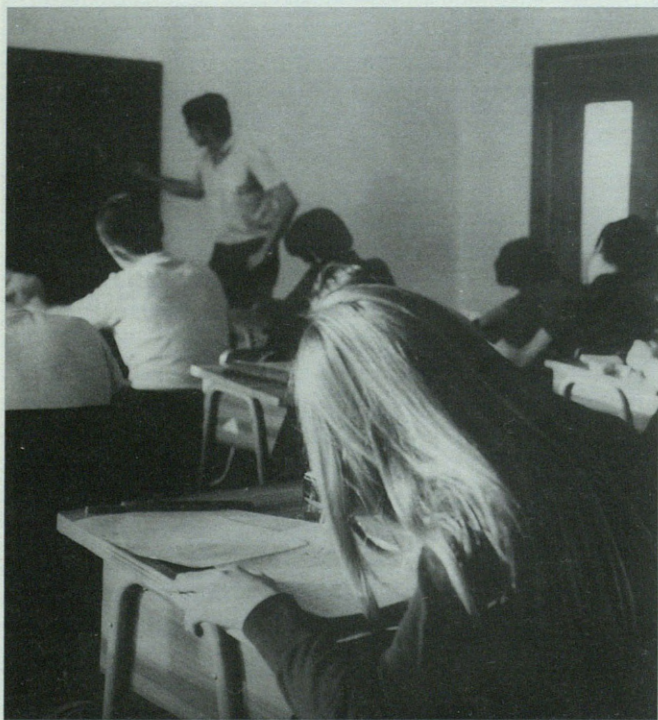
Garai hartan ere bazegoen gazteei mesfidantzaz begiratzeko ohitura; ale hark "Bidea irekia utzi gazteei" editoriala kaleratu zuen, gazteei eskua luzatuaz.

Gaztetako kontuak gogoratuz

■ Ezinezko pluralismoa

Juan Jose Goenaga, 1972-II-27

Liberal tradizioak baditu berarekin zenbait ondoren eder: kontzientziaren askatasuna, lagun urkoarekiko errespetoa, dogmakerietatik urrutiratzea eta alderatzea... eta abar. Mugimendua, esan genezake alderdikeriz jokatzeko ba-dugu ere, Elizaren dogmakeriaren aurkako joera bat zela, naiz eta bestalde kristauen Ebanjelioaren seme jatorra izan. Gertaera onen ondoren politiku garrantzitsuenak zerak lirake: USAko Konstituzioak duen pentsamolde eta Europa-Sartaldeko errien Konstituzio formulak. XIX-garren gizaldiko seme jatorra dugu pentsamolde au eta ideologi au. Ideologia esan dut, naiz eta "liberalak" ideologi ororen aurkako izan. Dударik ez tradizio onek on ederrik egin duela, gure artean oraindik ortara iritxi gabe egon arren, arnasa artzeko giroa sortu dezake. Frantziako Erreboluzioaren izengoitiak edo sloganak praxisera eramaten saiatu dira, itzez gutxienez. Marx-ek, Nietzsche-k eta Freud-ek ondo jorratu dituzte, jorratu ere, formalkeri onen faltsoke-riak. Kritika onen oinarria emen datza: itzak direla, erreali-tatearen manipulazio biurtzen direla. Gehien-gehientsuene-tan agintea dutenen manipulazio eragin bide gertatzen direla (...)

ARTURO DELCADO

■ "Orduan ez zuen gazteriak gaur duen garrantzi eta indarririk. Oso garaiz uzten zuten eskola (...). Gaur ez da onela gertatzen. Ikasten jarduten dute luzaroan".

Garai guztietako auzia dugu, antza denez. Adinean sartuta-koek jende gazteagoari mesfi-dantzaz begiratzeko joera hori, alegia. Gaur bezala, 1972an ere gertatzen zen, Z. ARGIAk plazaratutako "Bidea irekia utzi gazteei" editorialak agerian uzten duenez. Gaztetan, haritzak eta pagoak babesa nahi omen dute, baina bi oinen gainean zuzen ibiltzen ikasitakoek ez dute hainbeste eskertzen. Edo batzuetan bai eta askotan ez, haien urratsak zuzentze-ko irrikitan dauden bolondres amorosen-tzat txundigarriago dena. Hortik dator komedia ugari. Hortik, eta garai bakoitzak dakarren ohitura aldaketatik, jakina.

BIDEA IREKIA UTZI GAZTEEI

Zahartzarora heldu den guztiak bere gaztaroa izan du, bistan da. Beraz, itxura

zeruko
ARGIA

ARRANTZALEAK LEHORREAN ITORIK

ouskal orziko mariñolekin ikasketan

NON ZER

• OTSU LORREAN 1971	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1972	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1973	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1974	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1975	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1976	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1977	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1978	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1979	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1980	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1981	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1982	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1983	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1984	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1985	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1986	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1987	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1988	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1989	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1990	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1991	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1992	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1993	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1994	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1995	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1996	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1997	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1998	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 1999	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2000	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2001	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2002	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2003	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2004	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2005	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2006	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2007	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2008	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2009	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2010	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2011	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2012	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2013	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2014	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2015	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2016	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2017	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2018	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2019	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2020	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2021	2. gertatzen
• OTSU LORREAN 2022	2. gertatzen

batean ondo baino hobeto daki zer den gazte izatea. Haatik, bere mutil edo neska denborako uste, iritzi eta sinisteak ez daukate, derrigor, bere ondorengoko gazteek dituztenen pareko izan beharrik... Behintzat badirudi, 1972ko gazteen eta beren aurrekoen ohituren artean bazegoela aldea, eta ez makala!

Horrela zegoen auzia, Z. ARGIAren ikuspegiz: "Inoiz baino gehiago itzegiten da gazteriaz. Batzuk diotenez kaskariñak, zentzugabeak eta erantzunkizunik gabeak ditugu. Eta onen errua gurasoek eta ezizaillek omen dute, ez omen dituzte bide latzean ezi eta. Ezin uka arinkeria asko duten gazteek badaudela gure artean. Jana, edana eta jolasa beste ametsik ez duten gazteak. Baiña bestelakorik franko ere bada, zalantzarik gabe".

Arazoa konpondu beharra zegoen, nola edo hala, eta helduenen bihotz

■ Bermeo: arrantza arazoak

Urki, 1972-II-27

Iñozko goheen ari dira gure itxas langilleak antxoaren atzean. Len, "San Xose" inguruan juaten gintzan arraiñ onen billa. Baño gaur, arek eta orrek zirikatuta edo, otsaillaren lenengo egun bietan itsasoratu ziran ontzi batzuk, baiño arraiñ ibilketa utsa egin da biurtu ziran kai barrura.

Lau kostera dituz urtero gure Kantauri itxasoak bere sabel emokorratik arrantza egiteko. Bestera ibiltzea, "aldrabes" egitea lez da. Lengoen esanak onexek ziran: Itxasoako urak berotu; Gero arraiña agertu; Eta arrantzale guztiak antzoa asko koxu. Ori bai egia ●

barrunbeetara ailegatzeko zailtasunak ikusiz-edo, haien buruak zentzutzen saiatzen zen editorialgilea.

"Denok jabetu gara gazteriak duen indarrez. Onen eskuetan dago etorkizuna. Eta denok gure esku eta gure alde nahi genduke indar au. Eta denok ari gera losintxa edo iritzi aurrerakoiz edo maltzurkeriaz gazteria gureganatu nahian".

GAZTEAK ESTU LOTZEN ZITUZTEN ELKARTEAK

Erasoaren ondoren, barealdia, grina hori aspalditik zetorrela azaltzen zuen segidan: "Aurreko gizaldian ere izan ziran gazteen ardura zutenak. Don Bosko esate baterako. Gure artean bertan gazte talde osoak eduki ditugu gure esku 'Luis-tar' eta 'Mariaren alaba' izeneko lagundietan. Baiña orduan ez zuen gazteriak gaur duen garrantzi eta indarrik. Oso garaiz uzten zuten eskola eta berealaxe sartzen ziran gizon elduen artean lantokietan. Gizon elduen iritzi, jokabide eta moldeak, gazte auek ere gizon elduen antzeko

bihurtzen zituen".

Harrigarria! Frankismoak eta Elizak bere menpean zeuzkaten guztiei ezarritako lege zorrotzak hartan guztian zuen zerikusia aipatzea ahaztu bide zitzaion editorialaren egileari. Tira, aurrera lehengo eta 70eko gazteen artean zeuden aldeekin: "Gau ez da onela gertatzen. Ikasten jarduten dute luzaroan. Indarrean datoz. Orre-gatik gabiltz denok gazteen atzetik. Politikariak batez ere".

Behin hori esan, eta badaezpada-edo, urrutira begira jartzen zen editorialgilea. "'Konsomol' izeneko elkarte sortu zen Errusian gazteak eskuratzeko. Emezortzi urtetatik hogeita zortzirainoikoak biltzen zituzten. Gaztetxoak, berriz, 'Zveno' izenekoan artzen zituzten. Zortzi urtetatik hogeita bat arte bitartekoak faszismoan ezitzen zituzten Italian. Alemanian, berriz, 'Hitler Jugend' sortu zen gazteak

eskolatzeko. Toki guztietan daude gazteak zaitzeko, ezitzeko eta eskuratzeko elkarteak".

Zergatik ote? Hura guztia idatzi zue-nak argi zeukan: "Oien eskuetan dago guk amesten dugun geroa. Oien bidez egin nahi genduke guk nahi eta ezin dugun mundu berria. Baiña ona emen gidari edo maixu ustekoan errua, pekatu zaharra. Ez diegu egiaz askatasunik eta

ALBERTO ELOSEGI

nortasunik opa gazteei. Guk ipiñitako bidetik joatea nahi genduke. Argi egin eta eragin gazteei, baiña ez beraiek aukeratzten duten bidetik joan ditezten, guk ezartzen diegun bidetik baizik. Eta orixe da ain zuzen lehengoek egiten zuten eta guk ere egiten dugun pekatu zaharra: gazteak zapaldu, gazteak menderatu".

Gogorregi ari zela? Bada, erantzun ziezaiotela zintzoki bere galderei. "Ez al da, bada, egia talde bakoitzak bere ikuspegi eta leihotil txikitik ematen diela gizartearen berri? Ez al da egia ahal denik eta azkarren egi-zati batzuk buruan sartu nahi dizkiegula? Ez al gara 'buru garbitze' bat egiten ari ausnartzeko eta barruan egosteko betarik eta askatasunik eman gabe? Ez ote dizkiegu alderdi batzuk bakarrik erakusten? Ez ote gera itxumen batzuk kendu eta beste batzuk jartzen ari?"

Esanak esan, jabetzen zen jende hel-duaren arazoaz, ez pentsa: "Bai zailla dela garbi jokatzten! Bai zailla gazteei aukera ematen! Egia utsaren eta arrazoi soillaren janariz bakarrik gureganatzen!", zioen mantsoki... azkenengo makilkadaren aurretik. "Baiña orixe da bide bakarra. Beste guztiak, zapaltzaille, itsutzaille eta uztartzaille dira". Eta kitto ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Irakurleak mintzo

G.E., 1972-II-27

Irakurri dut Otsaillaren 13-ko Z. Argian "Euskaltzaindia" izeneko lana. Nik ere bearrezkotzat jotzen dut Euskaltzaindia gidarizat artu bear gendukean zerbaizat. Baiña ez duzue azpi-azpiko auzia aipatu ere egiten. Errezegi eskatzen duzue Euskaltzaindiaganako begirunea eta menpetasuna. Izena eta izana bear ditu ortarako. Zintzilik dauden galdera auei erantzun

bear diozue: Legez al daude barruan Euskaltzaindia osatzen dutenak? Bete al dituzte "oso-osoko euskaltzain autarkidun" izateko Euskaltzaindiaren arauak? Egin al dute guziek sarrerako itzaldia? Zeintzuk ote euskaltzain oso-osoko eta zeintzuk ez? Nola bete, esanik bete ez dutenen esana? Barkatu, baiña ez duzue argirik egiten illun dauden arazoetan ●

A S T E K O L I B U R U A

JABIER SALUTREGIREN URTEKARI BEREZIA

**2001 UN AÑO
PARA UN
MILENIO**
Jabier Salutregi
KALE GORRIA
193 orrialde
15,03 euro

Jabier Salutregi Mentxaka, Garzon epailearen aginduz betirako isildu beharrean aurkitu zen "Egin" egunkariak izandako azken zuzendaria dugu "2001 Un año para un milenio" urtekari bereziaren egilea. Bertan, iazko urtearen lehen hiruehun egunen ezohiko kronika eskaintzen du, Euskal Herriko zein Espainiako egunkarietan jasotako berriak aztertu ondoren, gogoangarrienak aukeratu eta beroiek sortzen dizkioten gogoetak azalduz. Alderdi grafikoa ere oso kontuan izan du, Balkanetako gerran NATOKo indarrak botatuko pobretutako uranioz eginiko lehergailuen

ondorioz minbiziz hildako soldaduak gogoratetik hasi eta Pumori mendian galdutako bost mendizale euskaldunen oroimena amaitzen duen bere errepaso guztiz pertsonal hau argazki esanguratsuz hornitzeko orduan. Gehigarri gisa, hauteskundeetako emaitzak, preso sartu zein aske utzi dituztenen zerrenda, Garzonen 98 makrosumarioa, ETari egozten zaizkion ekintzak, EAEko gobernuak oraindik lortzeke dituen transferentziak, israeldarrek Palestinan eginiko okupazioaren kronologia, giza genomaren berrosaketa, eta misilen aurkako ezkutua funtzionamendua erantsi dizkio.

▼ Egileari Galdezka

"Oso lan subjektiboa da, baina zintzoki subjektiboa"

Jabier Salutregi

■ Nola sortu zen "2001 Un año para un milenio"?

Pepe Rei, "Kale gorria"ko arduradunetako batekin topatu nintzen behin, eta hark konbentzitu ninduen urtekari moduko baina guztiz desberdina izango zen liburu bat egiteko. Ahulezia une batean baiezkua eman nion. Ez nekien ondo zertan sartzea nindoan!

■ Lan asko eman al dizu?

Pentsa! Hamaika egunkari ezberdin irakurri behar izan nituen, egunez egun, 2001eko urtarrilaren 2tik hasita! Eta gainera, egunkari mordo hori paperean emango zidatenak ere aurkitu behar izan nituen, orduan Interneten horrelako hemerrotekarik ez zegoelako. Berri pila hori guztia irakurri, interesgarrienak iruditzen zitzaizkidan gertakizunak aukeratu, eta azkenik sortzen zizkidaten gogoeak idatzi behar izan nituen.

■ Zein izan da hainbeste ahaleginetatik atera duzun emaitza?

Ezohiko urtekari bat dela esango nuke, oso pertsonala baita. Kontsultak egiteko ere erabil daiteke, baina batik bat Jabier Salutregiren ikuspegia eskaintzen du. Oso liburu subjektiboa da, baina zintzoki subjektiboa.

■ Eta zer-nolako ondoriotara iritsi zara?

Bidegabekeria beldurgarria baino ez dut ikusi munduko bazter guztietan. Askatasun izpi txikiena ere erabat murriztu nahi da, zentzugabeki, eta horren guztiaren ondorioz, higidura telurikoak aurreikusten ditut ez oso epe luzera.

■ Ez zara oso baikorra...

Ez naiz, ez. Hala ere, higidura teluriko horiek onerako ere izan daitezke.

L I B U R U A K

**IRAGANEAN
GALDUA**
Abelin Linazasoro
TXALAPARTA
176 orrialde
12,02 euro

ABELIN LINAZASOROREN BIGARREN NOBELA

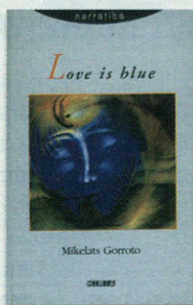
Borroka armatua bidetzat hartu duten bi militanteren arteko maitasun ezinezkoa kontatzen digu Abelin Linazasorok "Iraganean galdua" izenburuztat duen bere bigarren nobela honetan. Aspaldi banatu zituen bizitzak bi amorante horiek, mutila kartzelara eraman zutenean. Baina hogeita bi urte pasa eta gero, neska oso larri gaixotzen da, eta bere herioan senargai izan zutenaren izena errepikatzen du etengabe. Kezka handiren bat du barruan, senarrari kontatu nahi ez diona. Orduan senarrak bestearen arrastoa bilatu eta nekarengana eramaten du, aurretik somatu ezin diren ondorioekin. Bide batez, garai batean klandestinitatean bizitzera derrigorturik zeudenen bizitzaren berri ere ematen du Abelin Linazasorok nobelan zehar: militantziaren nondik norakoak, komisaldegitik pasa beharraren latza, kartzelako bizimodua...

**ELEFANTE TXORI-
BIHOTZA**
Mariasun Landa
ANAYA/HARITZA
70 orrialde
5,80-euro

ZOZO ZURIAREKIN SARITUTAKO IPUINA

Sei urtetik aurreragoko irakurleei zuzendua dago "Elefante txori-bihotza", Mariasun Landak idatzitako eta Municheko Nazioarteko Gazte Liburutegiak saritutako ipuin hau. Bertan ageri diren marrazki zoragarriak, berriz, Emilio Urberuagak egin ditu. Armiaime eskola ematetik guztiz gogaiturik dagoen maistra bat da ipuineko protagonista. Interes kulturalak dituen elefante talde batek eginiko eskaintza onartu eta han doa, oihan afrikar batera. Elefante guztiak berdinak iruditzen zaizkio maistra abenturazale horri, baina haiekin elkartu orduko ohartuko da hori ez dela inolaz ere horrela. Elefante bakoitzak bere bihotz propioa baitu, eta nolako bihotza, halako elefantea izaki!

LOVE IS BLUE
Mikelats Gorroto
HIRIA
89 orrialde
8,71 euro

MIKELATS GORROTOREN MIKROIPUINAK

Zeharo ezberdinak diren hamabost ipuin hiperlaburrez osaturik dago "Love is blue", Mikelats Gorroto ezizenarekin bere liburuak izenpetzen dituen idazle bizkaitar gaztearen bigarren emaitza. Egile honi buruz, azken hamarkadan euskaltegietan eta unibertsitateko gelatan euskarara hurbildu direnek osatzen duten belaunaldi berri horren agerpena dela baino askoz gehiago ez dakigu. Hala ere, euskaldun berria izateaz gain, euskararen irakaslea ere ba omen dugu, eta euskararik urbano eta gaurkoena gauzatzen saiatzen da bere lanetan. Honela aurkezten zuen bere burua "Higuinaren istorioak" poema liburuan: "Mikelats naiz. Gaizkia naiz. Bekaitza eta Gogorkeria naiz. Apokalipsiaren lau zaldunak batera naiz: Gerra, Gosea, Herio eta Izurritea. Munduko iluntasunaren Jaun eta Jabea, Mikelats naiz".

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko — **MultiOpticas** — profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

**HATSAREN
POESIA 2002**
Batzuen artean
HATSA ELKARTEA
103 orrialde
10,52 euro

OÑATIKO IKASLEEN OLERKI BILDUMA

Berrogeita bost olerkari oso gaztek idatzitako poesiak bildu ditu Hatsa Elkartek liburu honetan. Neska eta mutiko olerkari horiek, Oñatiko Mikel Aozaraza Ikastetxeko ikasleak dira. Izan ere, Oñatiko ikastetxe horrek duen heziketa programan, beste ohiko ikasgaiekin batera, olerkigintza ere sarturik dago. Eta jakina, bertako ikasleek poesia ere lantzen dute, Mikel Aozaraza Ikastetxeko zuzendaria den Juan Carlos Olaetaren hitzetan, *“olerkariak, poetak nahi ditugulako, areago, poetak behar ditugulako”*. Hain zuzen, *“Hatsaren poesia 2002”* liburuan bi geletako ikasleek olerkigintza alorrean egindako lanik onenak daude bildurik. Horrez gain, Joxanton Artze, Juan Luis Zabala, Jon Maia eta José Luis Padrón olerkariak gaztetxo hauen poesiak iradoki diena ere ageri da bertan.

**MARI
BASAJAUNAREN
EREMUAN**
Asier Serrano
AXURI BELTZA
117 orrialde
7,2 euro

EUSKAL MITOLOGIako PERTSONAIK Gaur

Euskal mitologiako pertsonaiak gaur egungo gizartean kokatu ditu Asier Serranok, 12 urtetik aurreragoko irakurleei zuzendurik dagoen *“Mari Basajaunaren eremuan”* idazlanean. Izan ere, sorginak, jentilak, Mari, Ihizi, Tartalo, bere anaia Bartolo, Olentzero, lamiak, galtzagorriak, basandereak, Miel Otxin, Itoitzeko zeruertza zeharkatzen duen suzko suga eta beste pertsonaia asko agertzen dira Axuri Beltza argitaletxearen eskutik kaleratu duen liburu honen orrialdeetan, baina ez euskal iragan mitologikoko paraje aurkitu ezin horietan galdurik, gure hiri eta jaietan barrena baizik, ezusteko bat baino gehiago sortuz. Dena dela, beharbada ezagutzen dituzue liburu honetako narrazioak, Euskadi Irratian irakurri ohi zituen Asier Serranok-eta.

SENEZ
Batzuen artean
EIZIE
111 orrialde
7,21 euro

“SENEZ” ITZULPEN ALDIZKARIA KALEAN

Hau da XXI. mendeko *“Senex”* itzulpen aldizkariaren lehen zenbakia, non irakurri ahal izango dituzuen, euskaraturik, Susa argitaletxeak Ibiñagabeitia Proiektuan bildutako Fernando Pessoa portugaldar poetaren olerkiak. Mende berriarekin, bide berriak urratzea erabaki du EIZIE, literatura unibertsaleko 100 idazlan euskaratze bidean edukitzeaz gain, beste hainbat itzulpen lan abiaraziz. Eta horren guztiaren inguruan Iñaki Aldekoak eta Mari Jose Olaziregik eginiko *“Zenbait gogoeta ‘Literatura Unibertsala’ bildumaz”* lana plazaratzen du *“Senex”*ek, eta baita ere, besteak beste, *“Haur eta gazte literatura, irakasleen prestakuntza gai”*, *“Elebitasuna Arabako Biltzar Nagusietan”*, *“Elizen Arteko Biblia, berriro”*, *“Bernardo Atxagaren hitzaldia”*.

DISKOAK

BAR PUERTO
Bingen
Mendizabal /
Mikel Urdangarin
GAZTELUPEKO
HOTSAK
13 kanta
13,79 euro

PORTUKO TABERNA BITXI HORREN EPELEAN

Kirmen Uribe idazle ondarrutarraren hitzetan oinarritu zen Bingen Mendizabal, Mikel Urdangarin ahots gozo bezain erakargarriak abestuko zituen kanten irakurketa musikal berritzailea egiteko orduan. Eta xarma dario *“Bar Puerto”*, bazterreko ahotsak literatura, musika eta bideo ikuskizunean bere lehen jatorria izan duen disko honi; doinu herrikoiak sortu berriak diren kan-

tuekin zein abesti zaharrak aire berriekin uztartzen dituen *“Bar Puerto”* CD liluragarriari. Ipuin bat eta hamaika istorio dauzka entzungai: *“Bar Puerto (intro)”*, *“Biluzik”*, *“Txatxamatxalinatxu”*, *“Plaza berrian”*, *“Oraindik goiz da”*, *“Ene mutilik ttipiena”*, *“Zeruak eta lurrak”*, *“Lehenago bezala”*, *“Urrian”*, *“Urriko poema”*, *“Ene maitea”*, *“Bisita”* eta *“Bar Puerto”*.

ERMUA, otsailak 22**Kontzertua**

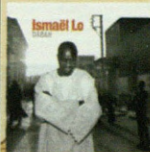
Hainbat musika estilo uztartzen dituen La Cabra Mecanica taldeak kontzertua eskainiko du; blues, tango, bossa eta hainbat motako rocka entzun ahal izango dira.
Ermua zinema
22:15

ZARAUZ, otsailak 24**Antzerkia**

Oihulari Klow'n taldearen eskutik "Zain... beti zain" lana izango dugu ikusgai. Kilima eta Traputxa pailazoak euren printze urdinaren zain dauden bitartean egiten dituzten gogoetak entzun ahal izango ditugu.
Gaztelekua
19:30

DONOSTIA, otsailaren 21**Kontzertua**

Ismael Lo senegaldarraren kontzertua izango da. Senegaletik ekarritako musikak lantzen ditu Lok beste hainbat musika estilorekin uztartuz.
Kursaaleko Ganbera aretoa
20:00

TOLOSA, otsailak 22**Kontzertua**

Kepa Junkerak kontzertua eskainiko du; bertan trikitixak eta munduko bazter ezberdinetatik ekarritako musikak batuko dira. Sarrerak salgai daude kultur etxean.
Leidor zinema
22:30

BILBO, martxoaren 16a arte**Erakusketa**

"Doble filo" izen daraman erakusketa dator Ghada Amer eta Shirin Neshaten eskutik. Jatorriz ekialde hurbilekoak diren bi emakume hauek euren lanetan emakumea izaten dute oinarri.
Bilbo Arte galeria

GASTEIZ, otsailak 26**Antzerkia**

Kiti Manver, Blanca Portillo eta Nuria Mencía aktoreek "Matrimonio de Boston" lana antzeztuko dute. Obran gertakizunak korapilatu egingo dira, pertsonaia bakoitzak bere helburuak lortu nahi izango dituelako.
Printzipal antzokia
20:30

AGURAIN, otsailak 23**Antzerkia**

"Novocento, el pianista del océano" antzeztuko dute Tanttaka taldearen eskutik. Bertako protagonista erromantikoak bere musika eta itsasoa ditu aberri.
Harresi aretoa
22:30

URRETxu, otsailaren 26tik 28ra**Ikastaroa**

Lasaitzeko premia duenak tai-chi ikastaroa egiteko aukera dauka Urretxun. Mairi emakumeen elkartearen eskutik. Informazio gehiago nahi izanez gero, deitu 943 038088 telefono zenbakira.
Kiroldegia
16:00

IRUÑEA, otsailak 23**Antzerkia**

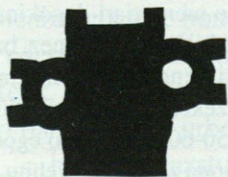
Acto taldeak emakumearen unibertsoaren eta eguneroko bizitzaren analisi bat egiten du "Primero las damas" antzezlanean; guztia hau parodia giroan.
Nafarroako Antzerki Eskola
20:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Aurtengo negua ez da aurrekoak bezalakoa izan, hotza izan da nagusi, eta honek landare bakoitzak bere hostaje eta loraldi berria noiz egingo erabakitzean aldaketak ekarri ditu.

NEGUA HOTZ, MOTZ

Kanpo urrun tropikal eta beroetatik ekarritako landareek hemengo neguekin jasan ditzaketan jipoietaz eta hiltzeaz aritu nintzen udazkenean. Aurtengoaren tankerako negurik ez omen genuen aspal-di bizitu. Nabarmena da. Azken urte hauetan lasai antzera, patxaratsu, hazi eta bizitu diren landare asko zainez gora joan dira. Palmondoak -*Phoenix* generokoak batik bat-, mimosak -*Acacia* generoko *Acacia dealbata* espeziea batez ere-, zitrikoak -limoioindoa, laranjondoa eta mandarinondoa- bouganbilleak, esparra-gerak, eta abar, arbak arre, erreta, nonahi ageri dira bizitoki desegokiak non dituztenaren froga argi.

Negu hotzak badu beste alde nabarman bat. Landareek udaberria iritsia dela sumatu eta urte berria sasoi berriz haste-

ko neguan egiten dituen hotz-ordu kopurua zenbatzen dutela behin baino gehiagotan aitatu dugu. Landare bakoitzak kopuru horren arabera eta baldintza ego-kiak datozenean hostaje eta lorealdi berria noiz eman erabakitzen du. Hotz handiak landare askoren hotz ordu pre-mia asetzen du; gero eguraldia zertxobait epeltzean denak batera loratzen dira.

Beste neguetan mimosa lehen, gero sahas eta zumeak, elori beltzak ondoren, aranondo eta madariondoak gero, osatzen dute hemengo lehen lorealdi sekuen-tzia. Aurtun, ordea, denak batera loratzen ari dira. Gero gerokoak ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

CSICeko Akustika Institutuko ikerlari batzuek burutu berri duten ikerketaren arabera, trafiko zaratak ondorio negatiboak ditu umeengan, beraien errendimendua gutxitzen duelarik.

ZARATA UMEEN ETSAI

Trafikoak eragindako hotsak eta zaratak ondorio oso negatiboak daukate umeentzat, hauen aditasuna eta oroimena dezentez gutxitzen baitira, CSICeko Akustika Institutuko ikerlariak diren Fatima Jimenez de la Torre eta Isabel Lopez Barrio adituek burututako ikerketan frogatzen den bezala.

Ikerketa hori Logroñon aurkeztu zen, akustikari eskainitako kongresu baten barruan. Eta ikerketa horren berrikuntza eta balio bereizlerik nabarmenena umeekin egindako lana izatea izan zen, orain artean bide horretako ikerketa gehienak beren lantokian zarata eta hots maila gogorak jasan behar izan zituzten hel-duen populazioekin egindako ikerketak

DANI BLANCO

izaten baitziren.

De la Torre eta Lopez Barrio ikertzaileek egindako lanaren emaitzetatik hainbat ondorio atera daitezke: lehenik eta behin, arreta edo aditasunari dagokionez, alde nabarmena dago zaratarik gabeko giroan aritzen diren eskolako umeen errendimenduan, zarata eta hots maila

altuak entzun beharrean eskolatuta daudenekin konparatzen baditugu. Ikertzaileen arabera, emaitzek frogatzen duten bezala, zaratak eragin oso negatiboa eduki dezake umearen aditasun edo arreta-gaitasunean, baita zarataren intentsitatea hain handia ez denean ere.

Oroimen edo memoriari dagokionez, berriz, ikertzaile biek ikusi zuten, batez besteko errendimendua, hots mailaren arabera, oso antzekoa izan zen isiltasuneko egoeran eta 50-60 dezibeleko egoeretan. Hala ere, zarata zertxobait gehitu, eta 70 dezibeleko esposizioetan, ikasleen errendimenduak behera egiten zuen nabarmen kontroleko taldeekin konparatuz gero ●

◆ JABIER AGIRRE

Lapurdiko Barrualdea.

Ametsak eta mirariak agerian

■ Ezpeletako sarrerako jauregi galanta.

Aurreko astean Lapurdiko kostaldean ibili ginen, Miarritzen gehienbat eta aste honetan Lapurdiko barnealdeko bizpahiru herri ederretara abiatuko gara: "Piperraren Aberria" dugun Ezpeleta batetik, bertako hainbat etxe aurrealdeak argi uzten duen moduan, hori bai, Kanboko urberoetan atsedean ederra hartu eta ongi baino hobeto erlaxatu ostean, azkenik Itsasu inguruko mirarietan murgildu asmoz, herri gogoangarri honek erakusten dizkigunak ez baitira makalak: Atekagaitz pasabide bitxia, Artzamendi ikusgarria eta baita herri bertako eraikin eta monumentuak, "Ageria" barne.

■ Itsasuko Ageriaren monolittoa.

■ Atekagaitz mitikoa Artzamendirako bidean dugu.

 UZTARITZETIK KANBORA jarraituz, zentrua baino 1 km. lehenago Amaga Etxea dugu. Iparraldeko ohiko arkitekturan oinarrituz, baserrietan, euskal estilo berria (Euskal Txaleta) sortu zen, eta etxe hau lehen adibideetakoa da.

"Cyrano de Bergerac" en egileak, Edmond Rostand poetak eraikiarazi zuen; uharka, lorategia, etxea bera, museoa... dena oso zainduta eta ederki apainduta dago. Ordutegia: 10:00etatik 12:30etara eta 14:30etatik 19:00ak arte. Otsail-martxoan asteburu arratsaldeetan. Apiril-iraila bitartean egunero. Urritik Santu Gutzien egunera arte ere asteburu arratsaldez.

Kanbo Erdi Arotik jada oso ezaguna da bere urberoengatik, eta horrek XIX.etik batik bat, pertsonaia garrantzitsu askok bisitatzeara eta pertsona nagusien turismo-gunea bihurtzea ekarri dute. Jatorrizkorik ospetsuena Bernard J. Apeztegi (1881-1950) "Kanboko Txikito" pilotaria dute.

Kanbo Garaian (gaur egungo erdialdea) Errobiren gaineko San Lorenzo eliza bisitatu eta Rue de les Terrases-etik ibilera panoramiko polita egin dezakegu. Errobi ibaia igaroz Kanbo Behea neka-

zal auzo atsegina dugu, edo bestela ibaia gure ezkerrean dugula zuzen segituz, Urberoan auzora iritsiko gara.

Ezpeleta "piperraren aberria" da (begira bestela Euzkadi Hotelaren aurrealdea). Piperraren Jaia urriko azken igandean ospatzen da, eta egun horretarako etxe guztiak piperrez dekoratuak ikusiko ditugu, eguzkiari begira lehertzeko. Urtarrileko azken asteazkenaren inguruan berriz, Pottoken Azoka garrantzitsua ospatzen da. Azoka bera jada oso ikusgarria izateaz gain, nekazal giro polita eta jatetxeetan menu berezi eta tipikoa izan ohi da.

Herriko sarreran dagoen Ezpeletako Baroien gaztelua, egungo udaletxea, bere dorre zirkularrengatik nabarmentzen da, herriko etxe handi eta ederrak dominatuz. Behealdean St. Esteban eliza dugu, bere kanpandorre handi, aintzinako hilemi eta Lapurdin gizonezkoak meza entzuteko jartzen diren egurrez-

■ Ezpeletan piperra nagusi dela argi erakusten du aurrealde honek.

Itsasuko Ageria

Egun, 1963ko apirilaren 15ean Aberri Egunean Lapurdiko Itsasun landatu dugun arbolaren pean bildurik, huna zer jakin arazten dugun:

GUK EUSKALDUNEK

Zer giren

Lurraren, arrazaren, mintzairaren, ohiduren aldetik, Herri bat eta bakar bat gira
Iragan denborako eta egungo nahiaz, Nazione bat gira
Naturaz eta historiaz demokrazia bat gira.
Herri, nazione, demokrazia gisa

Zer diogun

Batasunaren obratzeko eskubidea
Gure buruaren jabetasun osoa nahi ditugu
Herri bakotxari zor baitzako, mende huntan, bere buruaren gobernatzeko dretxo

Jakin arazten dugu

Gure nazioea guhaurrek gobernat nahi dugula
Bertze herrieri gure Euskal Herria nazionetzat onhar araztera oldartuko girela
Horrela bat eginen da Euskal-Herria eta gure aberriari bizia eta segida emanen diogu.

ko galeriekin.

Ezpeletan ezkerrera egin, eta aerodromoaren albotik pasa ostean Itsasuko enparantzara iritsiko gara. Hemen, Udaletxe, pilotaleku eta inguruko ostatuak lapurtar estiloko plaza atsegina sortzen digute, baserri edo etxe zuri-gorri tipikoez osatua.

Atekagaitz edo Pas de Roland-erako bidean eskumara, Itsasuko bigarren herrigunea dugu San Fructuosoren elizaldea, haizpitarte baten sarreran. Elizaren alboan, parketxo batean Itsasuko Gutuna dugu, euskal nazio-eskubideak gogoratzen dituen monolitoa.

Errobiren haizpitarterantz errepidetxo oso estu batetik abiatuz, bi km.ra Atekagaitzera, haitzean egindako arku bitxira, iritsiko gara. Bide bera jarraituz, Laxia auzunetxo igaroko dugu. Hemendik bidetxo estu baina asfaltatutik igotzen hasiko gara. Bidexkak 10 bat km. ditu Artzamendiraino, eta ikusten den paisaia hain zoragarria ez balitz astuna bihurtuko litzateke; baina erradarrak dauden tontorreraino gidatu eta ez zarete damutuko, inguruak edonor txunditzeko modukoak baitira.

ITSASU

Herrialdea: Lapurdi

Baionara: 21 km.

Altitudea: 39 m.

Biztanleak: 1.563

Euskaldunak: datunik ez

Azalera: 39 km²

Dentsitatea: 40 bizt./km²

Jaiak:

Gereziaren Jaia (fruituaren
heltzearen arabera, maiatzak
15-ekainak 15 bitartean)
Herriko Jaiak (abuztuak 15)

Itsasu bi gunetan banatuta dago eta paisaje ederrek inguratzen dute. Bestalde, laborantzaz eta turismoaz arduratzen den Itsasu Ipar Euskal Herrian eragin handia izan duen Enbata mugimendu abertzalearen sehaska ere bada, eliza ondoko hilarri moduko monolitoak gogoratu bezala.

IKUSTEKOAK

Lehenbiziko gunea, hau da, Herriko Etxe eta frontoia dauden enparantzaldea, txikia bezain ederra da, lapurtar estiloko etxe eta ostatuak inguratua. Herriaren beste aldean berriz, San Fructuoso eliza geratzen da, XVII. mendean egina.

Haizpitarte baten sarreran kokatua, estilo lapurtarreko eraikina da. kanpoaldean kolore txuridun kanpandorrea nabarmentzen da, eta barrualdean herrialde honetan ohikoak diren gizonezkoentzako galeriak nabe bakaurrean kokatuak.

Eliza inguratuz hilerria daukagu, hilarri diskoidalez zipriztindurik. Hilerriaren sarreran euskaldunon nazio eskubideak gogorarazten dituen monolitoa

■ Ezpeletako etxe tipikoa.

altxatzen da. Izan ere, 1963ko Aberri Egunean, Gernikako Arborearen adaska bat landatuz, leku honetan Enbata mugimendua sortu zen, eta monolitoaren inskripzioa orduko Itsasuko Ageriaren zati bat da.

ATEKAGAITZ

Atekagaitz edo Pas de Roland-era eliza ondotik igarotzen den eta kotxea doi-doi sartzen den bide estu batetik iritsi gaitezke. Errobiren haizpitarte izugarriaren erdian eta ibaiaren alboan haitzean zulatutako arku bitxi hau daukagu, pertsona bat pasatzeko moduko zuloa hain zuzen.

Herri-kondairak dioenez, zuloa Karlomagnoren loktentearen Duranbal ezpata mitikoak sortutakoa da, Zaragozarako bidean gudarostea pasatu ahal izateko egindako irekiunea. Hala ere, Laxia eta Itsasu arteko bidezidorra oztopatzen zuen haitza apurtzearen ideia bertako baserri-tarrena izan zen, bidea erraztu asmoz.

Batera edo bestera izan, gaur egun arku enigmatiko hau osotasun bitxi eta politaren azken elementua dugu: haizpitarte ikusgarriaren erdian, atzean mendi, zelai eta baserri paisaia dugula, haitz handiaren ondoan ibaiak bere bidea segitzen duela...

ARTZAMENDI

Lapurdiko mendirik altuena (926 metro) eta hainbat kondairaren mitologikoren kokaleku den mendi hau Hegoaldean behin-

■ Artzamendiko magala.

tzat merezi duena baino askoz gutxiago ezagutzen da, eta askorentzat, aurkikuntza izugarria gerta daiteke. Gainera, kontutan izanda gailurreraino kotxez iritsi daitekeela, jada ez dago nekearen aitzakiarik.

Goian dauden antena eta erradar itsusiak ahazten baditugu, gure aurrean agertuko zaizkigun parajeak benetan zoragarriak direla esan beharrean egongo gara. Horrez guztiaz gain, Itsasutik eta Atekagaitzetik bidean pasako dugun Veaux Gainaren ondoan, Meatzeko Lepoan harrespila edo kromletx ugari bisita ditzakegu.

Informazio Praktikoa

KANBO

Turismo Bulegoa: Parc St. Joseph (bidegurutzean). ☎ (0)5 59 29 70 25.
Gendarmetegia: ☎ (0)5 59 29 72 47.
Anbulantzia: Ayerbe- Ch. Camp de César. ☎ (0)5 59 29 78 09.
Botika: Eliza Plaza. ☎ (0)5 59 29 71 46.
Kotxe-tailerrak:
 Ayneto-Ford- Kanbo-Hazparne bidea. 24 ordu. ☎ (0)5 59 29 92 48.
 Labat Labat-Citroen- All. Ed. Rostand. ☎ (0)5 59 29 71 13.
 Pocorena Gare-Opel- Av. de la Gare ☎ (0)5 59 29 89 32.
 Etchegaray-Renault- Kanbo- Larresoro bidea. ☎ (0)5 59 93 04 37.
Bankuak:
 BNP- Rue de las Terrasses.
 Banque Inchauspe- Trinketearen kalean.
 Arropa-garbilekua: Rue Ed. Rostand.
Jan eta lo egiteko:
 **Hôtel St. Laurent- Rue Terrasses. ☎ (0)5 59 29 71 10. Logela 155-280.

**Auberge de Tante Ursula- Kanbo Behean, frontoi ondoan.
 ☎ (0)5 59 29 78 23. Logela 87-150 libera.
 Elissalde Pentsioa- All. de Neubourg.
 ☎ (0)5 59 29 70 15. Logela 130-145.

EZPELETA

Turismo Bulego-Udaletxea (Mairie):
 Herriko sarreran ☎ (0)5 59 93 91 44.
Gendarmetegia: ☎ (0)5 59 93 91 33.
Botika: Abbasi Lacour- Zuraiderako bidean. ☎ (0)5 59 93 80 27.
Kotxe-tailerrak:
 Daguerre- Jeau de Paume Plaza. ☎ (0)5 59 93 92 33.
 Etcheverria-Renault- Zuraiderako bidean. ☎ (0)5 59 93 90 81.
Bankua: Banque Michel Inchauspe- Kale Nagusia.
Jan eta lo egiteko:
 Hôtel Euzkadi- Kale Nagusia. ☎ (0)5 59 93 91 88. Logela 42,69 euro.
 **Hôtel Chilar- Kale nagusia. ☎ (0)5 59 93 90 01. Logela 29,73 euro.

ITSASU

Herriko Etxea: ☎ (0)5 59 29 75 36.
Botika:
 Elbert- Zentruan. ☎ (0)5 59 29 91 43.
Kotxe-Tailerrak:
 Errobi- Errobi 15. ☎ (0)5 59 29 24 03.
Jan eta lo egiteko:
 **Hôtel du Chêne- Eliza ondoan. ☎ (0)5 59 29 75 01. Logela 36,59 euro.
 **Hôtel Bonnet- Plaza. ☎ (0)5 59 29 75 10. Logela 29,73-53,36 euro.
 **Hôtel Etchepare Sallaberria- Plaza. ☎ (0)5 59 29 75 14. Logela 35,06-36,59 euro.
 **Hôtel Teillerie- Ondoria, Atekagaitz-Pas de Roland. ☎ (0)5 59 29 75 39. Logela 30,49-32,01 euro.
 **Hôtel Iguzkian- Elizara bidea. ☎ (0)5 59 29 75 11. Logela 27,44-38,11 euro.
 **Hôtel Le Txistulari- ☎ (0)5 59 29 75 09. Logela bikoitza 27,44-38,11 euro.
Lo egiteko:
 ***Camp. Hiriberri- ☎ (0)5 59 29 98 09.

Denbora-pasak

Asteko Lokuzioa

MANIXUT MANIXUT

2AZPIAK
BATMAN

BI ZEHE BETE SUDUR UTZI

Inor engainatu...

ELKARTZEKOAK GINEN MENDIRA JOATEKO...

DEJAR CON UN PALMO DE NARICES, DEJAR PLANTADO /

...inorekiko hitzordura ez agertu

BAINA BI ZEHE BETE SUDUR UTZI NINDUEN

POSER UN LAPIN / TO STAND SOMEONE UP

Kike Amonarrizen Umorea

EINSTEIN

Tolosako ikastetxe batean gertatua. Ikasle batek besteari, eskutan fisikako liburua duela:

- Aizan! Albert Einstein hau - argazia erakutsiz- bizkorra izango zunan, baina baita itsusia ere!

Eta besteak erantzun:

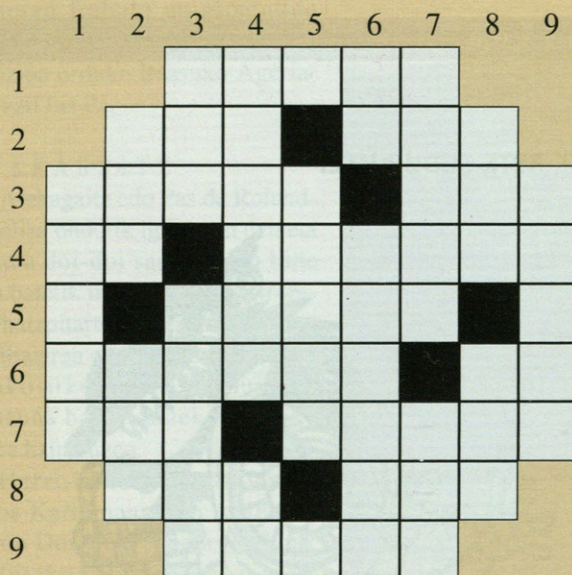
- Hau itsusia? Hau ez dun ezer! Itsusi amorratua bere anaia zunan: Frank!

ZAHARRA

Egin kontu! Gizon hura hain zen zaharra! Espermatozoidak izan beharrean, espermatosaurusak zituen!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Gogoa, nahia. 2.- Zoro. Euskal sindikatua.
3.- Gure zainetatik zirkulatzen duen likidoa. Du, hari.
4.- Hizki grekoa. Erreka handiak. 5.- Bokala. Filosofiaren adarra. Iodoa. 6.- Zoritxarra. Kontsonante errepikatua. Bizkaian, ile. Emakume zaharra. 7.- 2001ean. Begirada.
9.- Arabiako estatua.

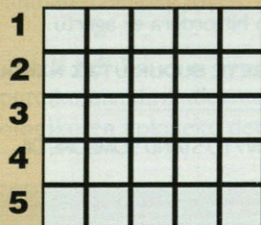
GOITIK BEHERA

- 1.- Heldu. 2.- Ala. Izen arabiarra.
3.- Garai, aldi. Ez arrak. 4.- Ikusgarria, ederra. Zamorako ibilgailuetan. 5.- Bokala. Trebea, iaioa. Tona. 6.- Infusio mota. Hutsa, errakuntza.
7.- Garaia. Gor. 8.- Gipuzkoako herria. Gauerokoa.
9.- Hegazti mota..

Ekar bosteko hori!

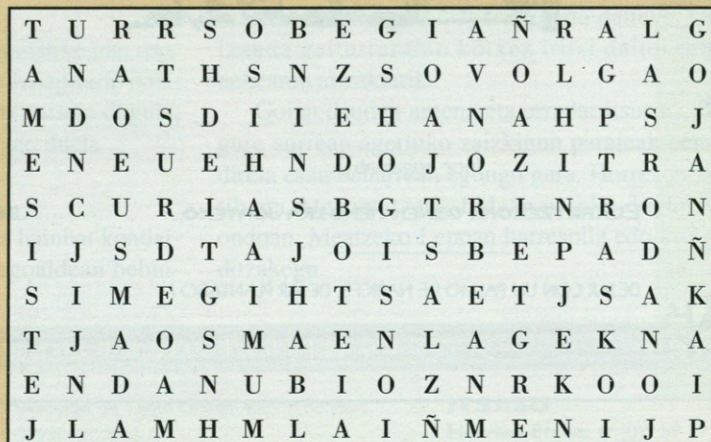
Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Mendialde. 2. Akabatu, hil.
3. Naukate. 4. Bular muturra. 5. Biloa.

Letra Zopa

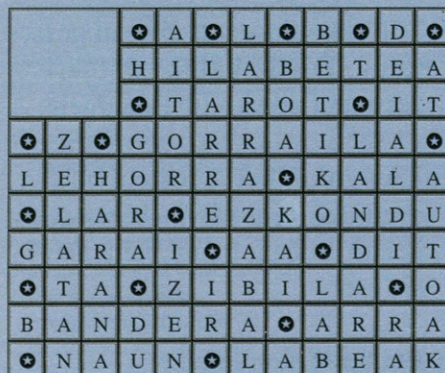
Aurki itzazu letra zopa honetan Europako 9 ibairen izenak. Hitzak ezker eskuin, goitik behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

LEHSPGADNALOHIEO
ULAERENOIMIHDRIT
XANNAKOZDGOJELNE
EGDOINTXIAAIZAAL
MUTHNNOJOIHNJNTM
BTRAANGNRETASDNJ
URHRMRSTERXAIAEX
ROFJELSSOXLELAHT
GPPELUULKBELGIKA
RESPAINIADMAXOAS

8ko txikian

1. Bakailao. 2. Igandeak. 3. Harakina. 4. Zimaurre.
5. Orkatila. 6. Oliotsua. 7. Susperu. 8. Gautxori.
9. Txirrika. 10. Kamamila. 11. Sastraka. 12. Malatsak.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Totel. 2. Zin. Sal. 3. Garia. Bat. 4. Ail. Luzera. 5. Z. Hazia. N. 6. Txikia. It. 7. AIT. Apala. 8. Izu. EEE. 9. Arrak.

Goitik behera: 1. Gazta. 2. Zai. XII. 3. TIR. Hitzza. 4. Onilak. Ur. 5. T. Auzia. R. 6. Es. Ziapea. 7. Labea. AEK. 8. Lar. Ile. Tanta..

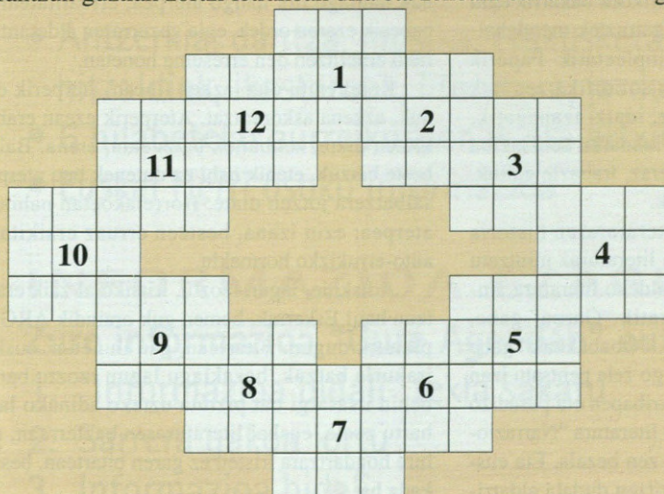
Hitzez idunak

	Deitura	Musika nota	Umeak	Tente	Zabala
	Poztasun	Auzategi	Tiroak	Sufrea	
	Errep., txori mota		Alderdi politikoa	Her. hizk., eta	
	Ikusteko organoa		Hala bedi	Jantziak	
Irabazi	Aurpegiko ilea				Kontso-nantea
Intsektu mota	Izena				Zah., txakur
Letoniako hiriburua			Gogora, gogorarazi		
Puska			Nirea		
		Gizon izena			Bokala
		Bizk., ile			Oxigenoa
Galdera			Tona	Italiako ibaia	Musika nota
Arnas ezak hil			Kontso-nantea	Molibdenoa	
		Lehoien harrobia			50
		Kontso-nantea			Bokala
12 hileko epea			Fruitu tropikala		

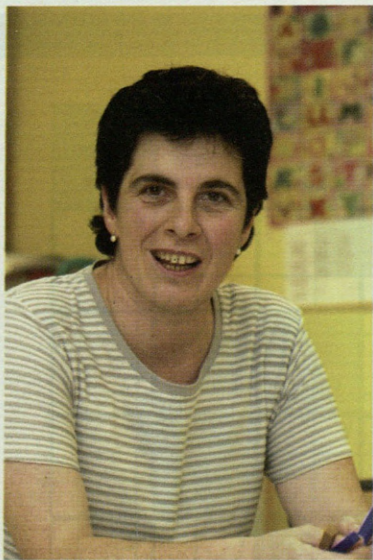
Pertsonaia: Athletic club futbol taldeko jokalaria

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Legezkoa
- 2.- Kristautasunaren jarraitzaile
- 3.- Saldu eta erosi
- 4.- Gorakada
- 5.- Itxura beretsukoa
- 6.- Ipar., zakarrak, gogorak
- 7.- Sarde txikia
- 8.- Miatua
- 9.- Luzaroan irauten duena
- 10.- Aterpetxeak
- 11.- Ospitale
- 12.- Herri kirola

ALBERTO ELOSEGI

TERE IRASTORTZA

"Adiskide, lagun izoztu, iritsiko al zaik erantzun hau! Eskerrak, hemen guk oraindik ARGIA pizturik dugun. Bitartean, gau ilunetan, euskal irakurle batzuk, bazakiagu lagun izoztu batek behin itsasargi bat piztuta uzteko adinako lana hartu zuela, euskal literaturaren bazterrean, eta hire hondartzara iristen ez garen bitartean, besarkada bat"

"LAGUN IZOZTUA" RENTZAT

AZKENA, nahiz eta "Goio"k, Joseba Sarrionandiak ez oso aspaldian bere liburu batean erlojuei buruz ziona errepikatuz dion "Erlojuak deskreditatuta daudela" Markos Zapiainek gaurko egunkarian gogoratzen duen bezala. Azkena, besteak beste, orri hau idazteko azken eguna joan zaidalako, eta azken gauari eskapatzen ezin utzi diodalako, liburu batetaz aritu gabe... Maribelek ia ezer irakurri gabe erre zuen gutuna salbatu eta irakurtzera emateagatik eskerrak emateko, besteak beste.

Horretarako, gaur goizean irakurri diat Zapiainek liburuari buruz egindako iruzkina. Aspaldi honetan iruzkinen zain nengoen. Baina Zapiainek eta biok ez diagu liburu modu berean irakurri, eta ziurrena ezta irakurri duten beste askok ere. Gaur goizeko artikulua irakurri aurretik, gauza asko pentsatuta neukean liburu honi buruz esateko.

Aurrenik eta behin edertasunaz mintzatu nahi nian. Nola geldidun irakurri dudana liburuak tira egin zidan, hizkuntzak memoriaren eta bizitzaren oinetan urari jalgitzen laguntzen zion eran. Deskribatu beharrak eta gogoratu beharrak eta irudikatu beharrak hizkuntzaren bidez lortzen duen solidotasunaz, izotzarenaz.

EUSKALDUN izanaz harro egoteaz mintzatu nahi nian bigarrenegoz. Tokiz eta garaiz kanpo bizitzearen sentsazioak larritu beharrean harro sentiarazten gaizte batzuetan eta barkazak, Euskal Herrian bizi naizela horrelakorik esateagatik iada 100 literatur-lan klasiko itzuliak ditut euskarara, eta ez zakiat inongo kritikok 101. zat hartuko duen "Lagun izoztua". Tamalez, horretarako idazleek politikoki zuzenxeagoak beharko ditek. Baina zorionez, idazle periferikoek bakarrik egin ditzaketen lanek salbatzen gaituzte mendebaldeko kulturaren kronika sinpleetatik. Paperik gabeko idazleen paperetan solidifikatzen duk literatur-ura. Eta euskaraz, idatzi izanagatik, behingoz, aurreneko iritsi izanaren sentsazioa ematen zidak. Behingoz, beraz, irabazle gaituk, euskaraz irakurtzen dugunok.

Euskaraz eta euskal literaturaren historia ahaztu gabe idazten ari den literaturaz mintzatu nahi nian hurrena. Mendebaldeko literatura aintzakotzat hartu arren, aurretik "Garoa" gabe, "Haizeaz bestaldetik" gabe, "Obabakoak" gabe liburu hau ia ezinezkoa izango zela pentsatu izan diat hainbat eta hainbat deskribapen eta pasadizo irakurtzean, azken urteetako literatura "Narrazioak" gabe bestelakoa izango zen bezala. Eta euskal literatura osasuntsu sentitzen dudala aldarri-

katu nahi nian "Lagun izoztua" bezala, Aurelia Arkotxaren "Septentrio" ere batera irakurri dudanez, bi liburuetan bidaia, iparra, iritsi nahiak, denboraren ur-lorraztegi segika euskal testuen tradizioa murgil egiten dakiten idazleek, behingoz, ez dutelako apaindura filologikoa bakarrik erakusten.

BAINA Zapiainek egindako iruzkinaren ondoren, azkenean, beste zerbaitetaz ere idatzi nahi diat. Liburu honekin, beste esperientzia oparo jaso ahal izan diat eta egia gezurraren alderantziz moduan erabiltzen den erresuma zahar honetan, egoten, bizitzen, pentsatzen, lagundu zidak. Literaturak bakarrik solidifikatzen zitezake haizeak sakabanatzen dakien hitzak. Irakurzaileok literaturan aurkitu diagu askotan "Lagun izoztua", sentimenduak gorde alde, izoztuak mantentzea erabakitzen duen laguna, adi edukiko duen irakurlearen baten zain. Demagun, azken hau, dena hitzaren galbahetik iragaztera behartzen gaituen mundualdian, entzuteko betarik hartzen ez duen jende artean bizi garelako ere gertatzen dela, hein batean. Baina azkenerako, nago, irakurtzea dela beste bati adi-adi entzuteko modu onenetarikoa. Eta hik horregatik salbatu duala Maribelek nobelaren 39. atalean ia ezer irakurri gabe erretzera zihoan gutunaren kopia. Azkeneraino eraman daitekeen entzuketa duk irakurketa. Eta azkeneraino eramaten dugunean, irakurketa bat bestearen-gandik hainbeste urruntzen duen errealtatearekin egindako entzunaldia duk.

Azkenik konprenitu diat, laguna izoztu egiten dela askotan azkeneraino lagun izan behar duenean. Bere malkoak isuri beharrean solidifikatu egin nahi izaten dituela, adiskidantza egia gezurtatu beharra gertatu aurretik. Zeren eta, gaur, gaur bezala, etxetat gezurra hartzen duenak nahiago dik hango aterpea, errealtatearen babesik ezaren orde, egia gezurraren alderantzizko erabiltzen den erresuma honetan.

Konprenitu diat, azken finean, aterperik eza duk, azkena askorentzat. Aterperik ezean erabakitzen diate, zenbaite batzuetan, etena. Baina beste batzuk, etenik nahi ez dutenek beti aterpea salbatzera jotzen diate. Horrelakoetan nahiago aterpea: ezin izana, bestean erruaz eraikitako auto-errikizko hormekin.

Adiskide, lagun izoztu, iritsiko al zaik erantzun hau! Eskerrak, hemen guk oraindik ARGIA pizturik dugun. Bitartean, gau ilunetan, euskal irakurle batzuk, bazakiagu lagun izoztu batek behin itsasargi bat piztuta uzteko adinako lana hartu zuela, euskal literaturaren bazterrean, eta hire hondartzara iristen ez garen bitartean, besarkada bat ●

www.gureagenda.com

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

☐ Gure gomendioa

☐ Agenda egunegun

☐ Bilaketak

☐ Informazioa bidali

☐ Ohar eta iritziak

☐ Gure Agenda

☐ Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

☐ bilaketa aurreratu

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

Argibide gehiago: agenda@gureagenda.com

euskadi irratia